

**İberya'da Anarşist
Gençlik Örgütlenmesi**

s 14

**Seçimlere Dair:
Bitemeyen Seçimler Bitecek mi?**

s 8

**Birleşmiş Milletleri
Aklayan UNICEF**

s 12

**Sinemacı Çocuklar:
5, 3, 1 Kayıt**

s 41

meydan

2 TL

www.meydangazetesi.org

"İnsan ancak kendi
kadar özgür insanların
arasında özgürdür"

AYLIK
ANARŞİST
GAZETE
SAYI: 50
HAZİRAN
2019

Bir Çocuk Bin Oyun, Bin Umut, Bin Mutluluktur

BU OYUNU BOZAMAZSINIZ

s 24

Patronların Sömürüsüne ve Baskısına Rağmen İşçiler Direniyor

Kale Kayış, Cargill, Sibaş, Aydın Belediyesi, Muğla, Eskişehir, Urfa TÜVTÜRK'te sendikalaşma mücadelesi veren işçiler, direnişlerini sürdürüyor.

-İstanbul'un Silivri ilçesinde bulunan Kale Kayış fabrikasında işçilerin kötü çalışma koşullarına, düşük ücretlere, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin yetersizliğine ve sendikalaşma nedeniyle artan baskılara karşı başlattığı direniş 60 günü geçkin süredir devam ediyor.

-Bursa Orhangazi'de 1999 yılında nişasta bazlı şeker ve hayvan yemi

üretmeye başlayan Cargill'de çalışan ve Tekgıda-İş Sendikası'nda örgütlendikleri için işten atılan Cargill işçilerinin direnişi 410 günü geçmiş durumda.

-Aydın Söke'de Tekgıda-İş Sendikası'na üye oldukları için onlarca işçinin işten atıldığı Sibaş Gıda'da da direniş devam ediyor. İşçiler, 160 günü geçkin süredir direnişte.

-CHP'li Aydın Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Aydın İmar AŞ'de çalışırken DİSK'e bağlı Sosyal-İş Sendikası'na üye oldukları için işten atılan 9 işçinin başlattığı direniş 330 günü geçmiş durumda.

-Urfa, Eskişehir ve Muğla'da DİSK'e bağlı Nakliyat-İş Sendikası'nda örgütlendikleri için işten atılan TÜVTÜRK işçilerinin direnişleri de devam

ediyor. Urfa TÜVTÜRK/Polçak ve Eskişehir TÜVTÜRK/Reysaş direnişleri 200'üncü günlerini geçerken Muğla TÜVTÜRK işçileri ise 300 gündür direniyor.

"Direne direne kazanacağız!" diyen işçiler, sendikalı olarak işe dönmekte ve haklarını alınca kadar mücadele etmekte kararlı.

Muğla Tüvtürk'te Bir İşçi Daha İşe İade Davasını Kazandı

Muğla Taşıt Muayene İstasyonları İşletim AŞ'de DİSK/Nakliyat-İş'te örgütlendikleri için işten çıkarılan 18 işçi, işe iade davalarındaki kazanımlarına bir yenisini ekledi.

Marmaris İş Mahkemesi'nde görülen davada işçinin işe iadesine,

12 aylık brüt ücret tutarında sendikal tazminat ve 4 aylık boşa geçen sürenin ücretinin ödenmesine karar verildi.

Böylece farklı tarihlerde açılan davalar sonucunda işten atılan 18 işçinin 14'ü açtıkları davaları kazanmış oldu.

Adana'da İşçilere E-devlet Şifresi Dayatması Kadın İşçilere Baskı

Adana Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan Yakamoz Tekstil'de kadın işçiler baskı ve hakarete maruz bırakılıyor. Kadın işçilere gün içinde en fazla 2 ya da 3 kez lavaboya gidebilecekleri söyleniyor. Lavaboya giden kadınlar baskı görüyor. Kadın işçilere hastalandıkları zaman izin verilmiyor, zorunlu ne-

denlerden kaynaklı işe gidemeyecek olan kadınlar işten çıkarılmakla tehdit ediliyor. Adana OSB'de bulunan Atlas Denim'de ise işçilerin sendikaya üye olup olmadıklarını öğrenmek için zorla e-devlet şifreleri alınmaya çalışıldı. Şirket, işçilere cumartesi günleri izin veriyor fakat bunu senelik izinden düşüyor.

İzmir Aliağa Belediyesi İşçileri Direnişte

31 Mart yerel seçimlerini kazanan Aliağa Belediyesi'nin MHP'li Başkanı, geçen seçimde olduğu gibi bu seçimde de ilk iş olarak belediye- de çalışan -çoğunluğu Kürt ve Alevi olan- toplamda 22 işçiyi tazminatsız olarak işten çıkardı. İşten çıkarılmalarına karşın 20 gündür Demokrasi Meydanı'nda direnişte olan işçilerden Ali Kemal Akdağ ile Meydan Gazetesi olarak bir röportaj gerçekleştirdik.

Meydan Gazetesi: Merhaba, Aliağa Belediyesi işçisi olarak – tam da 31 Mart seçimlerinin hemen sonrasında- işten çıkartılan 22 işçi arasındasınız. Bu keyfi işten çıkarmalara karşı Demokrasi Meydanı'nda direnişe başladınız. Kendinizi de tanıtarak süreci bize anlatır mısınız?

Ali Kemal Akdağ: Ben Ali Kemal Akdağ. 37 yaşındayım. 3 yıldan beri Aliağa Belediyesi'nde çalışıyorum. 10 gün önce muhasebeden bir telefon aldık, işimize son verildiğine dair. Bize şirketten çıkışlarınızı alabilirsiniz dediler. Onun dışında herhangi bir yetkili personel hiçbir şekilde bizimle iletişime geçmedi. Neden işten çıkarıldığımızı da bilmiyoruz. Bize verilen evrakta yazan sadece teknolojik gelişmelerden dolayı tasarrufa gidileceği yönünde. Biz herhangi bir teknolojik gelişme de görmedik. Çalışma şartlarını, koşulları biliyoruz. Teknolojik şartları da biliyoruz ama hiçbir şey görmedik. Aynı sistem devam ediyor.

Size göre işten çıkarmaların sebebi nedir?

Biz belediyeden bazı duyular alıyoruz, işten çıkarmaların sadece siyasi olduğuna ilişkin. Biz de öyle düşünüyoruz. Siyasi çıkarmalar bunlar. Bundan 5 yıl önceki süreçte de seçimden sonra aynı şeyler olmuştu. O zaman da 104 işçinin işine son

verilmişti. Şu anda sayımız 22. Ama her gün yeni işten çıkarmaların olduğuna dair yeni haberler geliyor.

Biz farklı birimlerde çalışan işçiler olarak çıkarıldık, ancak nedense aynı coğrafyanın insanları çıkarılıyor. Şu anda çıkan 22 kişinin ağırlığı bu şekilde. Gelen bilgiler de bu şekilde. Bundan önceki seçimde aynı şey olmuştu. Duyular alıyorduk seçimden önce. "Geldiğimizde hiç Erzurumlu bırakmayacağız." gibisinden söylemlerle karşılaşıyorduk.

Bu süreçte size karşı Aliağa Belediyesi'nin herhangi bir baskısı oldu mu? Önceden arkadaşınız olan işçilerin tepkileri nasıldı?

Bize telefonlar geliyor şu anda çalışan arkadaşlardan. "Kusura bakmayın, baskılardan dolayı size gelemiyoruz, iletişime geçemiyoruz." şeklinde. Yani içeride baskılar var, içerideki arkadaşlar şu an daha zor durumdadır. Belediyeden doğru böyle bir baskı var.

Çevreden şu ana kadar olumsuz bir tepkiyle karşılaşmadık. İçerideki arkadaşlara bayağı baskı var, arkadaşlar buradan geçerken selam bile veremiyorlar. Dönüp bu tarafa bakamıyorlar bile. Mümkün olduğunca çevre yollardan dolanarak buradan geçiyorlar. Bunlar içerideki baskılardan kaynaklanıyor.

Şimdiye kadar Aliağa Belediyesi'nden veyahut belediyeye bağlı çalışan şirket yönetiminden herhangi bir geri dönüş oldu mu?

Hiçbir şekilde hiç kimseden bir ses çıkmadı. Şu ana kadar hiçbir iletişime geçilmedi bizimle. Bildiğim kadarıyla sendikandan randevu taleplerine de karşılık verilmiyor. DİSK Genel-İş'e bağlıyız. Oradan arkadaşlarımız bu durumla ilgileniyor.

Direnişi sürdüreceğinizi söylüyorsunuz. Bunu nasıl gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz, neler yapmayı planlıyorsunuz? Daha önce de kalabalık bir basın açıklaması gerçekleştirmiştiniz...

Direnişimiz devam edecek. Haklı taleplerimiz karşılanana kadar direnişimiz devam edecek. Sendikayla, sendikandan aldığı kararlarla birlikte biz de o yolda ilerliyoruz. Sendikamızın alacağı kararlara uyacağız, onlarla beraber devam edecek bu süreç.

Önceki basın açıklamamıza da katılım beklediğimiz gibi oldu. Ama Aliağa'dayız, Aliağa'da yaşıyoruz. Burası emeğin kenti. Burada birçok ilden, ilçeden bir sürü insan var. Hepsi emeğiyle yaşayan insanlar. Genel olarak direnişle dayanışmanın yeterli olmadığını düşünüyoruz, Aliağa için beklentimiz daha yüksek.

Partiler desteğe geliyor, sendikalar desteğe geliyorlar. Umarım emeğe sahip çıkılır. Ramazan ayının etkisi olduğunu düşünüyoruz bu durumda. Bu haftadan sonra biraz da hareketleneceğini umuyoruz.

Peki işten çıkartılırken başta tazminatlar olmak üzere alacaklarınız ödendi mi?

Yasal haklarımızı kullandık. Şu anda iş avukatlarında, avukatlarımıza verdik. Avukatlar bu süreçle ilgilenip bizi bilgilendirecekler. Şu ana kadar herhangi bir ödeme yok. 5 yıl önce çıkarılan işçilerden dahi ödemesi yapılmayanlar varmış, öyle bilgiler var.

Direnişin boyunca seninle dayanışmaya gelenler oldu. Bu dayanışma sana ne hissettirdi?

Genelde iyi tepkiler alıyoruz. Ben yaklaşık 32 yıldır Aliağa'da yaşıyorum; burada aşağı yukarı herkes birbirini tanır, birbirini bilir. Biz burada emeğiyle yaşayan insanlarız, insanlar biliyorlar. Bize "Çalışmadı!" diyemezler. Biz çalışarak alın terimizle, emeğimizle işimizi yürüttük. Ama farklı sebepler farklı nedenler, işte dediğim gibi kendi kadrosunu oluşturmak gibi durumlar nedeniyle işten çıkarıldık.

Röportaj için teşekkür ederiz. Meydan Gazetesi olarak direnişinizi dayanışmayla selamlıyoruz.

Endüstriyel Psikoloji Kölelik Motivasyonu

Emircan Kunuk

emircank@meydangazetesi.org

Kapitalizm, ihtiyaç duyduğu sömürü çarkının devamlılığının sağlanması için değişip dönüşerek, çeşitli mekanizmalar vasıtasıyla, tebaası kıldığı insanların sömürüyü içselleştirmesini arzular. Bu içselleştirme süreci öncesinde bir kopuş talep eder. Bu kopuş, temelinde insanın kendi içinde bulunan "doğa"dan ayrışması aracılığıyla gerçekleşir.

Descartes'tan beri modern batı felsefesinde hakim olan ve kendisini, kendinden olmayanları belirleyerek kuran bu anlayış aynı zamanda toplumların yaşayış ve düşünüş biçimlerine de etki eder. Akıl'ı ön plana alarak "akil olmayanlar"ı belirleyen düşünce böylelikle kendi ahlaki düzenini yaratmış olur.

Kartezyen düalizmin yarattığı bu ikilik ruh ve beden arasında kurulur. Descartes'ın mantığıyla beden ve temsil ettiği bütün değerler/duygular ruhun (akıl, zihin, bilinç vs.) hakikate ulaşmasındaki en büyük engeldir.

Kendisi tarafından tanımlanan, kendi içinden çıkan akıl otomatik olarak beden üzerinde hiyerarşik bir üstünlük kurar. Akıllı-deli; normal-anormal; erkek-kadın... Bir tarafta kendisini tanımlama yetisine sahip olan iktidar ve iktidarın alanında ona hizmet eden akıl olanlar, diğer tarafta ise kontrol edilmesi ve iktidarın sürdürülebilirliği için tehlike oluşturan ve çeşitli mekanizmalarla kontrol edilmesi gereken akıl olmayanlar...

Kartezyen düalizm kapitalist ahlak anlayışında kendisine kültür-do-

ğa ikiliği olarak yer edinir. Doğa hasıl olan bütün özellikleri ve başına buyrukluğu kendinden ayırıştırarak medeniyet ve kültür çatısı altında akıl olanı kendinde tutan kapitalizm, doğadan kopuş talebini gerçekleştiremeyen ya da bu talebi gerçekleştirmeyi reddeden bireyleri aklın dışına atmakla tehdit eder. Tehdidini görünür kılmak için ise mevcut sistemin sürdürücüsü olan iktidarın güç mekanizmalarıyla bu bireyleri ve sistemin işlerliğine karşı potansiyel tehlike taşıyanları, yani aslında bütün ezilenleri kontrol altında tutmaya çalışır.

Aklın dışına atılmak istemeyen, atıldığı takdirde neyle karşı karşıya kalacağı korkusunu yaşayan baskılanmış birey ya oyunu "kurallarına göre" oynayacak ve sistemin devamlılığını sağlayacak ya da iktidarın kurumsallaşmış tahakküm araçlarıyla etkisiz hale getirilme tehlikesi yaşayacaktır.

19. yüzyıl sonlarında bir bilim dalı olarak modern psikolojinin kurulmasında ön ayak olan Wilhelm Wundt'un ardından 20. yüzyıl başlarında psikolojide üç farklı yaklaşım hakim oldu. Bunlar; davranışçı, yapısalcı ve psikanalitik yaklaşımlar idi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle Kuzey Amerika'da etkili olan davranışçı psikoloji zamanla içerisinde Kartezyen düşünce sistemini de katarak kapitalizmin ana akım psikoloji bilimine dönüştü ve "hastaların" tedavisi çoğunlukla bu yöntemle gerçekleşti. Zaten kapitalizmin değerlerini taşıyan ana akım psikoloji, böylelikle kapitalizmin yarattığı problemleri bireye indirgeyerek görünmez kıldı.

Endüstriyel Psikolojinin Gelişimi

Üniversitelerde psikoloji alanında çalışan akademisyenler, devletten ve üniversite yönetiminden daha fazla ödenek alabilmek için özellikle endüstriyel alanda fayda sağlayabileceklerini kanıtlamak zorundaydılar. Bunu kanıtlamak için var olan endüstriyel sistem kaynaklı sorunlara (göçmenlik, istihdam, eğitim vb.) kendi yöntemleriyle cevap arayışına girdiler.

Wundt'un öğrencilerinden olan Walter Dill Scott Endüstriyel-Örgüt Psikolojisi'nin en önemli kurucusu olarak kabul edilir. Scott, psikolojinin reklamcılık ve psikolojik metodlarının patronların işçi seçimi için kullanılabileceği üzerine kitap yazan ilk kişidir.

1. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle beraber askerlerin orduda yeteneklerine göre görevlendirilmesi için bir dizi test geliştiren Scott, savaştan sonra şirketlerin ve devletin işçi verimliliğini artırma beklentisini karşılamak için kendi danışmanlık şirketini kurdu. Tabi Endüstriyel-Örgüt alanında çalışma yürüten tek psikolog Scott değildi ancak gelişimi yönünde en büyük çalışmaları o gerçekleştirdiği için modern anlamda kurucusu sayılmakta.

Endüstriyel Psikoloji'nin Kapitalizmdeki Yeri

Bireylerin örgütler halinde ve iş yeri koşullarında nasıl tepkiler ürettiklerini inceleyen Endüstriyel-Örgüt

Psikolojisi, bireylerin psikolojik durumunu sadece şirket içi verimlilik tehlikeye girdiğinde sorunsallaştırır. Tabi verimi artırmanın birinci adımı, verimsizliğe yol açacak şartları daha gerçekleşmeden önlemek.

Şirket kültürüne uygun işçilerin belirleneceği mülakat sorularını hazırlayan Endüstriyel-Örgüt psikoloğu aynı zamanda işçilerin şirketi daha fazla sahiplenmesi için uygulanacak yöntemleri belirler. Çünkü çalışma ortamı ne kadar sahiplenilir ise sömürü o kadar görünmez kılınır ve kapitalizmin kültürüne adapte edilen işçilerin şirket içi verimi o kadar artar.

Özellikle beyaz yakalı işçilerin çalışma alanlarında uygulanan serbest kıyafet günü, dönem dönem gerçekleştirilen parti organizasyonları, işçilerin emeğinden en fazla payı alan patronun sanki onlardanmışçasına projelerde eşit görevler alması bütün bu sahiplendirici metodlara örnek gösterilebilir.

Özellikle 1. Dünya Savaşı'yla beraber gelişim gösteren Endüstriyel Psikoloji kendisini sürekli dönüştürmek zorunda olan kapitalizmin, tıpkı ana akım psikolojide olduğu gibi, bir diğer içselleştirme mekanizması olarak gelişimini sürdürüyor.

İşçilerin örgütlenme ve sömürüye karşı mücadele etme isteklerini işçilerin zihninden 'cefakar patron' imajıyla silmeye çalışan kapitalizm, hayatın her alanına görünmez eliyle bazen güç, bazen "rıza" yoluyla sızmaya devam ediyor.

Sovyetlerin Yoldaşı, AKP'nin Dedesi, CHP'nin Değeri Topal Osman Kahraman Değil Katil

Furkan Çelik

fcelik@meydangazetesi.org

Geçtiğimiz günlerde AKP Genel Başkan Yardımcısı Nurettin Canikli: **"Topal Osman Ağa'nın Kurtuluş Savaşı döneminde Pontuslulara karşı, bu bölgeyi Pontuslularlaştırmak isteyenlere karşı verdiği mücadelenin bir benzeriyle şu anda yine biz torunları tarafından bu mücadelenin verilmesiyle karşı karşıyayız."** açıklamasında bulunmuştur.

Bu açıklamanın sonrasında birçok demokratın AKP'li vekile tepki gösterdiği günlerde CHP'li İmamoğlu da bu konuda belki de geri kalmamak adına bir açıklama yapar: **"Bir de bağlı olduğum değerler var. Türkiye'nin o güzelim Misak-ı Milli sınırlarına, komutanlarına, askerlerine, benim dedeme, sizlerin dedelerine, Topal Osman'a, bayrağına, havasına, suyuna, doğasına, bu ülkenin kuruluş değerlerine, Cumhuriyet'e, demokrasiye, çocuklarımızın dünden bugüne gelip, yarınlara ulaşmasının yolunu açan, bu ülkenin tek lideri Mustafa Kemal Atatürk'e bağlıyım."**

Kimdi Bu Topal Osman?

1883 doğumlu çete reisi Topal Osman'ın ilk icraati Giresun Hapishanesi'ni basarak 150 mahkumu kendi çetesine girmek koşulu ile kaçırmasıdır. Aynı Topal Osman 1915 Ermeni Soykırımı sırasında Teşkilat-ı Mahsusa'ya bağlı olarak Artvin bölgesinde Ermenileri katletmiş, sürgün yollarındaki Ermenilerin paralarına el koymuştur. 1921'de devletin gerçekleştirdiği Koçgiri Katliamı'nda da yer alan Topal Osman, Kürtçe ağıtlara "ocak yıkan" olarak geçmiştir: **"Ölü-lerimizi kapımıza kilit yaptılar/ Kapı-**

mızı açılmaz hale getirdiler/ Ocağımızı söndürdüler/ Ocak söndürdüler/ Topal Osman"

Mustafa Kemal'in 1919'da Samsun'a ayak bastığında görüştüğü ilk kişilerden biri olan Topal Osman bu görüşme sonrasında Karadeniz'de Pontusluları katletmeye başlamıştır. Öyle ki Mustafa Kemal ile arasındaki bir konuşmada Topal Osman "Siz hiç merak etmeyin Paşam. Bu Pontus Rumlarına öyle bir tütsü vereceğim ki hepsi mağaralarda eşek arısı gibi boğulacak." der.

Topal Osman Rum evlerini basarak insanları -mezarlarını bile kendilerine kazdırıp- diri diri gömmek, vapur kazanlarında kömür yerine canlı insan yakmak gibi zulüm ve işkenceler gerçekleştirir. Tabi bunları yaparken de Rumların mülklerine ve paralarına "ganimet" olarak el koyar. 1921'de Lazistan vekili Osman Bey, Mustafa Kemal'e bir telgraf gönderir: "Bu cahil adamın şimdiye kadar Giresun'da yapmadığı rezillik kalmadı. Rumlardan ve ahaliden aldığı yüz binlerce liranın hesabını kimse sormuyor. Şimdi eşkiyalığını Trabzon limanı çevresinde yapmaya başlıyor ki... bu halin devamı pek çok çirkin olaya sebebiyet verecektir." Topal Osman hakkında bunun gibi yüzlerce şikayet mektubu olsa da Topal Osman "birileri" tarafından korunur ve hakkında hiçbir işlem başlatılmaz.

Mustafa Kemal'in kuracağı Türk devleti için Karadeniz'i Pontuslulardan "temizleme" emrini yerine getiren Topal Osman'a hala ihtiyaç duyulmaktadır. Topal Osman yaptığı katliamlar sonrasında yeni kurulan

Ankara meclisinde Mustafa Kemal'e muhalefet eden vekilleri de tehdit ederek muhalefeti sindirme işini sürdürür. 1. Meclis'teki Trabzon milletvekili Ali Şükrü Bey Mustafa Kemal'e muhalefet ettiği için Topal Osman tarafından öldürülür. Olayın mecliste büyük ses getirmesi üzerine Mustafa Kemal, Topal Osman hakkında ölüm kararı çıkmasına müsaade etmek zorunda kalır. Bu kararı duyan Topal Osman Çankaya Köşkü'nü çetesiyle beraber basarak Mustafa Kemal'den hesap sormak ister. Fakat Mustafa Kemal çarşaf giydirilerek çocuk ve kadınlarla köşkten kaçar. Sonrasında Topal Osman köşke girdiğinde Mustafa Kemal'i bulamaz. Yeni kurulan muhafız birliği tarafından 1 Nisan 1923 gecesi Papazın Bağ'ındaki evinde kısırılan Topal Osman ve adamları yakalanır. Topal Osman kafası kesilerek öldürülür, Çankaya yakınlarına gömülür. Fakat meclis, Topal Osman hakkında yakalanıp asılması yönünde karar vermiştir. Bu yüzden Topal Osman mezarından çıkartılır, Ankara'da Ulus Meydanı'nda başsız cesediyle ayağından asılır, cesedi 3 gün sonra Giresun'a gönderilir.

Sovyetlerin Yoldaşı Topal Osman

Canikli'nin ve İmamoğlu'nun açıklamalarıyla gündemleşen Topal Osman elbette solcularının olumlayabileceği bir karakter değildi. Bu sebeple birçok sosyalist, destek verme konusunda birleştikleri adayın, İmamoğlu'nun yukarıdaki açıklamasına tepki göstermişti. Ancak çoğu sosyalist SSCB'nin "yoldaş Topal Osman'ından" habersizdir ya da görmezden gelir. Öyle ki SSCB komutanı

Lebedev şöyle seslenir çete reisi Topal Osman'a **"Karadeniz Kıyısı Türk Kuvvetleri Başkomutanı Yoldaş Osman Ağa'ya; Saygıdeğer Yoldaşım! Hem Türk hem de Rus Bağımsız Cumhuriyetleri'nin çıkarlarının bekçiliğini yapan Türk misyonunun temsilcileriyle doğrudan temas kurarak, önemli ulusal sorunların çözümü için alınan kararlar doğrultusunda her türlü yardımı gösteriyorum... 28 Eylül 1920"** Bunun gibi birçok mektuplaşmayla Rusya ile Karadeniz kıyıları arasında gidip gelen gemiler silahtan, kıyafete birçok mühimmat taşır Topal Osman'ın Çetesine.

6 Mart 1921 tarihli Moskova Anlaşması'ndan sonraki bir yılda toplamda Sovyet Rusya, Ankara Hükümeti'ne karşılıksız olarak 39.275 tüfek, 327 makineli tüfek, 54 top, 62.986.000 tüfek mermisi, 147.079 top mermisi, 1.000 atımlık top barutu, 4.000 el bombası, 4.000 şarapnel mermisi, 1.500 kılıç, 20 bin gaz maskesi ve 10 milyon altın ruble yardım göndermişti. Sovyetlerin Türkiye devletine gönderdiği bu mühimmat yardımlarıyla 1922 yılına kadar süren Pontus Rum soykırımı Topal Osman aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Tarihte devletler her zaman kendi "ilerici" çıkarları için halkların direnişlerini bastırmak noktasında hemfikir olmuşlardır. Bunun için halkları katleden çetelerle yaptıkları işbirlikleri kendi kanlı tarihlerinin ufak bir parçasıdır. Günümüzde hala bu kanlı tarihlere methiyeler düzülmemektedir. Kendisine muhalif diyenlerin nerede durduğu bu açıdan çok muhimdir.

AKP'ye Karşı Kaç AKP

Emrah Tekin

emrahtekin@meydangazetesi.org

İktidarda 17 yılı geride bırakan AKP, 2017 Referandumunu ve 24 Haziran 2018 seçimleri sonrası belirginleştirdiği, "ilerlemeden, pedal çevirerek ayakta kalma" politikasını sürdürüyor. 31 Mart seçimlerinde gerçekleşen ciddi oy kayıpları ve kendi içinde yaşadığı gizlenemez çatlaklar, AKP'nin esas olarak Gezi Direnişi ile açığa çıkan, sandığa yansımalarını ise 7 Haziran 2015'te somutlaştıran, ancak daha uzunca bir zamana yayılması muhtemel düşüşünün belirtilerinden bazıları olarak öne çıkıyor. Erdoğan'ın "partili cumhurbaşkanlığı" sıfatını almasıyla, uzunca bir süredir bir siyasi parti olmaktan çok, tek adamın seçim ve bazı siyasi faaliyetlerini yürüten bir aparat işlevi gören AKP'de Davutoğlu ile Gül-Babacan kulvarlarında 23 Haziran seçimi sonrası yaşanma ihtimali yüksek hareketlilik, iktidar partisinde bahse konu çatlağın gizlenemezliğini ispatlıyor.

Devletin "parti" kanadında bunlar yaşanırken, 24 Haziran 2018 sonrası ortaya çıkan yeni rejim mimarisinin en tepesini oluşturan "başkanlık" makamında ise bazı "vitrin değişiklikleri" göze çarpıyor. Bu değişikliklerle, AKP'nin kuruluşunda yer almış, bakanlık yapmış ve kilit görevlerde bulunmuş bazı "ağır toplar" devlet bankalarının yönetimine ve Cumhurbaşkanlığı bünyesinde yeni oluşturulan Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine getirildi. Bu atamalara, genel olarak, "siyasi rüşvet" şeklinde yapılan peşin yorumlardaki kısmi haklılık payı saklı

tutulmakla birlikte, AKP döneminde, şirketlerin yanı sıra farklı rant ve sermaye çevreleriyle geliştirdiği ilişkilerle "siyasetin kasası" haline gelen devlet bankaları Halkbank, Vakıfbank ve Ziraat Bankası'nın, inşa edilmeye çalışılan yeni rejimdeki önemli rolü gözden kaçırılmamalı. Söz konusu bankaların, 24 Haziran seçimleri sonrası başında Berat Albayrak'ın bulunduğu Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlanması ve Albayrak'ın da Pelikancılarla olan malum ilişkisi yeni görevlendirmelerde, kritik zamanlarda ortaya çıkan bu "gizemli kliğin" rolünü akıllara getiriyor.

Atamalardaki diğer adres olan Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu'nun (YİK) ise AKP ve Erdoğan'ın ideolojik olarak yaslandığı Necip Fazıl'ın, Başyücelik Devleti tahayyülündeki yüksek devlet organı "Başyüceler Şurası'na" benzerliği, AKP'nin aynı zamanda bir semboller ve tarihsel göndermeler partisi olduğu göz önüne alındığında dikkat çekici. Gerek bankalara, gerekse de YİK'e ataması yapılan isimler arasında bir dönem ANAP üzerinden merkez sağ ile yolları kesmiş Abdülkadir Aksu'nun yanı sıra, Bülent Arınç, Faruk Çelik, Mehmet Ali Şahin, Cemil Çiçek gibi, AKP'de kuruluş dönemini çağrıştıran ve daha ötesi muhafazakar kimlikleri ağır basan siyasetçilerin olduğu görülüyor. Arında Erdoğan'ın bulunduğu su götürmez bir gerçek olduğu bu yeni görevlendirmelerin, bu yapıyla çözümlenemeleri gösteren AKP taba-

nına yönelik "birlik ve dirlik" mesajı olduğu açık.

Diğer yandan söz konusu görevlendirmelerle atanan isimlerin zaman zaman birlikte anıldığı Davutoğlu ile Gül-Babacan eksenlerine kayışlarının önünün alınmasının amaçlandığı söylenebilir. Bu atamalar aynı zamanda -atanan isimlerin- AKP ve sağ muhafazakar cemahtaki ağırlıkları nedeniyle, uzun zamandır yalnızlaştığı şekilde yorumlara muhatap olan Erdoğan için yeni bir güç tahkimi anlamını da taşıyor. Böylelikle Erdoğan, bir süre önce ortaya attığı ancak yeterince ilgi görmeyen "Türkiye İttifakı" stratejisine AKP ve çeperindeki sağ seçmen bazında karşılık almış izlenimi verirken, partinin kuruluş dönemine atıfla "istişare eden ve edilen lider" imajına da sahip olacak. AKP'nin fabrika ayarlarına geri dönmesi olarak formüle edilen bu beklentinin, 31 Mart'ta "safları terk eden" küskün AKP seçmeninde güçlü olduğu ve bu seçmeni geri kazanmak için önümüzde Erdoğan için hayati önem taşıyan bir 23 Haziran olduğu unutulmamalı.

"Türkiye İttifakı'ndan" söz açılmışken bu söylem üzerinden kısa bir gerilim yaşanan Devlet Bahçeli ve MHP'ye, dolayısıyla, "pazara kadar değil mezara kadar" ömür biçilen, ancak bir seçim pazarı sonrası bitmesi muhtemel Cumhurbaşkanlığı'nın, söz konusu atamalarla ilişkisine de bakılmalı. Bu anlamda, yeni görevlendirilen isimlerin, geçmişte MHP

ile yaşadığı kimi gerilimler de akıldan tutularak, Cumhurbaşkanlığı'nın "paralel bileşenleri" olma vasfıyla, Bahçeli'yi dengelemesinin düşünüldüğü söylenebilir. Ancak söz konusu siyasetçilerin döneme ve koşullara göre konumlanma "yetenekleri" hatırlandığında bu beklentinin karşısında büyük bir soru işareti beliriyor. Bu anlamda MHP, Cumhurbaşkanlığı dolaşımıyla bir oy rezervi olmaktan çok, AKP'yi sınırlayan bir siyasi özne olma özelliğini sürdüreceği gibi görünüyor.

Erdoğan ve AKP'nin bankacılık bürokrasisi ve Cumhurbaşkanlığı teşkilatlarına yaptığı bu atamaların, iktidarının istikbali açısından ne getirip götüreceğini az çok kestirebilmek için önümüzde üç önemli dönemeç var. Birincisi malum 23 Haziran seçimlerinde -sonuçlarının tanınıp tanınmamasından bağımsız alınacak sonuç... Diğeri ABD-Rusya arasında "denge siyaseti" adı altındaki pragmatizmin geldiği sınırdan muhatap olunacak ABD yaptırımlarının ekonomik sonuçları... Bir diğeri ise hem muhafazakar, hem de merkez sağ seçimde yeni bir yönelim oluşturması muhtemel, Davutoğlu ve Gül-Babacan çevrelerinin sonbahara doğru yapmaya hazırlandıkları çıkış... Ancak, "atama hamlesinin" figürlerinden Bülent Arınç'ın, gayet uluorta biçimde "partili cumhurbaşkanlığına" tartışmaya açan sözleri, iktidar açısından hem bu dönemeçlere, hem de "inşa sürecindeki" rejime giden yolun dikenlerle dolu olduğunu gösteriyor.

Niyet Yine Devlet Medeniyet Devlet

Murat Devres

Bazı tarihçiler, ki bunların arasında en etkili geleneğe sahip olanlarından birisi de İbn Haldun'dur, tarihin döngüsel olduğunu düşünürler. Hatta çoğu dile yerleşmiş olan "tarih tekerrür eder" deyimini belki de içinde anlamamız gereken bir gerçeği de barındırmaktadır. Ancak *tekrarlamak* anlamına gelen "tekerrür" yerine "tarih kafiyeli olmaya meyillidir" desek belki de hür düşünceye daha büyük bir manevra alanı bırakabiliriz. Zira bugünü anlamak için hem geçmiş dönemlerle karşılaştırma yapmalı hem de bugünün kendine has dinamiklerini göz önünde bulundurmalıyız.

Tarih ve Devletlerin Krizi

2020'ye altı ay kaldı. Modi beş yıl daha Hindistan'ın başına seçildi. Camileri bombalamak isteyen Hindu milliyetçileri pek bir sevindi. Kuzeyde Xi Jinping de Mao ve Deng Xiaoping'den sonra Çin Komünist Partisi'nin istikametini kendi elleriyle şekillendirebilecek bir pozisyonda ve görünen o ki Neo-konfüçyen bir vizyon güdüyor. Putin'in ne Avrupa ne Asya medeniyetlerine ait olmayan Slav ve Ortodoks Hristiyan Avrasya medeniyeti inşa edilmeye devam ediliyor. Okyanus ötesindeki Beyaz-Hristiyan Batı medeniyetini yeniden kendi kanatları altında diriltmeye çalışan ve büyük ihtimalle yeniden seçilmek için de kendine 2003'teki gibi bir savaş arayan Trump da bu listeye ekleniyor.

Tabii ki soru şu: Ne oldu? Francis Fukuyama'ya göre Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın bitimiyle Batı tarzı liberal-demokrasi ve serbest-pazar ekonomisi muzaffer olmayacak mıydı? Tarih bitecek, artık herkes Batı-medeniyeti çizgisinde yürüyecekti. Japonya ve Kore bunların mükemmel birer örneğiydi. Bu coğrafya da zamanında "Küçük bir Amerika olmak" gibi söylemleri olan politikacıları gördü.

Olan şeydu; yerel dinamiklerin içinde acı çekip kavrularak yükselen iktidar hırslı sosyopatlar, karizmatik iletişim güçleri ve zayıf bireysel prensipleri doğrultusunda kurdukları ağırları kullanarak eriştikleri mutlak hakimiyet pozisyonunda, bu konularını kaybetmemek için kendilerine çok kuvvetli bir araca başvurdular: Medeniyet.

İnsanlık tarihinin neredeyse tüm acılarının müsebbibi olarak da addedebileceğimiz bu kavram, bazılarına göre ise insanlığın en güzel eserlerinin üreticisidir. Kentleşme ve dolayısıyla hiyerarşi ile

rekabetin beraberinde gelen medeniyet unutulmamalıdır ki kölelik düzeni üzerine kuruludur.

Zaten yirminci yüzyılın sonunda ve yirmi birinci yüzyılın başında sözde sosyalist post-modern akademik camianın durmadan, yorulmadan, yılmadan eleştirdiği Samuel Huntington da zamanında Fukuyama'ya zıt olarak "Tarih'in bitmediğini, ancak bir parantezden (Soğuk Savaş) sonra eski fay hatlarının yine kırılmaya başladığını" söylemişti. Son otuz yıl içinde Balkanlardan Bangladeş'e kadar çoğu yerde haklı çıktı...

Yanlış anlamayın, Huntington ve onun çizgisini devam ettirenler hiç de masum insanlar değil ve bu söylemi şekillendirmelerinin bir nedeni var; bu da çağdaş devletin içinde olduğu kriz.

Evet çağdaş devlet krizde. Zaten her zaman krizde. Krizde olmayan devlet zaten çöker. Zira devletin var olma sebebi tahayyül edilen bir krizdir. Söylenen ama görülmeyen bir düzensizliğin içinden doğduğu söylenen devlet, bireylerin kendileri özgür düşünme hakları geliştirdiği müddetçe zayıflamaya devam ediyor.

Devlet için kriz Soğuk Savaş bitince tam anlamıyla başladı. Rakibin biri pes edince öteki tam anlamıyla kazanmadı, çünkü ortada aslında kazanılacak bir şey yoktu.

On dokuzuncu yüzyıl *İmparatorluklar* çağıydı, yirminci yüzyıl ulus-devletlerin çağı olacaktı. İkinci Dünya Savaşı ve ertesinde oluşan küresel düzen bu projenin ölü doğmasına neden oldu. Birleşmiş Milletler, Nato ve Avrupa Birliği gibi işe yaramaz uluslararası kuruluşlar ulus-devletlerden oluşan birleşmiş bir kapitalist dünya projelerini gerçekleştiremediler.

Çözüm: Ulus-Devlet Öncesine Dönmek. İşte Bu da Medeniyet-Devlet Demek

Financial Times'taki yazısında Gideon Rachman 21. yüzyılda "ulus-devlet" in yerini alacak medeniyet-devlet için şöyle bir tanım yapıyor: "sadece tarihi bir bölgeyi, tek bir dili veya bir etnik grubu değil ama kendine münhasır bir medeniyeti temsil ettiğini iddia eden bir devlet". Peki listesinde kimler mi var? Hindistan, Çin, Rusya, Amerika ve Türkiye.

Yaşadığımız coğrafyada bu medeniyet-devlet

deneyiminin ne demek olduğunu zaten her gün sokakta hissediyoruz. Özgürlükten, adaletten muaf, dışlayıcı bir düzen.

"Çin Hükmettiğinde Dünyayı Neler Bekliyor?" adlı kitabın yazarı Martin Jacques "civilization-state" olarak damgaladığı medeniyet-devlet fikrini Çin üzerinden şekillendiriyor. Burada öne çıkan en önemli husus halkın birliği ve hükümetle olan yüksek birleşmeleri. Örneğin Batı'da hükümetin belli bir mesafede tutulmasından yana bir gelenek varken Çin'deki anlayış çok daha değişik. Hükümet Çinliler için aile reisi ile eş anlamlı. Bu Batı ile Doğu arasında bulunan devlet-toplum ilişkisindeki kültürel farklardan kaynaklanıyor... Diyor Jacques...

Peki bu neden önemli?

Devletlerin dönüşüm süreçlerinde sözde meşru şiddet uygulamalarına maruz kalanlar her daim en başta azınlık olarak addedilen halklar ve muhalif entelektüeller olmuşlardır.

Bu coğrafya Dünya'nın, "İnsan"ın tarihine şahit. Yazı-öncesinden beri gelip giden her düzeni gördü. Asıl gerçekliğin "değişim" olduğunu söyleyen, düşünüp yazıp çizen onca insan büyüdü. Asur'u, Babil'i, Hitit'i, Helen'i, Roma'yı, Osmanlı'yı ve nicelerini gördü.

İmparatorluk çağında, on dokuzuncu yüzyılda, "Almanlar kaybetti diye kaybetti" diye yalan anlatılan savaşa girmeden daha, ulus-devlet projesi hazırlanıyordu yavaştan. Savaş sonrası her şey değişti; imparatorluktu, medeniyetti bertaraf edildi, sade Türk sade Batı denildi. "Halk"a zorla yaşatılan bir dolu travmadan sonra da Soğuk Savaş daha son demlerine gelmek üzereyken yeni istikamet belliydi. En iyisi ne Türk ne Batı'ydı, istikamet Müslüman ve Doğu'ydu.

Siyasetçiler aktör gibidirler, onlara verdiğiniz giysi giyer, eline tutuşturduğunuz kağıdı okur ve yön verdiğiniz şekilde hareket ederler. Medeniyet-devlet de günümüz siyasetçilerine verilen yeni araç. Onlar bunu çok güzel bir şekilde sahneliyorlar. Ama gerçek şu ki piyesleri ancak biz istekli bir şekilde paramızı gülümseyerek ödeyip onları hayranlıkla izlediğimiz sürece etkili.

Eğer biz kim olduğumuzu bilirsek ne Medeniyet'in ne de Devlet'in, ancak insanın ve evrensel kardeşliğin gerçek olduğunu biliriz.

SEÇİMLERE DAİR

BİTEMİYEN SEÇİMLER
BİTECEK Mİ?

Seçime Doğru

Dört yılda bir tekrarlanan genel ve beş yılda bir tekrarlanan yerel seçimlere dayalı bir siyasal sistemin içerisinde bulunuyorduk. Son 4 yılda, seçimlerin bu kadar uzun aralıklarla yapılmadığını anladık! Erken seçimlerin ötesinde, referandum ve başkanlık seçimleri gibi ek süreçlerle oldu bittiye getirilen ve dayatılan kararlar silsilesiyle karşı karşıya kaldık.

Liberal demokrasinin, halkın düşüncelerini belirttiği bir süreç olarak gördüğü seçimlerin, aslında değil düşünce belirtmek, düşünceler iktidarla doğru orantılı olmadığı takdirde, seçim sonuçlarının bile kifayetsiz kalacağını deneyimledik. Seçimlerin varoluş nedenini görmüş olduk!

31 Mart Seçimleri'nden 23 Haziran Seçimleri'ne Nasıl Geldik?

31 Mart Yerel Seçimleri'nin hemen sonrasında AKP karşıtı bloğun ve CHP'nin İstanbul adayı Ekrem İmamoğlu, YSK'nin sürekli değişen verileri sonrasında seçimi kazanmış ilan edilmişti. İlan edilmişti ama art arda YSK'ya yapılan itirazlar, farklı belediyelerde sonuçların tekrar sayımı, mazbatanın verilmesinin geciktirilmesi gibi birçok engellemeyle karşılaşmıştı.

İmamoğlu'nun mazbatayı almasından sonra da belirsizlik ve tartışmalar bitmemişti. Bu sefer AKP kanadı "yolsuzluk" gündemi üzerinden yürüyordu. İstanbul'daki seçimlerde büyük bir yolsuzluk gerçekleştiği iddiasıyla YSK'ya yapılan başvuru olumlu değerlendirildi ve İmamoğlu'nun mazbatasına kısa bir süre sonra geri alındı.

İmamoğlu da bu adaletsiz durumu protesto etmek için hemen bir eylem çağrısı yaptı! Seçimlerin meşru olmadığını, seçim tekrarını reddettiğini, bu durumu protesto etmek için sokaklara çıkılması gerektiğini açıkladı! Tabii ki, böyle olmadı! Yapılan "adaletsizliğe", sandığa çağrıyla karşılık verildi! Bu "sandık takıntısı", oy kullanma dışındaki siyasal eylemi,

siyasal alanın dışına itme manevrasıdır. Gücünü sokaktan alan değil, devlete onaylı olmasından alan bir çağrıdır!

Şimdi yeni bir seçime doğru gidiyoruz. Sandıktan her sonuç çıkabilir ve sandık dışı her durum söz konusu olabilir. Yine "bu sefer farklı" bir seçim olduğu söyleneceği de seçime dair eyleyeceklerimizde olduğu gibi söyleyeceklerimizde de pek bir değişiklik yok.

Demıştik ki!

Oy atmanın tarihi kazanımların tarihi değil, ezilenleri oyalamanın tarihidir demıştik! Oy hakkı, yurttaş olan her bireyin kendisiyle ilgili alabileceği kararları ve bu kararların uygulanma şeklini, yani kendi iradesini temsilcilerle teslim etmesinin önünü açan bir uygulamadır. Halkın siyasete katılımının yegane aracını seçim ve oy olarak manipüle edilmesidir demıştik. Özellikle son 5 yıldır aralıksız gerçekleştirilen seçimler nedeniyle, yaşanan ekonomik, siyasi tüm olumsuzlukların çözümü için oy sandığı konuluyor önümüzde. Savaş, ekonomik kriz benzeri tüm sıkıntılar seçim sürecinin bir parçası olduğu sürece önemli kılınıyor. Ezilmemizin gerçek ekonomik, siyasi ve toplumsal sebeplerine odaklanmayan yüzeysel çözümlere kilitlenmemiz isteniyor.

Değil demokratik belediye uygulamaları, geri çağırılabilirlik ilkesi, halk meclislerinin belediyelere etkisi; sol siyasetin son 10 yılda keşfettiği desantralize/federatif siyaset biçimi tamamen terk edilmiş durumda. **Burjuva demokrasisinde asıl aldatmaca "halkın kendini yönettiği" aldatmacasıdır demıştik!** Parlamenter demokrasi kaynağını bir kurgudan alır demıştik. Oy vermenin edilgenliğinin yansıması olan "seçmen" anlamının dışında, halk kelimesini cümle içinde kullanan profesyonel siyasetçi yok! Toplumsal işleyişte adalet ve özgürlük ancak, bireylerin karar alma süreçlerindeki doğrudan katılımı ve kontrolü ile sağlanabilir demıştik. Karar alma süreçlerine ilişkin gündem yok!

Toplumsal muhalefet, bu seçim aldatmacasıdır demıştik!

sının dışında varlığını sürdürmesi gerektiğinin farkında olmalıdır. Çünkü bu seçimde kazanmak yoktur. Kazandığını zannetmek vardır demiştik! Ezilenlere kazandıracak tek siyaset, meşruluğunu haklılığından alan sokak siyasetidir demiştik!

"Gerçekçi" olup seçimlerle gerçek kazanımlar elde etmek isteyenler ilk önce HDP çevresinde yek vücut olmuşlardı; her seçim sürecinde -isteyerek veya istemeyerek- sokak siyasetini düşürmüşlerdi. Şimdi ise gelinen noktada herkes "gerçek kazanım" için CHP çevresinde kenetlenmiş durumda. Bu da tutmazsa yuvarlana yuvarlana merkez sol muhalefet için merkez sağda bir parti bulmak gerekecek. İYİ Parti ya da Gül-Babacan etrafında, önümüzdeki aylarda kurulması beklenen AKP bakiyesi siyasi oluşum bu noktada önemli adaylardan olacaktır.

"Kazanılabilir kazanıma" odaklanmış bir toplumsal muhalefet, devletin müsaade ettiği alanda top koşturmaya mahkumdur. Devletin hukuku adaletsizliğin kurallar haline getirilmiş biçimidir. Bu adaletsizlik mekanizmasının kazanılabilir kıldığıyla yetinmek ve onun hukuk kuralları içerisinde hareket etmek bize bir şey kazandırmaz. Zira, kazanılabilir olan ezilenlerin lehine olsaydı, devlet onu kazanılabilir kılmazdı.

Siyasal iktidardan pay alma arzusuyla, içerisinde bulunduğumuz coğrafyada toplumsal muhalefet sokaktan sandığa yönlendirilerek yıpratılmıştır. Dahası ideolojik olarak altını bu şekilde boşaltan muhalefet (boşaltan, çünkü muhalif kesimler bu politikaya, bile isteye girmiştir) biçimsel olarak da iktidarın yöntemini taklide gitmiştir. Yıllardır "tek adam" karşıtı politika güdenler, karşı "tek adam"ı içselleştirme noktasında sıkıntı yaşamamışlardır. Tarihte "tek adam"ların nasıl bir ideolojinin parçası olduğundan dem vuranlar, şimdilerde yeni bir "tek adam"ın bayraktarlığını yapmaktadır.

Parlamente demokrasi, devrimci eylemin belirleyici gücünü göz ardı etmeye çalışır demiştik! Bu ikisinin yan yana gelmesi olanaksızdır. Çünkü devrimci eylem, parlamente demokrasi ile yönetilen toplumsal yapıyı yıkmayı hedeflerken; parlamente demokrasi ise kendini devamlı olarak devrimci eylemden korumaya çalışır.

Parlamento Seçimleri merkezîyete yol açar demiştik! Seçimler, belli bir coğrafyada yaşayan halkın bir sonraki seçimlere kadar, onların yerine karar alacak, neyin iyi neyin doğru olduğunu söyleyecek, alınan kararlarla hiç de ezilenlerin çıkarına olmayan durumlara yol açacak bir sisteme dayanır. Devletin hegemonya sınırları dahilindeki herkesin ve her şeyin bu azınlık grubu tarafından belirleniyor oluşu merkezîyetçiliğin belirtisidir.

Öyle de oldu, ki yerel seçimlerde belediye başkan adayı olan Ekrem İmamoğlu, 2023'te Erdoğan'ın karşısına çıkabilecek en güçlü aday olarak lanse edilmeye başlandı. Çünkü hem muhalefet partileri için hem de iktidar partisi için İstanbul'u almak, Türkiye'yi almak anlamına geliyordu. Hal böyleyken muhalefetin umudu "tek adam diktatörlüğü"ne karşı durabilecek "tek adam"a bağlanmış oldu.

İstanbul seçim propagandası İmamoğlu için Trabzon, Gümüşhane gibi kentlerde yaptığı mitinglerle Karadeniz üzerinden yürürken Yıldırım için Amed'de kürt halkına kürtçe

seslenerek sürüyor. "Parlamento seçimleri merkezîyete yol açar." deyip bu siyasetin ezilenler için tehlikesinden bahsetmiştik, eksik demişiz; yerel seçimleri bile merkezîleştirdi.

Seçime girmek iktidarı olumlamaktır demiştik! Atılan her oy, boş oylar da dahil olmak üzere, sistemin olumlanması anlamına gelir. Hemfikir olmadığımız bir siyasi pratiğe zorlanarak, bizim irademizi teslim alacak olanları seçmenin bir mantığı yoktur. Bu mantıkla düşünecek olursak oy kullanmak, her zaman daha iyi çobanların olabileceğine inanmaktadır.

Seçimler, bizi somut olandan uzaklaştırır. Biz ezilenleri belirli bir sürece hapseder. Bu sürecin kendisi tamamıyla bir illüzyondur. Bu illüzyonu layığı ile yerine getiren parlamente demokrasi, onun uygulayıcıları devletin ve kapitalizmin içindeki çözümlenmeleri halkın talepleriymişçesine uygular ve dillendirir. Ekonomik ve sosyal sömürüyü bu talepler çerçevesinde farklı söylemlerle meşrulaştırır.

Seçim zorbalıktır demiştik! Zorbalık yöntemi, her ne kadar genel seçimlerde demokrasi kılıfıyla özenle kapatılmaya çalışılsa da, özellikle yerel seçimlerde kendini belirgin kılmaktadır. Yerel düzeyde ekonomik ve siyasi iktidarı ele geçirme çabası, adayların ya da grupların birbirlerini yok etmesine kadar gitmektedir. Burada bahsedilen gruplar sadece siyasi partiler düzeyinde değil, devletin en ufak yerel organizasyonundan (örneğin muhtarlık) payına düşeni almaya çalışan mafyavari yapılanmalara kadar uzanmaktadır.

Her seçim kendi sonucunu kabul ettirmek üzere mühürsüz pusulalar, yol kenarlarından çıkan sandıklar, diriltilen ölü seçmenler, açık oy kullanımları için zorlananlar, plakasız araçlar, silahlı kolluklar, araç olarak kullanılacak seçim kurumları, denetmenleri... İstenilmediği takdirde, sistemin oyununun galibi olmanın kazanan olmak anlamına gelmediğini yakın zamanda deneyimledik.

Seçim değil, toplumsal devrim demiştik! Post-demokrasi, seçimli otokrasi vb. kavramların havada uçuştığı; ilerici ittifak, eleştirel destek gibi kavramlarla burjuva demokrasisi içerisindeki hareketlerin anlamlandırılmaya çalışıldığı; yerel yönetimle oluşacak farklı bir siyasal işleyişten değil de yerel yönetimin iktidarını nasıl olursa olsun ele geçirmenin stratejilerinin yapıldığı bir siyasal ortamda, bize "oy"alanma pratiklerinden başka alternatif gösteremeyenlere başka bir kavramı ve onunla ilgili pratikleri hatırlatmıştık: "Toplumsal Devrim".

AKP'yi geriletmek için farklı koalisyon kombinasyonlarından imtina etmeyenlerin açıkça görmesi gereken, temsili demokratik alternatiflerle işlerin yoluna koyulamayacağıdır. Seçim süreçlerinde kendi başına AKP karşıtlığını bile "ilerici" tayin edenler, "ilerici" ittifaklarıyla, tek adamcı çözümleriyle içinde bulunulan genel sömürü ve baskı durumuna kestirme yollardan çözüm aramaktadır. Tekrar edelim; çözüm, yakınılan sisteme türlü manevralarla eklenmek değildir.

Oyunu hazırlayanların kendi kurallarına uymadığını anlamak için bir başka genel ya da yerel seçime ihtiyaç yok. Tekrar tekrar hatırlatalım: Hileli seçim potansiyeliyle karşılaştığı, seçimleri organize eden siyasal yapının meşruiyetini yitirdiği, siyasal temsilcilerin temsilci olma durumlarını yitirdikleri noktalarda boykot siyasal bir alternatif olarak belirir!

Anarşizm ve Gençliğin Özgürleşmesi

Marc Silverstein
Çeviri: Ahmet Soykarci

Günümüz toplumunun çocukları benzersiz bir şekilde eziliyorlar ama ezilmeleri genellikle kendilerini ilerici ya da radikal olarak gören insanlar tarafından bile fark edilmiyor. Çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkinin eşitsizlik ve zorlama üzerine kurulu olması; ırk, cinsiyet ya da cinsel yönelime dayanan diğer baskı biçimlerinden ayrı bir mesele olarak görülür çünkü her nasılsa doğal kabul edilir. Çocukların kendi kararlarını kendileri almayacağı ve işlerini kendileri yürütmeyeceği düşünülür çünkü deneyimden yoksun ve olgunlaşmamış oldukları varsayılır ve bu yüzden yetişkinlerin onlar üzerinde bir biçimde otorite uygulamaları meşru kabul edilir. Bireysel

bağımsızlık, gönüllülük, örgütlenme özgürlüğü ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanan anarşizm, anti otoriter bir ebeveynlik, öğrenim ve çocuk yetiştirme teorisini formüle etmek için ve çocukları baskıcı bir toplumdan özgürleştirme sürecini başlatmak için önemli bir rol oynayabilir.

Çocukların büyürken yüzleştikleri ilk otorite ebeveynleridir. Ebeveynler çocukları üzerinde doğumlarından 18 yaşına kadar yasal vasilik haklarına sahipler. Birçok ebeveyn çocuklarıyla olan ilişkileri konusunda hiyerarşik ve otoriter bir görüşe sahip. Çocuklarını mülkiyetleri gibi görüyorlar. Beslenecek, korunacak, düzene sokulacak, kısıtlanacak, disipline edilecek,

uygun gördükleri şekilde ödüllendirilip cezalandırılacak mülkler olarak. Anarşistler, çocukları kendi başlarına otonom bireyler olarak görmeyen bu ebeveynlerine muhtaç çocuk kavramına karşı çıkarlar. Anarşist Mikhail Bakunin meselenin özünü şöyle ifade ediyor: "Çocuklar kimsenin mülkiyetinin bir parçası değildir; ne ebeveynlerin ne de toplumun. Onlar ancak kendilerinin özgür geleceğine aittir."

Bazı ebeveynler çekirdek ailenin boğucu atmosferini "aşırı korumacı" ya da "çocuklarına aşırı düşkün" olduklarını söyleyerek meşrulaştırıyor. Toplumsal cinsiyet rolleri çekirdek aile ile birlikte yaratılır ve sağla-

tılır. Otoriter ideolojilerin yeni nesillere aktarılması da çekirdek ailede gerçekleşir. Çekirdek ailenin cinsellik üzerindeki püriten baskısının sonucu olarak nevroitik ve antisosyal kişilik bozukluğu da yine burada üretilir. Çoğu zaman ebeveynler çocuklarını hristiyanlık, müslümanlık vb. gibi kendi dinlerinin ya da cumhuriyetçi, demokrat vb. gibi belirli politik görüşlerin takipçisi olmaya zorlarlar. Yahudilikte 13 yaşına gelmiş oğlan çocukları genellikle "erkek olmanın" göstergesi olan bir törene zorlanır ya da buna mecbur bırakılır. Hanuka ve Noel çocukların katılmaya zorlandıkları ve kendi inanç ve fikirlerini seçme şanslarının verilmediği dini kutlamalardır.

5 yaşlarına doğru çocuklar "okullara" ya da anarşist yazar Bob Black'in yerinde adlandırması ile "gençlik toplama kamplarına" yollanıyor. Bu kurumlarda çocuklar her türlü "şüpheli" davranışı rapor edeceğinden emin olduğumuz öğretmenler tarafından yakından izlenir. Okulların amacı incelikli ya da çok da incelikli olmayan baskı biçimleriyle en ufak bir özgür düşünce ve bireysellik işaretini engellemektir. Eğer çocuklar "yaramazlık" yaparsa ofise gönderilerek, göz hapsine alınarak ya da kinama, uzaklaştırma, kötü notlar verilerek cezalandırılır. Bir çok özel ortaokul, lise ve çok sayıda devlet okulunda çocukların uyması gereken kıyafet kuralları vardır. Hatta bazen gömleklerini içeri sokmaya ya da kemer giymeye bile zorlanırlar. Dövmeler, boyalı saçlar, piercingler ve bağımsız bir kimlik oluşturmaya yarar ne varsa okul yönetiminin ve müdürlerin şiddetli düşmanlığı ile karşılaşır.

Yönetimin öğrencilerle olan ilişkisi neredeyse bir patronun işçisiyle olan ilişkisiyle aynıdır. Yönetim erki kurumun sahibidir, "davranış kuralları"ni belirler ve "üretken bir çalışma ortamı" yaratmaya çalışır. Otoriteye sahip olanları sorgulamak iyi bir fikir olarak kabul edilmez ve öğrencilerin öfkeli modern iş yerlerinde bulunan sarı sendikalarındaki gibi kabul edilebilir biçimlere, öğrenci yönetimlerine ya da kurumsal öğrenci birliklerine kanalize edilir. Öğrenci yönetimleri küçük reform taleplerinde bulunabilir ama okulun varlığına dair sorular sormasının ya da anarşist eleştirinin gerektirdiği gibi baskının tümünden feshine dair taleplerde bulunmasının imkanı yoktur.

Okullar ve hapishanelerin bu kadar benzeşmesi de oldukça ilginçtir. Hem hapishanelerde hem de okullarda şu kriterler geçerlidir: Otoriter bir yapı, kıyafet kuralları, bir yerden bir yere giderken geçiş izni, sessizliğe ve düzene verilen önem, negatif destekleme, davranış vurgusu, dışsal ödül sistemi, bireysel otonominin kaybı, kısıtlı özgürlük ve karar süreçlerinde katılımın azlığı.

Bu şu soruyu doğuruyor: Çocuklar günlük yaşamlarında yüz yüze geldikleri baskı biçimlerine karşı savaşmak için ne yapabilirler? En önemlisi okulda, evde ve işyerinde yaratılan yıkıcı bir atmosferde. (Lise öğrencileri genellikle McDonalds gibi düşük ücretli boktan işlerde çalışmaya zorlanıyorlar.) Ebeveynlerinin baskısı ya da yetişkinlerin davranışları hakkında nasıl hissettiginizi diğer genç insanların bilmelerini sağlayın. Farkındalık gereklidir. Çocuklar bilmeli ki kendi varoluş koşullarını dayatan baskıcı bir sınıf tarafından benzersiz bir şekilde baskılanıyorlar. IWW tüzüğü'nün giriş bölümünden uyarlırsak; ezen ve ezi-

len sınıfların ortak hiçbir şeyleri yoktur.

İtaatsizlik küçük yollarla ifade edilebilir (iş yerinde küçük sabotajlar gibi); sadakat sözü vermemeyi reddederek, dua etmeye katılmayarak (dini okullarda) veya okul ödevlerinde tarihten gençlik isyanları, Emma Goldman, Katie Sierra (Anarşist bir kulüp kurmaya çalıştığı ve ev yapımı savaş karşıtı bir tişört giydiği için okuldan uzaklaştırılan 15 yaşındaki bir anarşist) hakkında yazıp onları sınıfın önüne sunarak. Başkalarıyla konuşarak, okuyarak, düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşarak kendin okulun dışında öğren. El ilanları yapabilir ve dağıtabilirsin ya da bunları okulun etrafına yapıştırabilirsin. Kendi başına ya da başkalarıyla birlikte fanzin çalışması başlatabilir, bunları okulda dağıtabilirsin. Reformist gözükseler bile sokağa çıkma yasağına, üniformaya vb. karşı sokak eylemleri, lise genel grevleri planlanabilir. Bunların gittikçe daha fazla öğrenciyi radikalleştirme olasılığı vardır.

Bir çok yaratıcı ihtimal var: Örneğin yaşadığım yere yakın anarşist bir grup, bir köpek kulübesi üzerinden "itaat eğitimi" yazan bir tabelayı söküp yerel okulun girişine astılar. Bu tarz şeylerin başarıya ulaşabilmeleri için ebeveynler ve yöneticiler daha öncekilerde olduğu gibi bundan paçayı sıyrılmayacaklarını, eskiden baskı uyguladıkları çocuklar tarafından yakından izlendiklerini ve gençlerin üzerindeki güçleri ve otoritelerini yavaşça kaybettiklerini hissetmelidir. Ve karşılarındakilerin artık yumuşak başlı bir koyun sürüsü değil efendileri ortadan kaldırarak kendi hayatlarının kontrolünü ellerine almaya kararlı, farkındalığa sahip, zeki ve örgütlü bir gençlik olduğunu bilmeliler.

Anarşizm gençliğin özgürleşmesine dair çok şey sunuyor. Anarşizmin otorite karşıtlığı ve gönüllülük olan temel ilkeleri çocukları kölelikten ve esaret durumundan kurtaracak olan güçlü araçlardır. Ayrıca anarşizm, gençlik özgürleşmesine yalnızca ebeveyn baskının feshiyle yetinmeyip özgürlükçü alternatifler yaratmayı teklif eder. Bu, eski toplumun kabuğundan yeni bir toplum yaratan devrimci ikili güç stratejisinin bir örneğidir. Resmi görüşe aykırı olarak, öğrenim okul ile aynı şey değildir ve çocuklar öğrenmek, büyümek ve kendilerini geliştirmek için tümüyle özörgütlü altyapılara sahip tam eşitlik ve özgürlüğe dayalı karşı kurumlar yaratabilirler. Sınıfların gönüllü olduğu, çocukların başkalarıyla -çocuk ya da yetişkin- bu konuda kimin yetkinliği var ise onunla birlikte belirli bir konu üzerine çalıştıkları "özgür okullar" gerçekten yaratılabilir. Colin Ward'ın Eylemde Anarşi kitabına eklediği gibi bunlar artık okul değil, "halkın özgürleşme laboratuvarları" olacaktır.

Seçimlerin Maskotu "Çocuklar"

Emrah Tekin

emrahtekin@meydangazetesi.org

Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) internet sitesinde en çok sorulan sorular arasında yer alan "Kimler oy kullanamaz?" sorusuna verilen cevaplardan biri, yasalara göre "çocuk" sayılan 18 yaşını henüz doldurmamış bireyleri işaret ediyor. Yaşadığımız coğrafyada özellikle son 5 yıldır politik alanı domine eden "seçim" konusunda YSK'nin bu kararı, yasalara göre çocuk sayılan bireylerin herhangi bir somut etkisinin olmadığını gösteriyor. Bu anlamda, yaşam alanlarımızda karar alma ve söz söyleme hakkına sahip olması gereken çocuklar, seçimlerin bireyleri sandıkta edilgenleştirmesinden bir kat daha fazla etkilenecek tamamen yok sayılmış oluyorlar. Seçimler öncesi siyasi partilerin yüksek perdeden dile getirdiği vaatlerde de yine bu "yok sayılmanın" bir sonucu olarak çocuklara ilişkin söylemlere rastlamak çok mümkün olmuyor. Var olan vaatler ise onların, karar alma ve söz söyleme gibi günlük yaşama doğrudan katılımından çok, "çocukların haklarını verme" benzeri üsttenci bir yaklaşımı barındırıyor.

Partilerin çocuklarla ilgili seçim sonrasına dair yaklaşımları böyleyken seçim öncesi propagandalarında, kendilerinden beklenen siyasi pragmatizmleri doğrultusunda çocuklara ve onlarda cisimleşen "saflık, iyilik" temalarına yer vermelerinde hiçbir sakınca yok. Çocukların, sembolik olarak, devletin karar alıcılarının koltuklarına birkaç saatliğine oturtulduğu 23 Nisan günlerinin dışında "hatırlandığı" nadir dönemlerden olan seçim öncelerinde, yaptıkları propagandalarında siyasetçiler, kendi siyasi mesrepleri doğrultusunda, çocuk ve onun temsil ettiği ne kadar olumluluk varsa çekinmeden kullanmaya girişiyor.

ABD eski başkanlarından George W. Bush'un 2000 seçim kampanyası öncesi kullandığı "Leave No Child Behind-Geride Hiçbir Çocuk Gariban Kalmasın" sloganı, ABD başkanlarının başka coğrafyalardaki başta çocuk ölümleri olmak üzere imza attığı katliamlar hatırlandığında "kötü bir şaka" olarak hafızalarda canlanıyor. Benzer şekilde, ellerinde Filistinli çocukların kanı olan İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun seçim reklamı filminde çocuk bakıcısı kisvesine bürünerek oy istemesi, devlet siyasetçilerinin riyakarlığına dair çarpıcı bir örnek olarak hatırlanıyor. Erdoğan da seçim kampanyalarında dünyadaki benzerlerinden elbette geri kalmadı ve geçtiğimiz yıl yapılan 24 Haziran seçimleri öncesi "Hatırla çocuk" temalı bir reklam filminde rol aldı. Erdoğan'ın okuduğu metinde geleceği kuracakları belirtilen çocuklara asker mezarlıkları eşliğinde, seçim sonrası buharlaşmasına unutulacağı herkesçe bilinen çeşitli öğütler veriliyordu. Ancak her üç örnekte de çarpıcı olan nokta, birbirinden farklı coğrafyadaki bu üç devlet yöneticisinin "çocuk" temalı bu seçim propagandalarındaki samimiyetten uzaklığının, bu propagandaların alıcıları tarafından da biliniyor oluşu idi. Buna dair en yakın örneği, 31 Mart seçimlerini kaybeden bir muhtar adayının, daha önce yaptırdığı bir parkı söktürmesinde görmüştük.

Çocukları toplumda, kendi iradeleri ve karar alma yetileri olan bireylerden öte, seçimlerde oy getirisi olabilecek bir araçsallığa indirgeyen sandık siyasetçileri ve partilerinin yanı sıra çocuklara yönelik bu politikaları, aslında devletlerin onlara genel anlamdaki yaklaşımıyla paralellik gösteriyor. Devletlerin kapitalist "gelişmişlik" düzeyi birbirinden farklı olsa da, çocuklara saygı göstermeyen, onların fikirlerine kapalı ve çocukları amaç değil araç olarak gören politikalar tüm devletler için geçerli. Küresel bazda devletlerin savaşlarını koordine eden Birleşmiş Milletler'e bağlı UNICEF ile de bu politikalar, çeşitli yardım fonları adı altında "-miş gibi yapmak" şeklinde hayata geçiyor. Savaş, barış ya da seçim dönemleri devletlerin çocuklara dair bakış açılarında, fiziksel ve cinsel şiddet, çocuk işçiliği, göçmenleştirme gibi gerçekler göz önüne alındığında, ciddi farklılaşmalara yol açmıyor.

21. yy Teslimiyet Teorileri ve Pratikleri

Birleşmiş Milletlerin Aklanma Örgütü

UNICEF

Selahattin Hantal

Büyük bir yıkım demek olan savaşlardan sonra hep "barışçıl" yeni bir dünya inşa edilmek istendiğini görürüz. Fakat bunu yapmak isteyenler, savaşları da kendi çıkarlarına göre çıkaran aktörlerin kendileridir. Medeniyet tartışmalarının ayyuka çıktığı, modernizmin bilimle kutsanarak yüceltildiği yakın dönem tarihinde hiçbir büyük söylem savaş siyasetine çözüm bulamamıştır. Aksine bu söylemlerle savaşlar kutsanmıştır. Milliyetçilik, din, kimlik çatışmaları gibi kavramlardan beslenen savaş siyaseti; belki en çok bu kavramların hiçbirine ait olmadan dünyaya gelen çocukları etkilemiştir.

Çocuklar hem içine düştükleri savaş travmasını yaşamakta hem büyümekte oldukları her an tah-

rip olan yaşam alanlarında savaşın gerçekliğine, sosyal ve ekonomik adaletsizliklere maruz kalmaktadırlar. Yetişkinlerin mahvetmekte olduğu dünyada geleceklerinin muğlak olduğu günler yaşamaktadırlar. Beslenme, barınma ve temel beceri gelişimi gibi durumlardan mahrum kalmaktadırlar.

Günümüzde uluslararası üst bir örgüt olarak varlığını sürdüren Birleşmiş Milletler ve bünyesinde bulunan sosyal ve ekonomik organlar, görünürde çeşitli alanlarda çalışmalar yaparak uluslararası barışın ve yardımlaşmanın tesis edilmesi amacını taşımaktadır. Bu durum çok da şaşırtıcı değildir çünkü bu yapılar küresel yıkımın aktörleri tarafından yüksek miktarlarda fonlar sağlan-

maktadır ve küresel barış söylemi, böylesine çelişkili dinamiklerin üzerine kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak çalışan yardım kuruluşlarının en önemlilerinden biri UNICEF'tir. UNICEF, diğer bir deyişle BM Çocuklara Yardım Fonu dünya üzerinde birçok devlette bürosu bulunan bir kuruluştur. Kötü koşullarda yaşamakta olan ve dünyanın farklı yerlerindeki yaşlılarıyla benzer koşullara sahip olamayan çocukların yaşam standartlarının iyileştirilmesi iddiasıyla bağış kampanyaları düzenlemekte olan kuruluş, uzun vadede bu duruma sebep olan aktörlerin ifşa edilip onlara karşı tepki gösterilmesini engellemektedir. Bunda en büyük pay sahibi bağlı bulundu-

ğu BM'nin açmazlarında boğulduğu devletler siyaseti ve keza UNICEF kurgusunun politik ve mali gelişkilidir.

Bu aktörlerin fütursuzluklarına hâlâ devam edebiliyor olmaları, BM'nin ve ona bağlı kuruluşların ne kadar geçersiz olduklarını ispatlar haldedir. Sömürü, ötekileştirme, ayrımcılık ve savaşlar BM ve ona bağlı kimi yardım kuruluşlarının varlığıyla beraber olumlanmaktadır. Yani çocukların yaşadıkları sorunların kökenini ortadan kaldırmadan yalnızca yardım etme algısı, bir anlamda yeni sömürüler ve yeni savaşlara zemin de oluşturmaktadır. Bugün, BM yalnızca olumsuz sonuçları onarmaya çalışarak göz boyamaktan öteye gidemiyor.

Küresel Barış Meselesinde Devlet Siyasetinin Yarattığı Çelişkiler

BM, devletlerin hükmettikleri alanların "meşru" kural koyucuları ve koruyucuları olduklarını kabul eder. Milletler Cemiyeti ve BM gibi devlet üstü yapılar barış için dünya ittifakını amaçladığını söylese de karar alma sürecinde, beş daimi üyenin (Fransa, İngiltere, Rusya, Çin ve Amerika Birleşik Devletleri) kararları veto hakkı bulunduğundan küresel bir ortaklığın kurulması oldukça zorlaşmakta ve hatta neredeyse imkansızlaşmaktadır. Bu sebepten ötürü üye devletler bu beş daimi devletin üstünlüğüne ve onların stratejilerine hizmet eder konumda kalmaktadırlar.

Milletler Cemiyeti'nden BM'ye Devlet Siyaseti Açmazları

Bugün dünya barışını sağlamaya çalıştığı iddiasına sahip BM'nin öncülüne baktığımızda karşımızda Milletler Cemiyeti'ni görmekteyiz. Milletler Cemiyeti 1. Dünya Savaşı'nın galip devletleri tarafından oluşturulan bir cemiyet iken BM'nin kuruluşu da benzer şekilde gerçekleşmiştir. 2. Dünya Savaşı'nın kazanan devletlerinin bir dizi konferansı sonucu BM ortaya çıkarmıştır.

Milletler Cemiyeti misyonunu tamamlamayan başarısız bir örgüttür. Zira temel hedeflerinin arasında dünya barışını sağlamak vardır. Fakat örgütün çalışır vaziyette olduğu dönemde 2. Dünya Savaşı'nın çıkması engellenememiştir.

Milletler Cemiyeti'nin muhatap olduğu devletler durmaksızın kendi egemenliklerindeki alanları müdafaa etmek yahut bayındır hale getirmek, hatta yeni alanlara hükmedebilmek için çıkarıcı siyasetlerini sürdürmüşlerdir. Kurulan düzende her ülkenin yaklaşımının pragmatist bir boyutu vardır. "Daimi dost, daimi düşman yoktur" siyaseti hüküm sürmüştür. Neticede ise Milletler Cemiyeti misyonunu yerine getirememiştir ve 2. Dünya Savaşı'nın bittiği sırada yerini BM'ye bırakmıştır. Hukuki varlığı 1946'da son bulan cemiyetin malvarlığı ve arşivleri BM örgütüne aktarılmıştır.

BM: Dünya Siyasetindeki Etkisiz Eleman

BM, sistemini oluşturan 30'u aşkın kuruluş aracılığıyla 2. Dünya Savaşı sonrasında, dört ana amaç deklare etmiştir. Bunlar, uluslararası barış ve güvenliği korumak; devletler arasında dostça ilişkiler geliştirmek; uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, insani sorunların çözümünde işbirliği yapmak ve temel insan hak ve özgürlüklerine gerekli saygının gösterilmesini teşvik etmektir.

51 üye ile kurulan BM'nin şu sıralarda 200'e yakın üyesi bulunmaktadır. Bu da onun evrenselliği açısından yakaladığı en önemli avantajdır. Fakat yine de örgütün yaptırım gücü dünden bugüne yetersizdir. Etki edebildiği meseleler devletlerin yaşadıkları küçük çaptaki krizlerde görülmektedir. Ekonomik ve siyasal

açıdan güçlü devletlerin aktör olduğu krizlerde etkisiz bir konumda kalmaktadır.

Filistin ve İsrail Devleti

Filistinliler, İsrail Devleti'nin sıkıştırdığı bir kara parçasında büyük bir oranda İsrail'e ve diğer devletlere bağımlı bir halde yaşamaktadırlar. Filistin, İsrail işgalinden önce Birleşik Krallık tarafından yönetilmiş bir bölgedir. Birleşik Krallık manda rejimi çerçevesinde 1922 yılından 1947 yılına dek Filistin'de idari kontrolü elinde tutmuştur. Fakat bu dönemde dünya savaşı, katılan devletleri ekonomik açıdan zora sokmuştur. Birleşik Krallık da bu durumdan etkilenen devletler arasındadır. Bundan ötürü savaş döneminde ve sonrasında ada dışında etkisiz kalan devlet, yetkisini devretmek istemiştir. Nihayetinde 18 Şubat 1947'de Filistin'de devam eden yetkisini bırakıp meseleyi BM'nin hükmüne teslim etmiştir. Fakat o günden bugüne geçen zaman, Filistinlilerin İsrail'in baskısı altında yaşamaya zorlanması sonucundan başka bir şey getirmemiştir.

Bugün, Filistinliler tarihsel ve dinsel hısımları konumunda buldukları yeni yapıya muhtaç halde yaşamaktadırlar. Kötü koşullar sebebiyle on binlerce Filistinli iş aramak için çeşitli yollarla İsrail'e ve başka coğrafyalara geçmiştir. Ek olarak, Filistin ekonomisi birçok unsur bakımından İsrail'e bağımlı haldedir. İsrail'in uyguladığı denetim yöntemleri iki taraf arasında adaletsizliği iyice derinleştirmektedir. Gördüğümüz üzere 50 sene önce değişim için baş aktör olan BM taksim kararından sonra yalnızca, dünyaya rapor verebilecek konumda durmaktadır.

Bosna Katliamı

BM'nin yakın dönemdeki bir başarısızlığı da Bosna Katliamı'nda görülmüştür. 20. yüzyılın sonlarında gerçekleşen Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Sırp ve Hırvatlar, Bosna Hersek'i işgal etmek için saldırılar düzenlemişlerdir. Bölgede yaşanan savaşta BM'nin bu tarz hadiselerde esasında ne kadar etkisiz bir kurum olduğu açıkça görülmüştür. 1992-1995 yılları arasında yaşanan savaşın doruk noktası 1993 yılında BM Güvenlik Konseyinin kararıyla Srebrenitsa'nın güvenli bölge olarak ilan edilmesiyle yaşanmıştır. Bu kararın amacı BM'nin güvencesiyle savaş ortamından yalıtılmış bir halde olan bu yerleşim yerinde insanların korunmak istenmesidir. Kararın ardından yapılan uygulamalardan biri, bölgedeki Müslümanlara ait olan silahların Barış Gücü tarafından güvenlik gerekçesiyle toplatılmasıdır. Bölge BM'nin var olduğu bir alan, yani savaş dışı bir yer olarak varlığını sürdürmüştür. Dolayısıyla dokunulmazdır. Fakat gerçekler bu şekilde gelişmemiştir. BM Koruma Gücü'nün koruması altında olan bu bölge Sırp tarafından kuşatılıp saldırıya uğramıştır. 11 Temmuz 1995'te Sırp gücü güvenli bölgeyi işgal etmiştir. Enteresandır ki BM Koruma Gücü bölgeden çekilerek görevlerini yerine getirmemiştir. Srebrenitsalılar tüm dünyanın gözünün önünde ölü-

me terk edilmiştir. Yaşanan olaylarda 8 bin Bosnalı katledilmiştir.

Bir Savaş Sonrası Müdahale Aktörü Olarak BM ve UNICEF

BM'nin tarihsel arka planını, misyonunu ve başarısızlıklarını izah ettikten sonra örgütün bütçesine de ayrı bir bölüm açmak gerekmektedir. Zira bütçenin gerçekliği BM'nin içinde bulunduğu durumu tüm çıplaklığı ile gözler önüne sermektedir. Bu noktada BM'nin yalnızca uluslararası hukuki bir araç halinde çalışmalarını sürdürdüğü, savaş sonrasında kurulan düzenin -yazımızın başında bahsini ettiğimiz gibi- "kazanlar tarafından" kurulup idare ediliyor olduğu görülecektir.

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) raporuna göre 2016'da dünyada toplam 1 trilyon 686 milyar dolar askeri harcama yapılırken; bunun üçte birinden fazlası, 611 milyar dolar ile ABD tarafından gerçekleştirilmiştir. ABD'yi sırasıyla; Çin, Rusya, Suudi Arabistan, Hindistan, Fransa, Japonya, Almanya ve Güney Kore takip etmektedir. BM'nin bütçesine bakıldığında uluslararası barışı sağlamaya yönelik çalışma yürütüğü iddia edilen bir yapının askeri harcamalar karşısında büyük çaresizlik yaşadığı görülmektedir. Örgütün 2008-2009 bütçesi 4,17 milyar dolar iken, 2016-2017 yılı bütçesi 5,4 milyar dolardır. 2008-2009 yılı bütçesi ABD vatandaşlarının, bir yılda sakı bitkileri ve kesme çiçekler için harcadığı para miktarına eşittir. (Barış gücü bütçesi ise ayrıdır. 1 Haziran 2007 ile 30 Haziran 2008'e kadar olan süre için 6,8 milyar dolar olarak belirlenmiştir.) Şöyle bir gerçek vardır ki uluslararası askeri harcamaların yıllık tutarı BM sistemindeki tüm kuruluşların 65 yıllık bütçesine eşdeğerdir. Ayrıca BM'nin etkisizliğinden dem vuran ABD'nin yardımlarını azaltacağını haber etmesi de akıllarda yer eden bir başka meseledir. ABD, BM'nin uluslararası siyasete ne türden bir etkisinin olduğunu bildiğinden yardım için ayırdığı parayı azaltma tehdidini rahatça yapabilmektedir. ABD, yakın dönemde yapılan Kudüs oylamasında aleyhine çıkan karar sonrasında da benzer bir açıklama ile gündeme gelmiştir. Ayrıca ABD, uluslararası barışı bu derece tehdit ettiği siyaset arenasında UNICEF'e de oldukça yüklü bağışlar yapmaktadır. Sadece 2002 yılında 282 milyon dolar bağış yapıldığını biliyoruz. Enteresandır ki ABD, 2003 yılının mart ayında Irak işgalini başlatmıştır. Çocukların hayat şartlarını "önemseyen" ve UNICEF'i destekleyen ABD'nin, Orta Doğu'daki çocukları bu durumdan ayrı tuttuğu görülmektedir. Ayrıca Irak'ta yüz binlerce sivilin ölümüne sebep olan ABD'nin "Şok ve Dehşet Operasyonu" olarak bilinen saldırıları dünya televizyonlarından canlı olarak yayınlanmıştır. Ne BM ne herhangi bir siyasi aktör bu vahşeti engelleyebilmiştir.

UNICEF sadece ABD'den destek alan bir kuruluş değildir. Gelirinin büyük bir kısmını devletlerden; kalan kısmını ise birtakım şirketlerden, kuruluşlardan, bankalardan ve bağış-

çılardan elde etmektedir. Destekçilerinin arasında ING Bank, Barclays, P&G, Marks&Spencer, IKEA, Sony gibi şirketler vardır. Ayrıca UNICEF'in şu anki başkanı Henrietta Fore'un, önceki kariyerinde Exxon Mobil'in yönetici kadrosunda yer aldığını belirtmek gerekir. Exxon Mobil, sera gazı salınımında en büyük rolü oynayan enerji şirketlerinden biridir.

UNICEF'in milyon dolarlık bütçelerinin başındaki yöneticiler uluslararası şirketlerden gelip tekrar şirketlere giderler. Örneğin önceki başkanlardan Ann Veneman, anne sütünü engelleyecek ürünleri pazarladığı için 1977'den beri boykot edilen Nestle şirketinin yönetim kuruluna girmiştir. Nestle 1990'lardan beri Güney Afrika'da milyonlarca çocuk işçinin çalıştığı kakao çiftliklerinden alım yapmış ve hala yapmaya devam etmektedir, hatta buradaki insan tacirleriyle işbirliği nedeniyle dava edilmiştir.

Şurası bir gerçekliktir ki devletlerin "meşru" kural koyucu olarak var oldukları egemenlik alanlarında bulunan yoksul ve ezilen çocuklara destek, UNICEF tarafından sağlanmaktadır. Bu durumun bir yardım kuruluşu aracılığıyla yerine getirilmesini sağlanarak esas aktörün kimler oldukları gizlenmektedir. Ayrıca insanları bağışçı statüsünde kendine bağlayan UNICEF diğer açıdan bu insanların süregelen adaletsizliklere karşı iyi niyetlerini teslim ettikleri mücadeleciler (!) bir kuruluş olarak var olmaktadır. Fakat UNICEF sistemin açmazlarına karşı mücadeleciler olmaktan ziyade, sistemin onarıcısı konumundadır. Gelgelelim geniş bağlamda UNICEF'in var olan düzene karşı oluşacak tepkileri absorbe ettiği de inkar edilemeyecek bir gerçekliktir. Bu hem kendisini fonlamakta olan devletleri rahatsız edemeyecek yöndeki bağımlılığından hem protesto potansiyelini oluşturan insanların iradesini bu kuruluşa teslim etmesinden yükselen bir gerçekliktir.

Sonuç

BM 70 yıldır hâlâ dünya barışını sağlayamamasını üye devletlerin alınan kararlara uymamalarına olduğu kadar örgütün ekonomik kaynaklarının yetersizliğine de bağlanmaktadır. Böylelikle örgüte daha çok katkı verilmesi gerektiğini vurgulayan yetkililer, BM'nin varlığının devam etmesi gerektiğini savunuyorlar. Onlara göre böylesi bir örgüte her zaman ihtiyaç olacaktır.

Savaşların yarattığı tahribatların onarılması iddiasıyla oluşturulan çatı örgütlerinin ve onlara bağlı yardım kuruluşlarının başarılı olamadıkları ortada. Aslında başarılı olmaları da beklenemez. Zira bu örgütü oluşturan devletlerin tutumları birbiriyle çelişiktir. Her devlet, küresel çapta dünyayı ilgilendiren herhangi bir meselede önceliği dünyanın tümüne göre değil, kendi politik, ekonomik ve çoğunlukla da askeri çıkarlarına göre belirlemekte ve ona göre hareket etmektedir. Dolayısıyla şurası açık görünmektedir ki uluslararası barışın sağlanması, varolan devletli sistem değişmeden mümkün değildir.

FIJL

1932'den Bugüne Anarşist Gençlik Mücadelesi "İberya Özgürlükçü Gençlik Federasyonu"

"İşçi, köylü, memur ya da asker, erkek veya kadın samimi genç insanlar, gerçek eşitlik ve özgürlüğü, gelecek devrimi hazırlamak amacıyla kardeşlerinizle beraber çalışmaya! Acı çeken, hakaret edilen bizler, hepimiz kocaman bir tufan gibiyiz. Gerçekleştirmeyi istediğimiz andan itibaren, adaleti örgütlemek için kısa bir zaman yeter bize."

Peter Kropotkin, "Gençliğe Sesleniş"

Zeynel Çuhadar

zeynelcuhadar@meydangazetesi.org

Anarşizm tarihinin en heyecan verici deneyimlerinden olan, yalnızca faaliyet yürüttüğü yarımadanın değil, bütün dünya gençliğinin kapitalizme ve devletlere karşı mücadelesinde barikatların başında, kavgada olan bir örgütlenmeyi anlatacağız sayfamızda. İberya Devrimi'nin fabrikalardan tarlalara, tarlalardan atölyelere, atölyelerden dersliklere uzanan adalet ve özgürlük sloganlarını atan, örgütlü anarşizm tarihinden aldığı mücadeleyi bütün gücüyle taşıyan anarşist gençlik örgütlemesi olan FIJL'nin (İberya Özgürlükçü Gençlik Federasyonu) tarihi 1930'lu yılların başına dek uzanıyor.

Liberter Gençlik veya Anarşist

Gençlik adıyla bilinen çoğunlukla FIJL ya da kısaltılmış olarak JJLL* olarak bilinen örgütlenmenin kuruluşuna dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak bir söylentiye göre İberya Devrimi'yle özdeşleşmiş A Las Barricadas'ın (Herkes Barikata) sözlerinin yazarı; çevirmen, yazar, anarko-sendikalist yoldaş Valeriano Orobón Fernández'in FIJL'nin temellerini attığı söylenir. Diğer yandan bir başka söylentiye göre dönemin Marksist gençlik örgütlerine karşı anarşist mücadeleyi gençlik alanına da taşımak ve gençlerin özgürlüğü için bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulması neticesinde anarşistler tarafından kurulduğu anlatılmaktadır. Hangi sebeple olsun, FIJL adıyla bir

federasyon çatısı altında 22-24 Haziran 1932 tarihleri arasında Madrid'de gerçekleşen kuruluş kongresini yapmadan önce de İberya genelinde çeşitli anarşist gençlik gruplarının bağımsız bir halde çeşitli faaliyetler yürüttüğü biliniyor.

Devrim yıllarında yalnızca Madrid'de 11 tane grubu bulunan FIJL, Barselona'da ise Özgürlükçü Gençlik Komitesi adıyla hareket ediyordu. Valensiya ve diğer grupların çabalarıyla yarımadaya yayılan örgütlenmenin bu sayede propaganda alanı da genişletilmiş oldu. Örneğin yalnızca Asturias'ta, 1934 yılında FIJL'de örgütlü 600 gencin olduğu bilinmektedir.

FIJL'nin ilk kongrede belirlediği ve özellikle Madrid, Barselona, Valensiya ve Granada'dan gelen grupların sözcüleri tarafından gerçekleşen görüşmeler sonucu ortaklaşan "İlkel, Taktikler ve Amaçlar" bildirisi bugün hala geçerliliğini korumaktadır. Onca yıllar mücadele ve sürgün yıllarının ardından yeniden canlandırılan örgütlenmenin omurlılığı öylesine basit ve etkili bir şekilde oluşturulmuştur ki üzerinde çok az değişiklik yapılarak olduğu gibi kullanılmaya devam etmektedir.

Yayınlanan deklarasyonda kendilerini "Mülkiyete, otoriteye, devlete, politikaya ve dine karşı kavgaya" eden, her cinsiyetten ve cinsel yönelimden

genç insanların ayırım gözetilmeden dahil olabileceği, adaletsizliklere karşı özgürlük ve eşitlik ilkelerini savunmak için çalışmalar yürüten bir gençlik örgütlenmesi olarak tanımladılar.

"Anarşistlerin karşılıklı destek ve dayanışması dışında hiçbir organizasyondan başış/ödenek almıyorduz."

FIJL'nin örgütsel şablonu ise federalizm temelinde şekillenmiştir. FIJL çeşitli örgütler tarafından oluşturulmuş bir federasyondur. İdeolojik bir yakınlık temelinde bağımsızlığını koruyan bir örgütlenme yapısını savunur. Federatif, yatay örgütlenme biçimini benimseyen FIJL'de genel sekreter ya da benzeri bir statü bulunmamaktadır. Yazışma, propaganda vb. işler için inisiyatifler belirlenir ancak bu inisiyatifler oybirliğiyle seçilme ve her zaman değiştirilebilir özelliğine sahiptir.

"Anarşist komünizm için mücadele ediyoruz!"

FIJL'nin neden özellikle anarşist bir gençlik örgütlenmesi olarak örgütlendiğine ilişkin de iki cevap verilmektedir. İlk olarak *"Kendimizi anarşistler olarak örgütlememizin sebebi, bütünlüklü bir felsefe ve yaşam biçimi olan anarşizmi benimsiyor olmamızdır. Anarşistler arasındaki birlik ve dayanışma, toplumun örgütlenmesindeki temel mücadele hattını oluşturmaktadır. Devletten ve kapitalizmden özgürleşebilmemizin yegane yolu budur."* İkinci olarak ise *"Gençlik olarak örgütleniyoruz çünkü ortak sorunlarımız var (henüz olgunlaşmamış zihinlerimiz ideolojik bir bombardimana maruz kalıyor, yaşamla kurduğumuz ilişkide kişisel tatminlerimizi henüz yaşamadan tercihler yapmaya zorlanıyoruz vb.) ve bunun yanında tabii ki görmezden gelinemez bir enerjimiz var; genciz!"*

FIJL'ye Bağlı Yayınlar ve Kültürel Çalışmalar

"Konuşma, konferans, gazete, broşür ve işe yarar her türlü araç medyamız olarak kullanılacaktır."

FIJL'nin ilk yayın organı, birinci kongrenin ardından hemen yayın hayatına başlayan "Anarşi" isimli gazeteydi. 1932'de yayınlanmaya başlanan gazete Granada'daki anarşist gençlik grubu tarafından hazırlanıyordu ve editörlüğünü Mateo Rodríguez üstleniyordu.

1936 yılında FIJL günlük bir yayına ihtiyaç duyuyordu. Anarşizmin idealleri toplumsallaştıkça, coğrafyanın dört bir yanı sayısız anarşist yayınla dolup taşuyordu. "Juventud Libre" ve "Ruta" isimli yayınlar bu dönemde ortaya çıktı. Günlük gazete Juventud Libre; Juan Cazorla, Raul Carballeira ve diğer genç anarşistler tarafından yayınlanıyor ve dağıtılıyordu. Ruta ise Katalonya bölgesine özel bir yayındı. Savaş sona erene kadar Ruta'nın editörlüğünü sırasıyla Fidel Miro, Jose Peirats, Manuel Peres, Santana Calero, Benito Mil-

la ve Benjamin Cano Ruiz üstlendi. Ruta'nın yetenekli yazarları, gençlik hareketinin meselelere yaklaşımında asla geri adım atmayan ve anarşizmin ilkelerinden taviz vermeyen bir duruş benimsenmesini sağlamıştır.

FIJL tarihinde Ruta'nın diğer yayınlarından ayrı bir değeri olmuştur. Gazetenin orta sayfalarında bir sütun bulunuyordu. Savaşın haftalık raporu burada tutuluyordu. Doktor Diego Ruiz yazılarıyla sağlık konularında gençlere tavsiyelerde bulunuyordu, kömür madenlerinden gelen ve işçi sınıfının sesini duyuran Higinio Noja Ruiz, şair Elias Garcia ve Fontaura edebi tonlarda yazıyordu. Fransa'da sürgündeki "Ruta" ve New York'taki "Cultura Proletaria" sayfalarında da yazdıktan sonra sürgünde yaşamını yitiren Cristobal Garcia yazarlardan bir diğeri idi. Ruta için de kadın hareketinin de sesi duyuluyordu. Mujeres Libres'in kurucusu Lucia Sanchez Saornil'i ve hareketin öne çıkan diğer üyelerinden Soledad Estorach'i ve Carmen Quintana'yı da Ruta'dan okuyabilirdiniz. Vicente Rodriguez Garcia (Viroga olarak da bilinir), Ivar Chevik, Liberto Sarrau, Amador Franco ve sayısız yazar Ruta sayfalarında yazıyordu. Bütün bunların yanında özellikle Sebastian Faure'dan yapılan çevirilere de rastlayabilirdiniz.

Ruta asla ölmeyen bir anka kuşu gibi, sürgün yıllarında Marsilya'da yeniden ortaya çıkmıştı. Bu kentin Özgürlükçü Gençlik'i, İspanya'da, savaş sırasında olduğu gibi, faşizme karşı direniş yıllarında devrimci anarşizm çizgisinde bir yayın olarak Ruta'yı yayınlamaya devam etti. Ruta'nın bu versiyonunun ilk yayın yönetmeni, Maresma'dan gelen Katalan anarşist Francisco Botey'di. Toulouse'da yayınlanan "Impulso" ve Paris'te yayınlanan "Solidaridad Obrera", "El Rebelde" gibi yayınlarla dayanışma içindeydi. Ruta, sürgündeki anarşist hareketin, 1919'da CNT'nin "La Comedia" adını verdiği kongresinden ilham alıyor, kongrede kararlaştırılan ilkelerle hareket ediyordu.

Yayınlandığı yıllar boyunca çok okunan ve ilgi gören Ruta; İngiltere, Meksika, Arjantin, Afrika, Belçika, Venezüella ve Fransa'da dağıtılıyordu. Felipe Alaiz, Jose Peirats, Benjamin Cano Ruiz, Liberto Sarrau, Cristobal Garcia ve Amador Franco gibi eskiler destek veriyor, Raul Carballeira, Cristobal Parra, Moises Martin, Jose gibi diğerleri de yayının yeni yüzlerini oluşturuyordu.

CNT ve FAI ile ilişkili gençlik hareketi "Juventudes" adını verdikleri her türlü yaratıcı faaliyetin gerçekleştirilebildiği kültür dernekleri çevresinde ise örgütlenme çalışmalarını yürütüyorlardı. Anarşist mücadelenin ruhunu tiyatro, konferans ve şir dinletileri ile teşvik ediyorlardı.

Savaş Süreci ve Avrupa'da Antifaşist Mücadele

FIJL kurulup önemli bir faaliyet gösterdiği İspanya'daki savaş sürecinin ardından hareketin yeniden yapılandırılıp ülkeye geri döndürül-

meye çalışıldığı sürgün yıllarında da varlığını ve çalışmalarını durmaksızın sürdürdü.

Devrim yılları öncesi FIJL'nin örgütsel yapısına ilişkin üç ayrı eğilim ağır basmaktaydı. İlk ortaya çıktığı şekliyle "FAI'nin Kültür ve Propaganda Birimi" olarak FAI içinde aktif örgütlenme yapmak, işçilerin bulunduğu alanlarda CNT'nin gençlik örgütlenmesi olarak hareket etmek ya da (Madrid FIJL'nin savunucusu olduğu gibi) CNT ve FAI'den fiziksel olarak bağımsız ideolojik olarak yakınlıklar temelinde bir dayanışma kuran gençlik örgütlenmesi olmak. Savaşın başlamasıyla ve anti-faşist dayanışmanın yükselmesiyle FIJL içi bu tartışmalar da rafa kalkmış olacaktı.

FIJL gibi diğer gençlik örgütlenmeleri (Juventudes Socialistas Unificadas -JSU- ve POUM Gençliği) ilk zamanlarda FIJL'nin kurucusu olduğu Anti Faşist Gençlik Birliği'ne güç verdi. Hep beraber 50.000 kişilik bir yürüyüş örgütlediler. Sosyalistler tarafından devrime ihanetin başladığı ve hareket içerisinde çatışmaların yaratıldığı Mayıs olaylarına kadarki süreçte bu dayanışma sürdü. Sosyalistlerin halk milislerinin savaşıyla devam eden mücadeleye karşı düzenli ordudaki ısrarı ile başlayan çatışmalarla bu birlik de dağılmış oldu. Anti faşist mücadelede barikatları bir saniye bile bırakmayan FIJL militanları, özellikle Barcelona'da son ana kadar direniş sürdürdü. Zaman zaman -CNT-FAI'nin kararlarına aykırı olacak bir şekilde- milisler halinde çatışmaya devam ettikleri yerler de bulunuyordu.

Franco'nun iktidarı ele geçirmesi sonrası ülke genelinde anti-anarşist/sosyalist bir şiddet dalgası başladı. 1940-1946 yılları arasında FIJL, CNT-FAI ve onlara bağlı gazeteler vb. kurumlar teker teker kapatıldı. Sadece bu yayın baskınlarında 5.600 militanın tutuklandığı tahmin edilmektedir. Sonrasında ise faşizme karşı mücadele Avrupa'nın genelinde misilleme eylemleri ve Maquis gerillalarının faaliyetleriyle devam etti.

Sürgünde geçen onlarca yıllık mücadelenin ardından faşizmin yenilgisi, antifaşist örgütlenmelerin direniş sayesinde tamamlanıyordu. 1945'te Toulouse Kongresi'nde sayıları yaklaşık 25.000'i bulan anarşistler, kavgaya hiç durmadan devam ettiklerini haykırıyordu. Bu süreçte örgütlenme için José Peirats, Liberto Sarrau, Germinal Gracia, Abel Paz, Raul Carballeira, Juanito Pintado, Eduardo Vivancos ve diğerleri inisiyatif aldı. 1946'da Ruta gazetesi sürgünde yeniden yayınlandı. CNT, FAI ve FIJL, José Luis Facerías'ın sekreter olduğu bir savunma komitesi belirledi. Projeleri arasında, ismini "Özgürlükçü Direniş Hareketi" olarak değiştirecek olan "İber Direniş Hareketi" (MIR) örgütünün kurulması yer alıyordu.

Yakın Tarihte Anarşist Gençlik

60'lı yıllarda Fransa, Hollanda (Provolat), İtalya, Büyük Britanya ve Almanya'dan gençlerin katıldığı

kongrelerle, Avrupa'da anarşizmin tekrar canlandırılması amaçlandı. Bu, 60'ların yeni anarşist gençliğini Avrupa'da yıllardır mücadele eden ve İberya anarşist hareketini temsil eden eski anarşist işçilerle tanıştırmanın bir yolu olarak görülüyordu.

Franco'nun ölümünün ardından 1982'de büyük bir kongre düzenlendi. Coğrafyanın farklı yerlerinden pek çok genç coşkuyla FIJL'yi doğduğu topraklara geri getirdi. 1993'te tekrar bir kongre yapıldı. Bu süreçte Jake Libertario dergisi yayın hayatına başladı. Binlerce genç anarşist, özgürlük için yeniden FIJL çatısı altında birleşmeye başlıyordu.

Sonrasındaki süreçte seçimlere karşı alınan tutumda değişimler yaşayan CNT içinden bazı anarşistler bir tartışma sürecine girdi. Sonunda CGT'nin ortaya çıktığı bu süreçte FIJL içerisinde de ideolojik farklılıklar yaşandı. Bir süre FIJL ismini terk ederek farklı isimler altında örgütlenmeye devam eden gruplardan bazıları klasik anarşist çizgiden kopuşlar yaşadı. Birkaç yıl sonra FIJL; örgütlü, devrimci anarşizm düşüncesiyle yeniden örgütlendi.

1937 yılında 100.000 üyeye ulaşan FIJL'nin faaliyetleri bugün de aynı inançla sürdürülmektedir. Halen Asturias, Cadiz, Donosti, Granada, Lorca'da (Murcia) ve Madrid'de varlığını sürdüren; son yıllarda Alicante'de ve aynı ile bağlı Villena'da; Valencia'da, Aveiro'da (Portekiz), aynı zamanda Barselona'da, Mataró, Baza ve Motril'de, Granada'da, León, Salamanca ve Zamora'da kısacası İspanya'nın dört bir yanında örgütlenmeye, bütün otoriteleri ortadan kaldırırsa dek kara bayrakları dalgalandırmaya tüm hızıyla devam etmektedir. Tıpkı 1936'da, İberya'nın bir ucundan diğer ucuna özgürlüğü örgütleyen, yaşamı yeniden yaratan kavganın başardığı gibi... Yine yeniden!

**İspanyolca'nın dil kuralları gereği kısaltmalar tekrarlar yazıldığından Juventudes Libertaries'in kısaltması JJLL'dir.*

Kaynakça:

"Halk Silahlanınca", Abel Paz, Nisan 1996

"Anarşizmin Tarihi, Anarşizmin Örgütlü Tarihidir", Meydan Gazetesi, Sayı 13

<https://fijl.noblogs.org/que-son-las-juventudes-libertarias/>

<https://fijl.noblogs.org/principiostaticas-y-finalidades-de-la-fijl/>

<http://www.estelnegre.org/fotos/>

<https://libcom.org/forums/history/fijl-spanish-revolution-21062006>

<https://libcom.org/history/1936-1967-history-spanish-anarchist-youth-paper-ruta>

<http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9icy53aWtpcGVkaWEuY2N2Zm5fSWLDqXJpY2FfZGVfSnV2ZW50dWRlc19MaWJlcnRhcmlhlcw>

Oyunun Coğrafyası 1: PARKLAR

Tarih boyunca yetişkinler, çocukları kontrol altına almaya çalıştıkları gibi mekanlarını da kontrol altına almaya çalışmışlardır. Çocukların oyun oynayıp yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri ve öğrenebilecekleri alanları yaratmak mümkün. Bu yazı dizimizin ilkinde oyun coğrafyalarından çocuk parklarını konuşuyoruz.

İlyas Seyrek

ilyasseyre@meydangazetesi.org

Modern Çocukluk

Dünyanın farklı coğrafyalarında toplumsal ilişkilerin iktidarlı yapılar tarafından kontrolü ile toplumdaki doğal farklılıklar (yaş, cins, etnisite) avantajlı konumların yaratılması, baskı ve sömürü koşullarının oluşturulması amacıyla farklı şekillerde kullanılmıştır. Özellikle avcı toplayıcıların yerleşik hayata geçişiyle yakın süreçlerde ortaya çıkmış iktidarlı mekanizmaların toplumsal yaşamda ortaya çıkardığı iş bölümünün etkisiyle oluşan yetişkin-çocuk ayrımı ve modernleşmenin ortaya çıkardığı, iş bölümü ve uzmanlaşmanın üretimin yanı sıra toplumsal yaşamın tamamında etkili olmaya başlamasıyla birlikte çocukların ayrı toplumsal kategorizasyon içerisinde tanımlanması bu durumla ilişkilidir. Yetişkinlerin çocuklara yüklediği roller, anlamlar tarihsel dönemlere, kültür ve toplumlara göre değişim göstermiştir.

Peter Gray'e göre çocuklar avcı toplayıcılarda toplumsal yaşam içerisinde büyürken sonraki dönemlerde yetişkinler tarafından evcil hayvanların yetiştirildiği gibi yetiştirilmesi gereken canlılar olarak görülmüştür. Çocukların kendilerine özgü oyunlarının, besinlerinin, giysilerinin, konuşma dillerinin oluşmaya başladığı dönem ise 17. yüzyıl ve sonrasına tekabül etmektedir. Bu dönemden sonra da ayrı gelişimsel özelliklere sahip oldukları iddiasıyla çocuklar toplumsal ayrılmaya maruz kalarak giderek yetişkinlere daha bağımlı hale getirilmişlerdir.

17. yüzyıl ve sonrasında Avrupa'da yetişkinlerden ayrı bir gelişimsel dönem olarak kabul görmeye başlayan ve inşa edilen toplumsal bir yaratım olan çocukluk, bugün de toplumu kendi çıkarları uğruna kontrol etmek isteyen kesimlerin hedefinde olan bir olgudur.

Değişen Çocukluk Coğrafyası

Kentlerin insan coğrafyasının hakimiyet olmaya başlaması ve kentleşmenin yaygınlaşması sonucu insanın doğadan kopuşu gerçekleşmiş ve kır-kent ayrımı keskinleşmeye başlamıştır. Bireyler önceleri yaşamın bilgisini doğadan bizzat kendileri öğrenirken doğadan kopuşla birlikte bilgi öğretimi ve mekanın kontrolünü kaybetmiştir. Neyin doğru neyin yanlış olacağı ve neyin öğretilip öğretilmeyeceği kentin/iktidarlı yapının yöneticilerinin kararına bağlı olmuştur.

İnsan coğrafyalarındaki değişimi araştıranların yanı sıra S. James'in (1990) "Coğrafya'da çocuklar için bir yer var mıdır?" sorusuyla beraber coğrafyacıların bu konuya olan ilgisizliği eleştirilmiştir. Yönetilen yetişkin bireyler gibi çocuğun öğrenimini gerçekleştirdiği mekanın ve yaşadığı coğrafyanın da değiştiğini vurgulamak gerekir.

Doğanın tahakküm altına alınması, merkezi iktidarın güçlenmesi ve toplumsal ilişkilerde hiyerarşinin belirginleşmesi, çocuklukla ve çocuk-

larla kurulan ilişkinin de köklü bir şekilde değişmesine neden olmuştur. Avcı toplayıcı topluluklarda, içinde yaşadıkları kültürün tüm araçlarına erişim sağlayabilen ve aşağı yukarı dört yaşından itibaren gruptaki diğer çocuklarla birlikte yetişkinlerden bağımsız bir şekilde etrafını keşfetmekte ve oynamakta özgür olan çocuklar, değişen toplumsal ilişkiler, aile ve eğitim gibi kurumlarla giderek daha da baskı altına alınmış; yetişkinlere bağımlı hale getirilmiştir. Günümüz çocuk-yetişkin ilişkilerine ve çocukların zaman geçirdikleri mekanlara bakarsak çocukluk coğrafyalarının değişmiş, çocukların kentli yetişkinlere iyice bağımlı kılınmış olduklarını anlayabiliriz.

Mekanın kontrolünü sağlamanın toplumun kontrolünü sağlamada önemli bir araç olması sebebiyle siyasi ve ekonomik iktidarların -kendi çıkarlarına odaklandıkları- her uygulaması, çocukların görmezden gelindiği mekansal düzenlemeler olmuşlardır.

Kentler, modern beşeri coğrafyalar kapitalist üretim ve tüketim anlayışının hakim olduğu, hızlı hareketlerin gerçekleştirildiği, rekabetlerin olduğu alanlar olmaları sebebiyle çocukların ihtiyaçlarına, beklenti ve isteklerine cevap vermemekte, çocuklara güvenli ortamlar sunamamaktadır.

Sokaklar, yollar, mimari düzenlemeler ve kent planlamalarının hepsi

yetişkinlerin fiziksel özelliklerine, ihtiyaç ve isteklerine odaklanmaktadır. Kent mekanının düzenlenme sürecinde karar alınırken çocukların katılımı gözlemlenmez. Kentler, çocukların tek başlarına hareket edebildikleri, risk alabildikleri, bireysel yetenek ve özgüvenlerinin gelişmesine yönelik alanlar değildir. Çocuklar giderek sokaklarında oynayamadığı, caddelerinde yürüyemediği kentlerde yaşamaktadır. Okul, kurs, sinema, alışveriş gibi etkinliklere araç ile gitmektedirler. Eve, okula ve izin verilen alanlara kapatılmışlardır. Kapalı mekânlar arasında gidip gelmekte ve sosyal yaşama sınırlı bir şekilde katılabilmektedirler. Yalnızlaşan çocuğun öğrenme süreci sakatlanacaktır. Kısacası mekanlar adeta çocukların kontrol altına alınması için düzenlenmiştir.

Değişen Oyun Mekanları ve Parklar

Tarih boyunca yaratıcılığın, öğrenmenin ve toplumsallaşmanın önemli araçlarından biri olmuş oyun, özellikle çocuklar için başat bir etkinliktir. Oyun çocukların fiziksel ve düşünsel gelişiminde önemli bir yere sahiptir ve çocuk oyunla yani öğrenerek büyümektedir. Dayanışmanın, kolektif hareket etmenin ve kolektif yaşamın deneyimlendiği oyunlar çocukların özgür büyümesini ve gelişmesini sağlamaktadır.

Toplumsal, ilişkiyel bir olgu olarak mekan, öğrenme süreci için de

anahtar bir noktadır. Mekanın kendisi, fiziksel özellikleri ve kurgulanması öğrenme sürecine etkide bulunmaktadır.

Mekanın önemini kavrayan farklı farklı kesimlerden de çeşitli yöntem ve anlayışlar geliştirilmiştir. Örneğin alternatif eğitim modellerinden olan ama öğretmen-öğrenci ikiliğini sürdüren Reggio Emilia'da da mekan çocuk ve öğretmenin dışında üçüncü pedagoğ olarak tanımlanmıştır.

Hollandalı Johan Huizinga'nın "Homo Ludens" (Oyun oynayan insan) fikirlerini benimseyen Situationistlerle çalışmalar yapan Van Eyck'a göre ise oyun modern kapitalizm ve modern mimarlığa karşı çıkışın bir aracı olduğu için tüm şehir gizli sürprizler içeren, yaratıcılığı teşvik edecek bir oyun alanı gibi olmalıydı. Van Eyck'a göre oyun alanlarındaki nesnelere değil çocuklar hareket etmeliydi. Bu yüzden atlama taşları, tırmanma çubukları, borulardan mamul kubbeler, kum havuzları yeterli idi. Bu nesnelere çocukların hayal gücü ile birleştiğinde kah bir Eskimo iglosu, kah bir korsan gemisi olabiliyordu. Fakat bu yaklaşımda da çocuklara yeterli olabilecek malzemelerin sıralanması başka türden bir mekan düzenlemesi içeriyordu. Ayrıca kentin kapitalist üretim ilişkileriyle bağının nasıl çözülmesi gerektiğine dair sorgulamaları ve merkezi iktidarlarca kontrolünü es geçip iyi bir şehrin nasıl olabileceğini söylemesi de yeterli bir yaklaşım değildi.

Toplumun kontrolünü sağlayabilmek için çocuğun eğitilmesi gerektiği yaklaşımıyla birlikte de kent mekanını içinde mekansız kalan ve evlere, okullara sıkışan çocukların nefes alabileceği alanlar olarak oyun parkları önemsenmiştir. Peki hakim oyun parkları çocukların otonomisine, bağımsız bir birey olma sürecine ne kadar katkı sağlamaktadır? Ken-

tin içerisindeki yeşil alanların tüketilmesinin ardından "çevreci hassasiyeti" ile oluşturulan küçük parklar nasıl bu sorunu çözecek yaklaşıma sahip değilse çocukların evden çıkıp koca koca betonların arasındaki küçücük plastik bir salıncak ve kaydırığın var olduğu sembolik parklara gitmesi anlayışı da benzer bir sığığa sahiptir.

Kentsel mekanda yetişkinler tarafından belirlenen bir takım kriterler doğrultusunda tasarlanan çocuk oyun alanları ve okul bahçeleri de çocuğun ihtiyaçlarına, beklenti ve isteklerine uygun değildir. Böylesi mekânlara sıkışan çocuk pasif/izleyici konumda olacaktır.

Richard Sennett'e göre de oyun oynamak için özel olarak üretilmiş ve etrafı trafikle çevrelenmiş parklarda oynanabilecek oyunlar belirlidir. Bu noktada hiçbir sürprize yer yoktur. Fakat oyun, kendi varlığını insan eylemleriyle her yerde sürdürebilir. Çocukların kendileri için tasarlanan park ya da oyun alanlarında değil de başka amaçlar için üretilmiş mekânlarda oyun oynamaktan daha çok keyif almalarının nedeni, oyunun yapısında yer alan belirsizliğin, başka işlevler için tasarlanmış alanlarda daha kolay görünür olmasıdır. Bu, oyunun yaratıcı doğasında var olan bir özelliğidir.

Kolektif Özgür Yaşam Alanları ve Özgür Oyun Alanları

Çocukları toplumsal yapıdan ayrı düşünmeyen, bireylerin ve toplumun kendi iradesi, üretimi ve planlaması olarak -toplumun tümünün ihtiyaçları doğrultusunda- şekillenen kolektif yaşam alanlarının varlığı da çocukların özgür bir şekilde büyüyeceği mekansal koşulları ve ilişki biçimlerini yaratacak bir başka araç. Kısacası özgür bilgi paylaşım alanlarının; üretimin, tüketimin ve farklı toplum-

sal istek ve ihtiyaçların kapitalist ilişkiler biçimlerinin ve mekanizmalarının yanı sıra merkezi iktidarların dışında gerçekleştirildiği alanların da üretilmesi gereklidir.

Sokaklarının giderek daha büyük binalarla çevrelenip taşıt trafiği sebebiyle güvensizleşmesi çocukların yaşam alanlarında hareket özgürlüklerini kısıtlayan, doğal ve toplumsal ortamla kurulan bağlarını körelten, onları yalnızlaştıran bir olgu olagelmıştır. Sokakta oyun oynayamayan, küçük belirlenmiş parklara, ev ya da okullara sıkışan çocukların, içinde bulunduğumuz tek düzelikten kurtulmaları ve yaratıcı bir toplumsallığı inşa etmeleri pek mümkün değildir.

İşte bu durumun farkındalığına sahip olan, çocukların yaratıcı hayal güçlerini açığa çıkarabilmeleri ve özgür bir toplumsallığı oluşturabilmeleri için farklı yöntem önerileri de mevcuttur: Kevin Lynch'in Melbourne'un banliyö mahallelerindeki çocuklara dair 1997'deki çalışması, koruma amaçlı dahi olsa çocukların kendi oyun yerlerini oluşturmalarının engellenmesinin çocuklar tarafından hoş karşılanmayacağı bulgularına ulaşmış; İngiliz anarşist Colin Ward (1990) ve pedagoğ Mary Sibley (1991) de çocuklar için tasarlanan kamusal mekânlar ile çocukların daha esnek ve açık alanları seçmesi arasında ortaya çıkan çelişkinin altını çizerek oyun mekânlarının inşa sürecine çocukların da dâhil edilmesi gerektiğine dair vurgu yapmıştı.

Devletin eğitim sistemine karşı anarşist Francisco Ferrer tarafından başlatılan modern okul hareketi ve 1950'lerde, 1960'larda özgür okullar ve alternatif eğitim biçimlerinin oluşturulması da önemli deneyimlerdi. 1960'ların özgür okul düşüncesinin müjdeleyicilerinden biri ise 1940'lardaki özgür oyun alanı hareketinin gelişimiydi. Colin Ward'un da dediği

gibi bu hareket insanların iktidarlara karşı kendi yaşamları için toplumsal yaşamı denetleyebilecekleri ve kullanabilecekleri şekilde dünyayı yeniden biçimlendirme konusundaki özgürlükçü ilginin bir ifadesiydi. İlk özgür oyun alanı hareketi Kopenhag'da başladı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra İsveç, İsviçre ve Birleşik Devletler'e yayıldı. Stockholm'de oyun alanı Free Town, Minneapolis'te The Yard, İsviçre'de Robinson Crusoe Playgrounds olarak biliniyordu. Çocukların yaratıcılıkları geliştirebilecekleri ve yeni şeyler keşfedebilecekleri yap-boz (serüven/özgür) oyun alanının temel ilkesi sadece hammadde ve aletlerle; kereste, çiviler, hurda, metaller, kürekler ve inşaat malzemeleri ile donatılmıştı. Salıncak ve tahterevalli gibi kurulu oyuncaklar yoktu. Esas olarak çocuklara oyun alanlarını inşa etmek, yıkmak ve yeniden inşa etmek üzerine araçlar veriliyordu. Yap-boz oyun alanı hareketi okullara ve endüstriyel kent çevresinin kendisine önemli eleştiriler getirmekteydi. Oyun alanındaki verili malzemelerin oyunun kendisini kurumsallaştırma eğiliminde olduğu ve yaratıcılık ya da deneyime pek az yer bıraktığı eleştirisi mevcuttu.

Yap-boz oyun alanlarında vaktini geçiren çocukların pek çok yönden kendisini geliştireceğini düşünmek hiç de zor değil. Bu alanlar çocuğun fiziksel gelişiminin yanında, kendini ifade etmesi, yaratıcılık ve hayal gücünü geliştirmesi, problem çözme yeteneğini kazanması, neden sonuç ilişkisi sağlıklı kurması, sorumluluk, paylaşma ve dayanışma duygularını geliştirmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Ve ayrıca çocuklar özgür olabilecekleri yap-boz oyun alanlarında yıkıp yeniden yaratabiliyor olmanın gücünü öğrenerek daha büyük boyutlardaki yapıları, sistemi yıkıp yeni bir toplumsal yaşamı yaratabilmelerini sağlayacak özgüveni de oluşturmuş olacaktırlar.

Eğitmeyen Okullarda Oyunla Öğrenmek

Alternatif eğitim modelleri hakkında gerçekleştirdiğimiz araştırmalar, tartışmalar, yazılar ve röportajlara devam ediyoruz. Gazetemizin 47. sayısında öz yönelimli öğrenme hakkında röportaj yaptığımız Alexander Khost ile bu kez, Kadıköy'de gerçekleştirilen, alternatif eğitim üzerine farklı yaklaşımlardan pratiklerin aktarıldığı ve kendisinin de katıldığı sempozyum ve 26A Atölye'de yaptığı etkinlik üzerinden bir sohbet gerçekleştirdik.

Merhaba Alex, bazı okuyucularımızın bildiği gibi birkaç hafta önce bir sempozyum için Türkiye'deydin ve 26A Atölye'de öz yönelimli eğitim üzerine bir etkinlik gerçekleştirdin... Öncelikle çocuk hakları konusundaki perspektifini ve dünyanın birçok yerinde edindiğin deneyimleri öğrenmek bizim için çok ilham vericiydi. Buradaki deneyimin nasıldı ve Türkiye'deki durum hakkında izlenimlerin neler?

Her şeyden önce, Kolektif 26A'da tanıştığım harika insanlar beni o kadar nezaket ve içtenlikle karşıladı ki ne kadar teşekkür etsem azdır. Hepinize çok teşekkür ederim. Bana derinden ilham verdiniz. Alternatif Eğitim Sempozyumu da güzel bir buluşmaydı ama sempozyumun asıl ilgi alanı daha çok yukarıdan aşağı, yetişkin güdümlü eğitim modelleri gibi gözüküyordu ki bence bunlar hala çocuk haklarını ihlal ediyor.

Türkiye'de çocuk hakları mücahadesinin bir çok açıdan ABD'de olduğundan çok daha zorlu olduğunu görüyorum. ABD eğitim kanunları o kadar katı değil ve bu yüzden istersek Öz Yönelimli Eğitim yapıp "ceza-

sız" kurtulabiliyoruz. Ancak baskıyla birlikte daha fazla tutku geliyor. Ve Türkiye'de çocuk haklarıyla ilgilenen insanların gerekli değişiklikleri yapmak için çok daha motive ve kararlı olduklarına şahit oldum. ABD, çoğu zaman topluma sahte "seçenek" sunarak, kapitalizmi gerçekten protesto etmemizin önünü tıkıyor.

Sonuçta çocuk haklarına inananlar her iki ülkede aynı mücadeleyi yürütüyor; çocuklar duygusal ve hatta bazen fiziksel şiddetle eziliyor. İnsanların büyük çoğunluğu bu durumun zalimliğini ve çocuklukta ezilmenin topluma getirdiği korkunç etkileri anlamıyor gözüküyorlar.

Bir hayvan yaşamının erken döneminde travma yaşadığı zaman o hayvanın yetişkin olduğunda nasıl zorluklar çektiğini açıkça kabul ediyoruz. Fakat aynısının insanlar için geçerli olduğunu reddediyoruz. Devletin zorunlu müfredatını dayatmak travmadır, çocukları sıralara oturtup onlardan itaat istemek şiddettir. Bunu çocuklara yıllarca ve yıllarca ve yıllarca yapıyoruz ve onların kendi iyiliği için olduğunu söylüyoruz. Bu onların kendi iyiliği için değil, devletin çıkarı için. Bu durum en iyi ihtimalle şevki

kırılmış yetişkinler yaratıyor, en kötüsü depresyon, endişe ve hatta intihar. Bu Türkiye'de, ABD'de ve dünyanın neredeyse her yerinde oluyor. Bunun durması gerek.

Kesinlikle. Sen kendini tanıtırken, genç hakları savunucusu olarak tanıyorsun. 26A'daki etkinliğe başlarken kurduğun bir cümle dikkatimi çekmişti: "Toplumun hiçbir kesimi, tarihin hiç bir döneminde çocuklardan daha çok ezilmiyor." demiştin. Bu çok çarpıcı bir ifade. Bunu biraz açabilir misin - çocuk hakları konusunda ne sorunlar var?

İnsan haklarının tarihine bakarsak zulüm ve ayrımcılık, tarım ve zenginliğin bulunmasıyla başlıyor. Zamanın bu noktasında birçok insan grubu zenginlerin daha zengin olması için zorla idare ediliyordu. Bu sistem devam etti ve endüstri çağında genişledi ve tabii bugün halihazırda her yere yayılmış durumda. Açıkçası zulüm zulümdür; tahakkümün altında acı çeken her birey, bu işkenceci sistemin kurbanıdır ve bireylerin ya da grupların acılarını karşılaştırmaya gerek yok. Böyle demekle birlikte bu süreç boyunca çocuklar hemen her

zaman haklarından mahrum bırakıldılar ve bu gün bile insandan aşağı görülüyorlar. Bana inanmıyorsanız herhangi bir kıtada herhangi bir çocuğun tuvalete gitmek için izin istemek zorunda olması, kendi varlığını biriktirmesine izin verilmemesi ya da onu etkileyen konularda karar verememesi gibi durumlara bakabilirsiniz. Ve tabii ki çocukluk herkesin yaşamının bir parçası olduğu için bugüne kadar sürmüş olan en kapsayıcı ve en uzun tahakküm biçimi.

Çocuklara ne yapacaklarını söylemeye başladığımızda onlara disiplini ve otoriteye itaat etmeyi öğrettiğimizi kabul etmeye başlamalıyız. Çocukların kendileri için önemli olan şeyler konusunda her gün kendi kararlarını verebilmeleri gerektiğini kabul etmeye başlamalıyız. Bunun anlamı ebeveynlerin, çocukların suda ve çamurda oynamak istediklerinde kirlenmelerine izin vermesidir. Bunun anlamı kendi yatma zamanlarını belirlemelerine izin vermek ve oyuncaklarını kimlerle paylaşmak istediklerini seçebilmeleri ya da mülkiyetlerini (mülkiyetimiz olacaksa tabii, ama bu başka bir gün yapılacak başka bir tartışma!). Bunun anlamı çocukların bir okul dersine gidip gitmemeyi seçmesine izin vermektir.

Aslında çocuk haklarının "eğitim"den çok daha fazlası olduğu açık. Çocukların katılımı sorunu hiç tartışılmıyor. Bu konuda ne yapabiliriz?

Eğitim çocukların yaşamının sadece bir parçası ve bu yüzden onların hak mücadelelerinin sadece bir parçası. Yaşamlarının büyük bir parçası oluyor çünkü toplum her gün çocukları okullara kapatıyor ("eğitiyor" yerine "okullara kapatıyor" demek istiyorum). Ve tabii çocukların özgürlüklerini kazanmalarına yardım etmenin önemli bir parçası. Ama başlayabileceğimiz tek yol bu değil. İlla eğitim reformuyla başlamak zorunda değiliz, ama bir noktada kesinlikle ele alınması gerekiyor.

Türkiye'deki eğitim kanunlarından anladığım kadarıyla buradan işe başlamak iyi bir seçim değil çünkü sistemi değiştirmek için gereken kavga şu an için çok büyük. Bunun yerine, çok daha az denetleme ve çok daha fazla etki alanı olan, çocukların okul dışı zamanlarıyla başlamayı öneriyorum. Kısaca açıklayayım:

Kendi çocuklarım tüm yaşamları boyunca Öz Yönelimli Eğitim ortamında bulundular. O zaman boyunca birçok insanın çocuklarına ve bir ebeveyn olarak bana çok eleştirel baktıklarını gözlemledim. Sonra öz yönelimle aynı yöntemleri kullanan bir yaz kampı açtım ve aynı eleştirel ebeveynlerin çocuklarını benim programıma yazdırdığını görünce şaşırđım. Neden böyle olduğunu merak ettim ve hemen anladım ki ebeveynler (ve genel olarak toplum) öz yönelimli eğitimin çocuğun gelişimi için sağlıklı olduğunu ancak okul zamanı değil oyun zamanı olarak algıladığında kabul etmeye razı oluyor.

Bu yüzden yıllarca kendimi özgür oyun düşüncesi etrafında oluşan

bir oyun alanı açmaya verdim. Bu oyun alanının adı "Bahçe" ve kurucu ortağı olduğum play:groundNYC (<https://play-ground.nyc/>) projesi tarafından işletiliyor. Geleneksel olarak okullanan binlerce çocuk her yıl bu oyun alanına akın ediyor ve daha önce fırsatını bulamadıkları öz yönelimi deneyimliyor.

Bu "hurda" ya da "macera" oyun alanlarının uzun bir geçmişi var (2. Dünya Savaşı sırasında başladılar) ve bazen "riskli oyun" denilen şeyin içinde çocuklara kendi kararlarını verebilecekleri zamanı ve mekanı sunuyor. Özetle bir araziyi çitliyorsunuz, her şeye karışan yetişkinleri uzak tutuyor ama çocukların haklarına saygı duyan "oyunışçileri"nden oluşan bir kadroyu hazır tutuyorsunuz, sonra da çocuklara oynayabilecekleri malzemeler veriyorsunuz. Hurda kullanılmasının nedeni, tanım gereği yetişkinler için hiçbir değerleri yok ve bu yüzden çocuklar hemen bu malzemeleri sahiplenebiliyor. Onlar kırabilir, yakabilir, boyayabilir, yağmurda 1 hafta bırakabilirler. Bunların hepsi bir yetişkinden izin isteme ihtiyacı duymadan yapılıyor.

Hurda oyun alanlarının arkasındaki ana kural (ve bütün ebeveynlere ve genç insanlarla çalışan yetişkinlere önerdiğim alıştırma) çocukların risk almalarını istiyoruz ve kazaları önlemek istiyoruz. İkisi de tehlikeli. Ama kazalar, çiviye basmak ya da sıcak sobaya dokunmak gibi çocuğun farkında olmadığı tehlikeler önlenmeli. Bir ağacın dalına tırmanmak ya da arkadaşıyla kılıç dövüşü yapmak gibi riskler kendi ilgilerini geliştirmek için bilinçli olarak aldıkları tehlikeler. Çocukların sağlıklı büyümesi için almak istedikleri bütün riskleri almalarına izin vermeliyiz.

Hurda oyun alanlarında çalıştıktan sonra farklı bir şeye geçtim, onlara Uçan Kadro diyorum. Temelde hurda oyun alanı ile aynı fikir ama bunda çitlenmiş bir arazi yok. Halk kütüphanesinde genç insanlarla buluşuyorum ve beraber nasıl zaman geçireceğimize karar veriyoruz. Tasarlanırken genç insanlara hiç önem verilmeyen ve dayatılan kanunlarında onları yok sayan bir şehirde kendimize bir mekan oluşturmaya çalışıyoruz. Ve her gün genelde "şaka" olarak tanımlanan şeyleri yaparak genç insanların sivil itaatsizliklerini çalışıyoruz.

İnanıyorum ki Türkiye'deki çocuk hakları hareketine yardım etmek istiyorsanız, başlamak için en iyi yer bu hurda oyun alanları ve benzeri kavramlar (basitçe çocuklarınızın evde özgürce oyun zamanı olmasına izin vermek dahil!). Ebeveynler, eğitimciler ve kanun yapıcılar böyle ortamların faydalarını görüp böyle bir atmosferde çocuklara güvenebileceklerini anladıkları zaman, yavaş yavaş bu kavramlar benimsenecek. O zaman bir güvenilir ebeveynlik hareketi başlayabilir ve eğitim reformu kaçınılmaz olur. Bu yüzden hepimize İstanbul'da bir hurda oyun alanı açmak için uğraşmayı öneriyorum...

Brooklyn Apple Academy'den Mesajımız Var

Bir özyönelimli eğitim merkezi olan Brooklyn Apple Academy'den çocuklarla Özyönelimli Eğitim Birliği New York temsilcilerinden Alexander Khost'un gazetemiz için gerçekleştirdiği röportajı sizlerle paylaşıyoruz.

Alex: Öncelikle şunu söyleyeyim, Türkiye'de buraya benzer bir yer yok ve oradaki insanlar burada bir günün nasıl geçtiğini merak ediyorlar, neler yapıyorsunuz, nasıl karar alıyorsunuz, sıradan bir gün neye benziyor? İstersen adını, yaşını söyleyerek başlayabilirsin. Ve sonra da Brooklyn Apple Academy'de neler yapıyorsun, belki bundan biraz bahsedebilirsin?

BZ: Merhaba Ben BZ, 10 yaşındayım. Herkesin bu soruya benzer cevapları olacağını ama aynı zamanda da farklı cevapları olacağını düşünüyorum. Burada arkadaşlarla oyun oynuyoruz ve aslında bir biçimde insanlarla nasıl başa çıkacağımızı öğreniyoruz ama sanırım burada farklı şeyler yapan insanların farklı yanıtları olacaktır.

-İnsanlarla başa çıkma kısmını biraz açabilir misin, nasıl yapıyorsun, neleri kapsıyor?

Yani farklı geçmişlerden, farklı inançlardan ya da sadece farklı karakterlerden insanların buradaki herkesle çok yakın arkadaş olmak zorunda olmadığını, sadece insanlarla iletişime geçmeyi ve bir çatışma ortamı yaratmamayı öğrenmesi ve bunun gibi şeyler.

-Bunun hayatta önemli bir beceri olduğunu düşünüyor musun?

Evet.

-Peki geleneksel okulların bunu öğrettiğini düşünüyor musun?

Hayır, pek sayılmaz. Bence geleneksel okullar, eğer daha fazla yapılandırılmış bir yer istiyorsanız ve bağlı kalmanız gereken -oldukça ağır- bir ders programına sahip olmaktan hoşlanıyorsanız, iyi. Ama bu gerçekten nasıl biri olduğunuza bağlı, daha özgür olmaktan hoşlanıyorsanız evokulluluk, "otur, şimdi bunu yapıyoruz" gibi şeylerden hoşlanıyorsanız, geleneksel okullar.

Isa: Adım Isa. I-S-A şeklinde yazılıyor, E-S-A şeklinde değil. Birçok insan bunu yanlış heceliyor. Hatta bir arkadaşım var, bana mesaj attığında hep yanlış yazıyor, bu gerçekten can sıkıcı ama ona söylemek istemiyorum. 12 yaşındayım ama iki hafta içinde 13 olacağım, yani aslında 13 sayılır. Ben burada D&D (Dungeons & Dragons) oynatıyorum. Yani bir hikaye anlatıyorum ve bundan hoşlanan diğer insanlar hikayeme dahil oluyor ama genellikle olmuyorlar. :)

Bir de Salı günleri iki arkadaşım ile film çekiyoruz, bu gerçekten çok eğlenceli. Neredeyse bitirdik ama düzenlemek için yeterince vaktimiz olmayacak, muhtemelen evde bitireceğim.

-Filmin konusu nedir?

Ben Açlık Oyunları'nı okudum ve bir distopya yazmak istedim ama arkadaşım fantastik bir hikaye olsun istedi ve hikayeye öyle karar verdik.

Oliver: Ben Oliver, 10 yaşındayım. Burada günlerimiz çok çlgın geçiyor.

-Çlgın derken, biraz açar mısın?

Yani çlgın işte. Burada insanlar bir sürü şey yapıyor; masa oyunları ve video oyunlar oynuyor, parka gidiyor.

-Sence insanlar burada nasıl öğreniyorlar?

Burası "otur ve bir daha asla hatırlamayacağın 15 bölümlük testi çöz" gibi değil, daha fazlası. "Hey, bunu mu yapmak istiyorsun, evet bunu yapacağım." Sonra onu yaparsın ve bir şeyler öğrenirsin.

-Sen burada öğrendiğin bir şeyle ilgili bir örnek verebilir misin?

Okumayı Minecraft oynayarak öğrendim.

-Peki insanlarla geçinmek konusunda bir şeyler öğrendiğini düşünüyor musun?

Evet elbette, ama Koca Billy haric. O dün benim öğle yemeğimi çaldı.

-(Okuyucuya not) Ona inanmayın yalan söylüyor, burada Koca Billie diye biri yok.

Shaylem: Adım Shaylem. 11 yaşındayım. Brooklyn Apple için bir youtube kanalı yürütüyorum. Gazete kulübündeyim ve ayrıca şaka [gb1] [a2] kulübünün kurucularındanım.

-Neden şaka kulübü?

Çünkü iyi şaka yapmanın birine bir şeyi daha güzel anlatmanın bir yolu olabileceğini düşünüyorum. Gazete Kulübü'nün editörüne bir şaka yaptık, çünkü gerçekten patronluk taslıyordu. Ben de ona küçük bir ders verebileceğimi düşündüm. Karşı tarafa mesaj vermenin eğlenceli bir yolu.

Türkiye'de evokulluluk yasal değil, ve bu röportajı okuyacak insanlar için bunun başka yollarına dair ya da sistemi nasıl değiştirebileceklerine ya da genel olarak neler yapılabileceğine dair bir tavsiye var mı?

BZ - Benim Toronto'da olan şu anki okulum gibi olabilir, yapılandırılmış dersler var ama hala oyun oynayabiliyoruz. Brooklyn Apple Academy kadar özgür değil ama demokratik bir okul. Sınıflarımız var ama "sırana otur" falan gibi değil. Masalarımız var, öğretmen bir şeyler anlatırken minderlere oturmayı seviyoruz, arkadaşlarımızla birlikte oturabiliyoruz.

Bence çok stresli, katı ortamlar aslında çocukları travmatize ediyor. Yeteri kadar vakit var ve bence bazen "ben bunu yapacağım" demek ya da oyun oynamak ve bir şeye bir süreliğine mola vermek çok yararlı.

Javier - İsyan. Ya da isyan değil de daha çok protestolar. Protestolar gerçekten çok eğlenceli.

-Sen hiç protestoya katıldın mı?

Evet, iklim değişikliği eylemine katıldım. Bir arkadaşımın ebeveynleri gözaltına alındı, bir de Noah tutuklandı.

-Noah kim?

Burayı kuran kişi, Apple Academy'i.

-Sence bu iyi bir şey miydi, kötü mü?

Bence çok cool bir şey.

Oliver: Zor bir soru... Şu işe yarayabilir. Kendilerini sürekli okuldan attırırsınlar, böylece ebeveynleri yeni bir okul ararken özgür olabirler.

Shaylem: Okul sonrası için bir kulüp kurmayı deneyebilirler. Okuldan sonra böyle bir yerde vakit geçirebilirler. Oradaki okul sistemini bilmiyorum, yani neyi değiştireceklerini bilemiyorum.

Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

BZ: Arkadaşlar oradan bana biraz lokum yollayın lütfen, çok seviyorum, bayılıyorum. Yakın zamanda Türkiye'ye gidebilecek gibi görünmüyorum, yani bu yüzden lokum yollayın. Teşekkürler.

Shaylem: Burası süper bir yer!

Avcı Toplayıcılardan Gerontokratik Topluma Çocuğun Değişen Konumu

İnsanlık tarihinin 1.8 milyon yıl boyunca aynı yaşam döngüsünü sürdürdüğü su götürmez bir gerçek. Bebeklik, çocukluk, ergenlik yetişkinlik.. Bu hiç değişmedi. Ama milyonlarca yıllık insanlık tarihi boyunca değişen toplumsal ilişkiler, değişen yaşamsal koşullar ya da üretim- tüke-

tim alışkanlıkları bu döngüye bakış açımızda da bazı değişiklikleri beraberinde getirdi.

Bu yazıda çocukluğa, ve çocukluğa dair yaklaşımlarımızda gerçekleşen değişimlere ve bunların tarihsel, sosyal ya da politik arka planlarını

inceleyerek, bu değişimin ne yönde ya da hangi gerekliliklerle gerçekleştiğine; ve bu değişimin sonuçlarına göz atacağız. Bu tarihsel çizgideki sapmaları ve yol ayrımlarını takip ederek başka bir bakış açısının ya da yaklaşımın mümkün olup olmadığını tartışacağız.

Özlem Arkun

ozlema@meydangazetesi.org

Çocukları Anlamak Bu Kadar "Zor" mu?

... Çocuklar ise binlerce yıldan beri aynıdır. Uyku saatleri geldiğinde babalarını kandırmak için bize bir şeyler anlat da uyuyalım diyerek babalarına öykü üstüne öykü anlattırıyorlardı. Krallıklar, politik düzenler, toplumsal yapılar yükselir ve düşerken çocukların kaprislerinin hiç değişmeden kaldığını bilmek ne kadar huzur verici...

"Eski Atina Yaşantısında Bir Gün"

Hayatımız boyunca şanslıysak geriye dönük bir özlem ve nostaljiyle hatırladığımız; ama o kadar da şanslı değilsek hayatımızın geri kalanı boyunca başa çıkmaya ve sağaltmaya çalıştığımız anılarla hatırladığımız çocukluğumuz, bizim olduğumuz kişi olmamızdaki en önemli kesittir belki de. Freud'dan yıllar sonra bile bugün hala psikologlar çocukluğumuza "inerek" cevaplar bulmaya çalışıyorlar. Nörologlar, pedagoglar, eğitimciler, ebeveynler her biri ayrı ayrı yollardan çocukluğu tanımlamaya çalışıyorlar. Milyonlarca makale, yüz binlerce kitap, binlerce yöntem,

yüzlerce farklı yaklaşım... Her biri benzer sorulara cevap arıyor, benzer sorulara birbirinden "çok farklı" cevaplar veriyor...

Oysa bu soruların cevabı hepimizde var. Eğer büyüdüysek, mutlaka çocukluk. Ve çocukken nelerin bizi üzdüğünü ya da mutlu ettiğini kendimize sorduğumuzda, birbirimizden ne kadar farklı olsak da, verdiğimiz cevaplar birbirine çok benzemiyor mu?

Belki doğru "yaklaşımın" ne olduğunu anlamak için, bütün bu araştırmaları bir kenarda tutarak, bir insan yavrusuyken neye ihtiyaç duyduğumuzu ve neyin bizi yaraladığını hatırlamamız gerekiyor.

Ezilenlerin Ezileni Çocuklar

"Tarih boyunca, toplumdaki hiç bir sınıf çocuklardan daha çok ezilmemiştir."

Alexander Khost

Çocukluk hepimizin hayatının bir dönemini kapsayan bir süreçtir ve herkesin hayatının bir parçası olan

bu dönem, bugün dahi hala süregelen, en yaygın ve en uzun süreli baskı biçimi olmuştur. Çocuklar toplumsal hiyerarşide çoğu zaman daha az "insan" görülür, çocukların kendi kararlarını vermelerine, istedikleri şeyi yaparak vakitlerini geçirmelerine, izin verilmez. Çocuklara zorla birşeyler yaptırmak ya da yedirmek "normal" kabul edilir... Bugün dünyanın neresine gidersek gidelim, genel kabul gören, doğruluğuna inanılan bir perspektiftir bu. Bu düşüncenin kaynağında elbette yetişkinlerin bilgi, deneyim, beceri olarak daha üstün oldukları kabulü vardır. Bu kabulü tartışmayı sonraya bırakarak şimdilik şunu soralım:

Çocuklara neden böyle davranıyoruz ya da bu şekilde davranarak neyi amaçlıyoruz?

Avcı Toplayıcılar ve Çocukları

Aslında insanlık tarihine baktığımızda çocuklara bu şekilde davranmamızın tarihi çok eskilere dayanmıyor. İnsanlık tarihinin oldukça geniş bir zaman dilimi (yaklaşık 1,8 milyon yıl boyunca) avcı-toplayıcılar çocuklara saygı ile yaklaşıyorlardı.

Hatta farklı coğrafyalarda birçok avcı toplayıcı toplulukta çocuğa vurmak, ensest gibi bir tabudur.

Avcı toplayıcı topluluklarda çocuklar 4 yaşından itibaren topluluktaki diğer çocuklarla birlikte gün doğumundan gün batımına kadar yetişkinlerin müdahalesi ve gözetimi olmaksızın istediklerini oynamakta özgürdür. Çocukları büyürken, topluluğun bütün faaliyetlerine tanıklık ederek ve kültürün bütün araçlarını kullanarak büyürler. Çocukların hemen hemen bütün av malzemeleriyle (zehirli oklar dışında), kesici - delici aletlerle, ateşle oynamalarına engel olunmaz. Çocukların tüm bunları erişim fırsatı vardır.

Böylece oynadıkları oyunlar; toplama, avlanma, baraka inşa etme, alet yapma, yemek hazırlama, avcılara karşı savunma, doğum, bebekle ilgilenme, şifacılık oyunlardır. Ve oyun ilerledikçe, beceriler gelişir ve etkinlikler verimli hale gelir. "Oyun işe dönüşür ama oyun olma özelliğini kaybetmez. Hatta daha da eğlenceli hale gelir çünkü bu üretici faaliyet bütün topluluğa fayda sağlayan ve herkes tarafından takdir edilen bir

etkinliğe dönüşür.” (Peter Gray)

Aslında bu durum yetişkinler için de aynıdır. “İlkel topluluklarda iş ve boş zaman ayırımına rastlamazsınız.” (Pierre Clastres) Avcı toplayıcıların işi oyundur. Her bir faaliyet gönüllülükle ve oyunbazlıkla yapılır. Bununla birlikte toplulukta birlikte yaşadığı insanlarla mutlu olmayan birey, kendini daha mutlu hissettiği başka bir topluluğa katılmakta özgürdür. Yani oyundan keyif almayan oynamayı bırakabilir o yüzden herkes birbirini gözeterek oyunun herkes için keyifli olmasını sağlar. Bu çok zor koşullarda hayatta kalabilmek için önemli bir meziyettir. Taşlık, çamurlu kaygan dik bir yamaçtan yukarıya bir sal taşımak zorunda olan bir grup avcı toplayıcı için bu “söylenilecek” bir meseleden ziyade, bunu eğlenecek bir oyundur. Bu zor durum bir mücadele oyununa dönüştüğünde, herkes için daha keyifli bir hal alır. Aralarından biri düşüp salın altında kaldıkça daha çok gülerler ve her seferinde yeniden ayağa kalkar eğlenceye devam ederler.

Toprağı Çitlemek, Buğdayı “Yetiştirmek”, Atları “Eğitmek”

Tarihte ilk kez bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip burası benimdir diyen insan; bu dünya senin eserin...

Jean Jacques Rousseau

İnsanlık tarihinin kayda değer bir kısmı avcı toplayıcı olarak geçse de, on bin yıl kadar önce, bu yaşam tarzını ve ilişki biçimini kökünden değiştiren bazı “gelişmeler” oldu. İnsanlar daha yerleşik hayatlar yaşamaya başladılar, toprağı işlediler, hayvanları evcilleştirdiler. Bütün bu değişimler, bu toplulukların ilişki biçimlerinde başka değişiklikleri tetikledi. Sahip olanlar ve olmayanlar arasındaki fark belirginleştikçe, toplumsal ilişkilerde hiyerarşi de görünür olmaya başladı. Eşitlikçi toplum yapısı ve bu yapıyı oluşturan unsurlar birer birer ortadan kalkarken mülkiyet, mülkiyetli ilişki biçimleri, tahakküm ve ayrımcılık gibi unsurlar ortaya çıktı.

Toprağı işlemek avcı toplayıcılara göre daha uzun saatler çalışmayı ve tekrarlanan hareketleri yapmayı gerektiriyordu. Bu işler avcı toplayıcıları kadar karmaşık değildi, sadece “katlanmayı” öğrenmek gerekiyordu. Avcı toplayıcılarda olmayan iş ve oyun ayırımı belirginleşti, hatta çocuklara da iş düşüyordu; çapalamak, tohum atmak, ekinleri toplamak... Herbiri çocuklar tarafından da yapılabildi. Elbette bunun için çocukları buna ikna etmek ya da zorlamak gerekiyordu. Böylece buğdayı yetiştirip, atları eğitmeye başlayan yetişkinler, çocukları da “yetiştirmeye” ve “eğitmeye” başladı.

Bu toplumsal ilişki biçimlerinde ortaya çıkan hiyerarşi, daha yaşlı olanın daha genç üzerinde ya da daha deneyimli olanın daha deneyimsiz olan üzerinde kurduğu tahakkümü beraberinde getirdi. Gelişen gerontokratik ilişkiler, çocuklara da yetişkinlere de “büyüklerin” sözü-

nü dinlemeyi öğütlüyordu. Merkezi iktidarın güçlenmesi, sosyal adaletsizlikleri yaratan kurumların ortaya çıkması toplumsal ilişkilerde itaatın meşrulaşmasıyla “itaat” ya da “söz dinlemek” artık çocukken geliştirilmesi gereken bir “beceri” olarak görülmeye başlandı.

“Eğitime” Kimin İhtiyacı Var?

“Her şeyden önemlisi, çocuğun doğal inatçılığını kırmaktır. Çocuğun daha fazlasını öğrenmesini isteyen öğretmenler, çocuğun zekasını işlemeye adanırsa, yeteri kadarını yapmamıştır. En önemli görevini unutmamıştır: Yani çocuğun iradesini kırmayı.”

August Herman Francke

17. yüzyılda Prusya’da zorunlu eğitimin politik bir araç olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, çocuklara uygulanan tahakkümün boyutu genişleyerek derinleşmiştir. Kısa zaman içerisinde Kıta Avrupası’nda ve Amerika’da da karşılık bulan zorunlu eğitim hem gelişmekte olan kapitalizm, hem de milliyetçilik öğretisinin güç alan ulus devletler için tam anlamıyla bir propaganda aracına dönüşmüştür. Özellikle Amerika’da sanayinin giderek güçlendiği 1906-1920 yılları arasında, Rockefeller ve Carnegie gibi kapitalistler zorunlu okullara Amerikan hükümetinden daha fazla yatırım yapmıştır. Talimatları okuyup basit aritmetik işlemlerini yapabilen işçilere duyulan ihtiyacı karşılamak için okul müfredatları okuma yazma ve matematik olarak planlanmıştır. Bugünkü zorunlu eğitim ve okul sisteminin kökenini ya da hangi ihtiyaçtan doğru ortaya çıktığını görmek “eğitim” konusunu yeniden düşünürken yerinde olacaktır. Zorunlu eğitim yaklaşımını Prusya’da pratikleyen Francke’e göre çocuğun iradesini kırmak için sürekli gözlemlemek ve denetlemek gerekiyordu. Notlarında şöyle yazıyordu: “Gençler kendilerini düzene sokmayı bilmezler, kendi kendilerine bırakıldıklarında, doğaları gereği avareliğe ve günaha yatkındırlar. Bu yüzden Prusya Piyetist Okullarında hiç bir çocuğun bir yetişkin gözetimi olmaksızın dışarı çıkmasına izin verilmez. Bir denetleyicinin varlığı onu günden güne uzak tutacak ve iradesini yavaş yavaş zayıflatacaktır.”

Bugün toplumda çocukların gözlenmesine dair “genel geçer doğru” kabul edilen bu anlayışların temelinde -tüm varoluş amacı otoritesinin bekası için çocukların iradesini kırmak - olan bir rahibin ağzından çıkan cümleler olduğunu görmek sadece eğitime değil ebeveynlik yaklaşımlarımıza ya da çocuklara bakış açımıza farklı bir noktadan yaklaşabilmek için oldukça önemli bir noktada duruyor.

Eğitilmek İstemeyenler Sahnede

1911 yılının 5 Eylül günü bir arkadaşlarının öğretmenden dayak yemesi üzerine “Bu kadar yeter!” diyen çocuklar okulu terk ettiler ve greve gittiler. Llanelly Mercury gazetesindeki 7 Eylül tarihli bir habere göre bu isyan,

herkesi greve çağıran bir notun yazılı olduğu kağıdı sınıfta dolaştıran bir çocuğun öğretmenden dayak yemesi üzerine, herkesin sınıfı terk etmesiyle başlamıştı. Bigyn okulundan çıkan çocuklar bağırarak ve şarkılar söyleyerek Llanelli sokaklarını doldurdular ve isyanın ateşi hepsini sardı. ..

Ders: İsyân Konu: Grev-1911 İngiltere’de Çocuk İsyânları

Elbette baskı ve tahakkümün olduğu her yerde ve her dönemde olduğu gibi bu noktada da -ezilenler- kendi direniş yöntemlerini geliştirdiler. Zorunlu eğitime ve çocukların tahakküm altına alınmasına karşı farklı dönemlerde, farklı coğrafyalarda birçok karşı çıkış oldu.

1805 yılında Pestalozzi İsviçre’de bir enstitü açtı, korku temelli yaklaşımı reddetti; çocuğa saygıyı yaklaşımının temelini oturttu. Yoksul halkın, köydeki çocukların kendilerini geliştirmelerine fırsat yaratmaya çalışmıştı. 1860’larda Rusya’da ise Leo Tolstoy, yaşadığı evi- Yasnaya Polyana’yı çocuklara açtı, çevre köylerden gelen çocuklarla, onların ihtiyacı ve talebi doğrultusunda dersler yaptı, masallar okudu, oyunlar oynadı. Tolstoy anılarında, Yasnaya Polyana’daki deneyiminde çocukların kendilerine hiçbir şey öğretilmesine ihtiyaç duymadıklarını fark ettiğini söylemişti.

1898’de Elisabeth ve Alexis Fern NewYork’ta Amerika’daki ilk özgür okulu “Çocukların Oyunevi”ni açtılar. Çocukların kendi istediklerini şeyleri aldıkları, kurallar olmayan bu okul, özgürlükçü hareketler açısından da önemli bir noktadaydı. Politik baskının artmasıyla Alexis ve Elisabeth okulu Stelton’a taşındılar. Okuldaki çocuklar ve aileleri de Stelton’a taşındılar ve böylece ilk kez çocukların ihtiyaçları çevresinde bir araya gelen bir topluluk olarak bir özgür okul modeli deneyimlediler. Bu deneyim bugün hala özgünlüğünü korumaktadır ve araştırmaya değer bir noktadadır.

1901’de Fransisco Ferrer ilk modern okulu kurdu ve kendisinden sonra yüzlercesine ilham verdi. 1909 yılında İspanya devleti tarafından düzmece bir yargılamanın ardından öldürülmesine karar verildiğinde son sözleri; “Modern Okul Çok Yaşa” olmuştu.

Farklı bir örnekte, 1911 sonbaharında hem okullarda hem fabrikalarda sömürülen, baskı altına alınan çocuklar sokaklara döküldüler, okulları taşladılar. Daha az ödev, daha çok tatil talep eden pankartlar ve sloganlarla bütün çocukları isyana katılmaya çağırdılar. Özellikle işçi hareketinin çok yoğun olduğu bölgelerde çocuklar okula karşı - hayatın kendilerine öğrettikleri ile direnişe geçtiler. (1911 Hull Çocuk İsyânları).

Kayda alınmamış, burada yer veremediğimiz tarihteki bir çok örnek, günümüzde benzer kaygılarla açılan merkezleri ilham vermiştir. Sumnerhill, Agile Öğrenme Merkezleri,

Sudbury okulları gibi “eğitim”den ziyade çocukların kendilerini gerçekleştirme ve içinde yaşadığı topluma dair sorunları tespit edip çözümler üretebilecek bireylerin, ketlenmeden, törpülenmeden, daha da yeşerip filizlenerek büyüyecekleri alanlar olarak varolma kaygısını da taşımaktadır.

Peki Çocuklar Ne İster?

“Çocukluk, mantığın karanlık saati gelmeden önce sesler, kokular ve görüntülerle ölçülür”

John Betjeman

Bu kez 1,8 milyon yıl öncesine değil kendi çocukluğumuza dönüp bakalım:

Yapmak istemediğimiz bir şeyi yapmaya zorlandığımızda aşağılanmış, değersiz hissetmiyor muyduk?

Bizi ne istediğimiz sorulmadan, yapmak istemediğimiz bir şeyi yapmamız beklendiğinde, bundan sıyrılmak için her yolu denemiyor muyduk?

Bizi aşağılayan küçük düşüren kişilerden, intikam almak için türlü yarıratıcı yollar bulmuyor muyduk?

Risk aldıkça korkularımızı aşmıyor muyduk?

Oyunun kurallarını, oyuna her yeni katılan oyuncuya ya da kafamıza göre yeniden koymuyor muyduk?

Sınırları nereye kadar zorlayabileceğimizi merak etmiyor muyduk?

Kendimizi tehlikeli bir durumda bulduğumuzda, hemen güvenli bir noktaya çekilmenin bir yolunu aramıyor muyduk?

Sadece oynuyor olmaktan keyif aldığımız için oynamıyor muyduk?

Hep büyümeyi, bizden birkaç yaş büyük o karizmatik çocuk gibi olmayı istemiyor muyduk?

Gerçek anlamda saygı görmeye ve özgürlüğe ihtiyaç duymuyor muyduk?

Peki ya şimdi çocukluğumuzun “yetişkinler” tarafında nasıl harcanıldığını görürken, biraz daha empatiye ve biraz daha çocuk olmaya ihtiyacımız olduğunu hissetmiyor muyuz?

Dostane ilişkilerin arasında gönüllü birlikteliklerle yaşayacağımız anları hayal etmiyor muyuz?

Belki de bu yüzden artık mantığın karanlık saati gelmeden önce, seslerin kokuların ve görüntülerin peşinden koşanları izleyerek keyif almanın ve yalnızca onlarla oyun oynarken ciddi olmanın zamanı gelmiştir.

Belki çocuklara bir şeyler öğretmeye çalışmak yerine; biraz geri çekilip onlara saygı göstererek, onlara özgürlüklerini vererek kendi başlarına neler yapabileceklerini görmenin zamanı şimdirdir.

Queer Teori Tartışmaları(2)

Kimliksizleşme mi Yeni Bir Kimlik mi?

Gazetemizin Queer Teori Tartışmaları yazı dizisiyle "queer"e dair var olan tartışmaları aktarmayı ve açıklık getirmeyi; kendi yorum ve eleştirilerimizi katmayı; queeri ya da queerleri tartışmayı ve tartıştırmayı amaçlıyoruz. Yazı dizimizin ikinci bölümünde bu teoriyi tüm kimliklerin reddi olarak yorumlayan ya da "normal" kabul edilen kimlikler gibi bir sömürü ve tahakküm aracına dönüşmeyen, akışkan bir kimliğin inşası anlamına geldiğini savunan düşüncelerin birkaçına yer vereceğiz.

Mercan Doğan

mdogan@meydangazetesi.org

Yazı dizimizin giriş bölümünde (Queer? - Meydan 48. sayı) bahsetmiştik; "bugün queer teorii LGBTİ'lere özgü bir kimlik politikası olarak okuyan da var, kimliksizleşme önerisi olarak savunan ve cinselliği özsel, benliğin için bir parçası olarak bir kimlik politikası olarak eşcinsel hareketine karşı bir duruş olarak gören de." Ve hatta bugün queer ile ilgili en yaygın yanlış kullanım "lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel, interseks vs." yerine kısaca queer demek. Halbuki queeri özellikle politik bir duruş olarak ele aldığımızda LGBTİ mücadelesinden ayrı tutmak oldukça önemli bir yerde duruyor. Her lezbiyen gey, biseksüel, transeksüel, interseks vb. queeri savunmayabileceği gibi heteroseksüel olarak tanımlanan bireyler de queer teorii savunabiliyor. Sadece cinsel yönelimle ilgili değil yani queer, cinsellik alanındaki mücadeleyi de eşcinsellik sınırlamıyor. Filiyatta ise kimileri bir kimlik olarak queeri sahiplenirken kimi queer kuramcıları bu kavramın kimliği nitelleyen bir terim olarak kullanılmasını sorunlu buluyor.

Kimliği Anlamlandırmak ya da Anlamı Kimliklendirmek

Queer teori genel olarak her şeyi "kadın-erkek, iyi-kötü, eşcinsel-heteroseksüel, güzel-çirkin" şeklinde ayırıp basitleştiren ikilikleri yıkma iddiasındadır. Bu nedenle kimilerini kapsayan, kimilerini dışarıda bırakan her türden anlayışın sorgulamanın gerekliliğine dikkat çeker. Kimliğin sorgulanmasıyla ilgilidir; kadın, erkek, lezbiyen, gey, biseksüel, aseksüel, transeksüel, panseksüel gibi her türden statik, sabitleşmiş kimliğin karşısında durur.

"Toplumsal cinsiyet etkisi belirli bedensel eylem, jest ve hareketlerin stilize tekrarı

aracılığıyla ve bir 'zamansal toplumsallık' olarak yaratılır." diyen queer kuramcılarından biri olan Judith Butler *Cinsiyet Belası* kitabında, bireyin bazı davranışları toplumsal cinsiyet kimliği gerektirdiği için sergilemediğini, (aksine) davranışsal kalıplar aracılığı ile bu kimliklerin kazanıldığını söyler. Ona göre toplumsal cinsiyet, normlarını bu sayede sürdürür. Bu davranışların tekrarlanmasıyla oluşan kalıplar, önceden kurulmuş olan anlamların yeniden deneyimlenmesiyle işler ve meşrulaşır. Yani birey benimsediği cinsel kimliğin kurulmuş olan kalıplarına göre hareket ettiği sürece o kimliği yeniden inşa etmeyi sürdürür.

Erkekliliği-kadınlığı yeniden üretmek heteroseksüel politikaları, lezbiyenliği-geyliği-transeksüelliği yeniden üretmek homoseksüel-transeksüel politikaları, ötekiseksüellikleri yeniden üretmek de öteki kimlik politikalarını sürdürür. Bu, kimliğin iktidar ilişkileri içerisinde belirlenmiş anlamının dışına çıkamamaya sebep olur. Her ne kadar dayatılan kimlikleri reddetse de bireyin öteki kimlikleri sahiplenerek kontrol edilen bir beden olmaya devam ettiğini, öteki olarak görülen kimlik gruplarının karşısında oldukları kimlik rejimleri ile bu noktada suç ortaklığı yaptığını söyler. Kimlik bu anlamlandırma sayesinde bedenleri belli kategorilere sıkıştırarak kalmaz, bu kategorilerin var ettiği gruplar arasında hiyerarşik iktidar ilişkileri kurar. Dolayısıyla heteronormativiteye olduğu kadar "homo ya da trans"normativiteye de karşıdır; her türlü normativiteye karşıdır.

Queer: "Olmak" Değil "Yapmak"

Queer teori denilince akla gelen ilk isimlerden olan Diana Fuss 1989'da gey ve lezbiyen kimlik politikalarına ilişkin konuşmalarında "kimliğin güvenilirmez

konumunun teşhisi ve gerek fiziksel gerekse sosyal açıdan karmaşık kimlik oluşum süreçlerine dair mutlak farkındalık" çağrısı yaparken *Taklit ve Toplumsal Cinsiyete Karşı Durma* kitabında da Butler açıkça anlatır: "Kimlik kategorileri beni her zaman rahatsız eden bir çerçeve olmuştur; ben kimlik kategorilerini değişmez ayak bağları sayar ve onları ortaya çıkması kaçınılmaz dert yuvaları olarak kavrar, hatta öyle lanse ederim." Queerin yeni bir norm değil, aksine akışkan ve belirsiz bir kimlik; bir kimliksizlik halidir. Queer tartışmalarında kimi zaman diğer cephede yer alan Cathy Cohen'e göre Butler'ın teorize ettiği kimlik yapıbozumu -ki bunda Foucault'nun etkisini yok sayamayız- en çok da lezbiyen ve gey çalışmalarında kimliğin yararları konusunda yarattığı şüphe konusunda etkili olmuştur. Ancak statik cinsel kimlik kategorilerini reddeden queer teori, Cohen'e göre -kişinin hayatta kalması için gerekli olduğunu iddia ettiği- geleneksel toplumsal kimlikleri ve toplumsal bağları yeterince görmemektedir ancak bu başka bir tartışmanın konusudur. (Bkz: Meydan 48 - Queer Teori Tartışmaları(1): Kimliklerin Reddi mi Stratejik Özcülük mü?)

Queer Müdahaleler kitap dizisinin editörü Noreen Giffney'e göre kimlikler, kalıcı olarak sahiplenilen ya da reddedilen kategorilerden ziyade keşfedilen, ziyaret edilen, yinelenen mekanlardır ve anlık olarak birinden diğerine doğru yaşanan bir akıştır. Queer teorii kimliksizleşme olarak okuyanlara göre queerle yanyana gelmesi gereken fiil "olmak" değil "yapmak"tır; queerleşmek, queer davranmaktır ve teorinin ana sorularının cinsel kimliğin inşası, bu kimlikle rin nasıl düzenlendiği ve bu kimliklerle özdeşleşmelerin bizi na-

sıl kısıtladığı olduğu noktasında ortaklaşırlar.

Bedenleri belli bir biçimde davranmaya, birtakım rolleri oynamaya, belli bir biçimde düşünmeye ve konuşmaya zorlayan cinsel kimlikler eğer (Butler başta olmak üzere queerin kimliksizleşme olduğunu savunanların söylediği gibi) anlamlandırmanın sonuçları ise, onların -anlamlandırmanın sonuçları ol-salar dahi- gerçek olduklarını yadsımış olup olmadığımızı sorgulayanlar da vardır ki bu sorunun yanıtına yoğunlaşmak, queer teori tartışmaları için oldukça önemli bir yerde duruyor.

Kimliksizliğin Kimliği mi?

Queerin muhakkak işaret etmek zorunda olduğu özel bir şey olmadığını söyleyen David Halperin, özü olmayan bir kimlik olduğunu söyleyen Michael Warner ve şimdiye dek ismini geçirdiğimiz diğer teorisyenlerin hepsi onun muğlak bir kavram olduğu kabulüyle yazar, tartışır.

Queer Teori: Bir Giriş kitabının yazarı Annemarie Jagose'ye göre bir kimliksizleşme teorisi olsa da queer, diğer kimlik kategorileri arasında daha aracı bir bağı örnekler. "Politik temsil bağlamında kimlik kategorilerinin sınırlarına dair yükselen farkındalıkla ilgili olarak, kimliğin geçici ve koşullu olarak postyapısalcı kuramsallaştırılması, queerin yeni bir kimliklenme ve politik kurulum formu olarak ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır." Jagose -Halperin gibi- queerin herhangi bir şeye işaret etme zorunluluğu olmadığına ve kendine bir önem ya da olumlama atfetmediğine de dikkat çeker.

Dolabin Epistemolojisi kitabının da yazarı olan queer teorisyen Eve K. Sedgwick bireyin kendisine koyduğu ad ile insanların ona verdiği ad arasındaki farktan bahseder ve queerin sadece birinci tekil şahısın kullanılabileceği bir anlamı olduğunu söyler. Queerin ancak kişinin kendisini tanımlayıp kimliklendirmesinde kullanılabileceği bir kavram olduğunu ifade eder.

Başka Anlamlandırmalar ve Eleştiriler

Queer teori terimini ilk olarak kullanan teorisyen Teresa de Lauretis, daha sonraları queer savunucu-

luğundan uzaklaşmıştır: "Queer teori söz konusu olduğunda, lezbiyen kavramı konusunda ısrarcı bir şekilde yaptığım özgülemeler, ki yine bu yayında lezbiyen ve gey çalışmaları için kullanılabilecek bir teori önermekteyken, olduğundan çok daha uzak bir noktaya gelmiş yayın endüstrisinin kavramlaştırdığı anlamsız bir varlığa dönüşmüştür." Artık queerin bir zamanlar vaat ettiğini düşündüğü politik ve eleştirel kavrayıştan yoksunlaştığını söyler.

Deneysel Arzu: Queer Öznelliğini Yeniden Düşünmek makalesinde Elizabeth Grosz aslında pek çok bireyin "queer" terimini benimsemiş olmasının en bariz nedenlerinden birinin, bireylerin kendilerini hem heteroseksüel topluluklardan hem de "onlar kadar zorlayıcı, yargılayıcı olan" eşcinsel topluluklardan ayırma isteği olduğunu söyler ve Butler'ın aksine, cinsiyet farklılığının toplumsal olarak inşa edildiğini düşünmez. Ona göre bütün farklılıkların ortaya çıkmasının zemini cinsiyet farklılığıdır. Biyolojik bir belirlenimcilik ya da özcülükten ziyade bunu doğanın evrimiyle, sürekli bir değişiklik içinde olmasıyla açıklar: "Doğada cinsiyet farklılığı ikiye sınırlı değildir ve hala farklılaşma devam etmektedir." Doğa gibi kimlik de ona göre ne statik ne de bireyin kendisi için apaçık bir şeydir. Butler onun cinsiyet farklılığını bu denli önemsemesini eleştirir. Yine bir queer teorisyeni olan Claire Colebrook ise Butler'ın bu noktada başından beri eleştirdiği ikiliklere takıldığını söyler; madde ile temsil, beden ile söylem arasındaki ikilik. Ki bu ikilik ona göre kadın ile erkek, eşcinsel ile heteroseksüel kadar tipik bir ikiliktir.

Queer Kuramın Olasılığı Üzerine makalesinde Colebrook'a göre "Butler'ın kuramı kimlik siyasetinin sürdürülmesine mahal vermektedir; kişinin kendini şu ya da bu özne olarak ortaya koyarak tanınma talebinde bulunması toplumsal sistem için de gereklidir çünkü beraberinde sisteme ihtiyaç duyduğu dinamizmi getirir." Bu sözlerle belki de amacı okurlarına queer olan ile olmayan ya da kavramın ruhuna daha uygun bir ifadeyle "queer yapan ile yapmayan" ikiliğini sorgulatmaktadır.

Daha Az Dillendirilen Sorgulamalar

Şunu belirtmekte fayda var; köklerini post yapı-salcılıktan alan queer teori, köklerinden gelen tehli-

kelerden ve dolayısıyla post yapısalcılığa yöneltilen çoğu eleştiriden azade değildir. Bu yazıda tercih edilen, daha geniş eleştirilerden ziyade -queer özeline- queer teorisyenlerinin farklı anlamlandırmalarından söz etmektir. Bu kadarında bile görüşler oldukça çeşitlidir.

Queerin yeni bir kimlik olup olmadığı, eğer öyle ise akışkan olup olmadığı, eğer akışkan ise bunun olumlu olup olmadığı tartışmaları bugün hala sürüyor. Kimileri "queer olduğunu" söylerken kimileri queeri queerleştirmek için "queer savunucusu olduğunu" söylüyor. Herkes bu konuda farklı fikirler üretiyor; cinsiyetçiliğin kökleri sorgulanıyor, sorgulanıyor, sorgulanıyor.

Cins -en basit haliyle- başka birçok türde olduğu gibi insan türünde de olan, üreme organlarının yanı sıra bazı başka biyolojik özellikleri birbirine benzeyen grup olarak tanımlar ve cinsler arasındaki farklılıkların din ya da sınıfta olduğu gibi yapay değil, türde olduğu gibi doğal olduğu söylerken cinsiyetin dayatılan normlarla ya da bireyin ait hissettiği-hissettirildiğiyle yani aidiyetiyle ilişkili olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Aidiyet her zaman mülkiyetle, mülkiyet ise iktidarla ilişkilidir. Sorunun farkın kendisi mi yoksa farkın kullanılmasıyla açığa çıkan adaletsizlikler mi olduğuna iyiden iyiye kafa yormak oldukça önemli bir yerde duruyor.

Var olan tartışmalarda taraf olmaktan ziyade şunları da düşünmek gerekiyor: Gündelik yaşantımızda iktidarın varlığıyla ilişkili olarak birçok kategori, norm, kimlik ve yapıyla karşılaşırken bunları sadece görmezden gelmek, olmadıklarını ya da akışkan olduklarını iddia etmek sorunların çözümü için yeterli olabilir mi? Bütün adaletsizliklerin kaynağı olan iktidarı ortadan kaldırır mı? Peki queer teorisinin bunun için tüm iktidar ilişkilerini ve mekanizmalarını ortadan kaldırmak gibi bir iddiası var mıdır?

Çokça birbirinden farklı kavramı içeren queer teorileri tartışırken meselenin gittikçe karmaşıklaşması, yukarıda bahsi geçen neredeyse tüm isimlerin akademisyen olması ile ilişkili midir ve bu durum, queer teorisinin "anlaşılamama" sebeplerinden midir? Bu ve benzeri sorular, yazı dizimizin sonraki bölümlerinde ele alınacaktır.

Bir Çocuk Bin Oyun, Bir

BU OYUN

BOZAMIZ

Bu oyunu bozamazsınız. İktidarlı dünyanızda, bencil, rekabetçi, ihtiraslı, mülkiyetsiz, yıldır kurduğunuz devletlerin otoritesiyle daha çok kazanmak için sonsuz üretim-sonuç ilişkisi yok ediyorsunuz! Her şeye rağmen umut oyunla yine yeniden yeşeriyor. Çünkü biz, mekansızlığın özgürlüğünde sarılıyoruz birbirimize! Her zaman ve her yerde yaşayabiliyoruz. Oyunda paylaşma ve dayanışma var, adalet ve özgürlük var, umut ve mutluluk ve tek bir çocuk binlerce oyunuyla, oyunun mutluluğuyla yıkacak dünyanızı!

n Umut, Bin Mutluluktur

YUNU AZSINIZ

*iyetçi iktidarlı ilişkilerinizde; erkek egemen, gerontokratik dünyanızda, son beş bin
onsuz tüketim ve her şeyi sömürmek için kurduğunuz bu kapitalizmle yaşamlarımızı
yaşamaya oyun oynayarak başladık. Bu yaşantımızdaki her oyunumuzda, zamansız
şî olmaksızın oyun oynayan halklarız biz. Bozamadığınız oyunların çocuklarıyız biz.
beraberlik var. Ve şunu bilin ki siz bu oyunu bozamayacaksınız ama oyun oynayan*

Hasankeyf'i Boğdular Şimdi Yıkıyorlar

Dicle nehri üzerinde kurulan Ilisu Baraj Gölü, 300 kilometrekarenin üzerinde bir alanı kapsayacak. Bu baraj için 196 köy, 250 höyük, 5 bin mağara ve zengin bir biyoçeşitliliğe sahip Dicle Vadisi sular altında bırakılıp yok olmaya mahkum ediliyor.

Zorunlu göçe zorlanan Hasankeyfliler için "Yeni Hasankeyf" diye adlandırılan, dünü olmayan ruhsuz ve hafızasız binalar inşa ediliyor. Halkın tepkisine ve tüm itirazlara rağmen hiçbir altyapı, içme suyu sorunu çözülmemiş olan yerleşkeye 3 ay içerisinde taşınmaları bekleniyor. Son 1 yıldır inşasına hız verilen baraj için kullanılan patlayıcılar onlarca hayvan ve bitki türünün yok olmasına, ekolojik dengenin bozulmasına sebep oldu. Yine çevre köylerde yapımı devam eden tünel ve köprü inşaatları için kullanılan patlayıcılar mahsullerin zarar görmesine neden olurken insanlar da zorunlu göçe maruz kaldı.

Devlet bu kadar talan ve katliamı "temeldeki topluma sosyo-ekonomik yarar" için yaptığını söylese de işin aslı böyle değil. Bu barajla beraber 12 bin yıllık tarih sulara gömülecek, binlerce insan yoksulluğa sürüklenecek, Mezopotamya sızlıklarına ulaşan suda ciddi azalmalar meydana gelecek ve bu da bölgenin verimsizleşmesine, bölgeye özgü tarımsal üretimin yok olmasına sebep olacak. Bölgeye özgü farklı türden canlıların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu günümüzde; Fırat Kaplumbağası, Kızıl Akbaba, Çizgili Sırtlan, Yeşil Arıkuşu, Alaca Yalçapkını, Fırat Kavağı gibi onlarca endemik bitki ve hayvan türü ekolojik katliamla yok olacak.

Ballıkayalar Tabiat Parkı'nda Ağaç Katliamı

Kocaeli'de Ballıkayalar Tabiat Parkı'ndan geçecek ve 17 bin ağacı yok edecek olan Kuzey Marmara Otoyolu projesine bakanlık ÇED onayı verdi. İstanbul-Kocaeli yolunun 1.7 kilometresi söz konusu tabiat parkından geçecek ve bu yol için 17 bin ağacın kesilmesi söz konusu.

Dağcılığın, doğa yürüyüşünün, kampçılığın ve birçok aktivitenin yapıldığı alan eğer otoyolu projesine açılırsa bir çok çeşit ağaç türünün yanı sıra pek çok canlı türü de bundan etkilenecek. Ballıkayalar ayrıca 200 milyon yılda oluşmuş bir kanyona ve onun devamında da göletlere sahip bir yer.

Anamur Sahillerinde Kaplumbağalar Tehlikede

Mersin Anamur Belediyesi, Caretta Caretta ve yumuşak kabuklu nil kaplumbağalarının üreme ve yumurtlama alanı olan sahil şeridine piknik alanı yapmak amacıyla toprak döşedi. Pullu Tabiat Parkı ile Anamuryum Antik Kenti arasında kalan yaklaşık 13 km'lik sahil şeridi, ayn zamanda endemik bir bitki olan kum zambaklarının yaşama ve üreme alanı. Deniz kaplumbağalarının üreme ve yumurtlama döneminde belediyenin başlattığı çalışmaya karşı çıkan yerel halk ve yaşam savunucuları kumsalın toprakla örtülmemesi gerektiğini belirterek, bu uygulamadan vazgeçilmemesi halinde hukuki mücadele dahil aktif bir mücadele başlatacaklarını belirtti.

Kuyucaklılar JES'e Direniyor

Aydın Kuyucak'ın Pamukören Mahallesi Değirmendere mevkiinde 9 bin metrekarelik tarım arazisinin bir jeotermal firması tarafından satın alınması sonucunda Jeotermal tesisin yapılmasının planlandığı arazi içerisinde bulunan zeytin ağaçları geçtiğimiz haftalarda kesildi. Halk zeytin ağaçlarının kesilmesine ve evlerine 50 metre mesafede kurulacak olan jeotermal sahasına tepki göstermek amacıyla bir araya geldi. Mahallede yaşayanlar yaşam alanlarının yakınında, yarattığı etkiler sebebiyle jeotermal tesis istemediklerini belirten bir eylem gerçekleştirdi.

Patika Ekoloji Dergisi'nin 3. Sayısı Çıktı

Patika Ekoloji Dergisinin üçüncü sayısı "Yıkmadıkça Yaratamayız" manşetiyle çıktı. Üçüncü sayısını ilk olarak, bu yılki Çevre Festivali'nde yaşam savunucularıyla ve ekolojistlerle buluşturan derginin bu sayısında özellikle son dönemde gündemde olan küresel iklim değişikliği/krizi konusu ağırlıktaydı. İklim değişikliği meselesinde Kyoto ve Paris Anlaşması'na, iklim değişikliği ile mücadele söylemi arkasında iklim popülizminin yapıldığına ve iklimle dayanıklı kentlerin ne anlama geldiğine değinen yazılara yer verildiği gibi küresel su krizi meselesine ve 25 litre belgeseline; tarihte kullanılan biyolojik silahların ve vebanın neden olduğu felaketlere; yaşadığımız coğrafyada gündem olan jeotermal santrallere; yaşadığımız coğrafyanın yükselen yıldızı olan bor madenine; yine bu coğrafyanın gündemine giren 25 kuruşluk poşetlere; iktidarların gözünü doyuramayan buğdaya; tohumda sömürü ve gıda tartışmalarına; paylaşma ve dayanışmanın ekonomisi kooperatiflere; anarşist işçi mücadelesi ile ekolojik mücadelenin ortaklığını ortaya koyan bir deneyim olarak yeşil sendikalizme; insan merkeziliğinin siyaseti olan antroparşiye ve kapitalizmin ekolojik duyarlılık yalanına ilişkin yazılar bulunuyor. Derginin bu sayıda gündem ettiği tartışmalarla ilişkili olarak manşet yazısı da yaşanan pek çok ekolojik sorunun faillerine odaklanıyor. Bu yazıda da devletli ve kapitalist sistem yıkılmadıkça ekolojik uyuma dayalı toplumsal yaşamın kurulamayacağı; eko-

loji mücadelesi içerisinde devrimci bir perspektif, devlet ve kapitalizm karşıtı bir bakış açısı olmaksızın kıyamet senaryoları konuşmanın yeşil kapitalizmin lobcilik faaliyetlerinden ötesine gidemeyeceği vurgulanıyor.

Ayrıca Patika Ekoloji Kolektifi, derginin yeni çıkan sayısı ile, hazırladığı broşürlerle ve gerçekleştirdiği forumlarla 24-26 Mayıs tarihleri arasında Kadıköy/Göztepe Özgürlük Parkı'nda üçüncüsü düzenlenen ve bu yılki teması "Betonu Kırmak Toprakla Buluşmak" olan Kadıköy Çevre Festivali'nde idi. Doğadan, yaşamdan yana olan birçok platform, inisiyatif, kolektif ya da örgütün standlarının yanı sıra bu yapıların çeşitli konular üzerine etkinliklerinin de gerçekleştirildiği festivalde Patika Ekoloji Kolektifi de yeşil etkinlik alanında 25 ve 26 Mayıs tarihlerinde iki forum gerçekleştirdi. Birçok yaşam savunucusunun katıldığı forumlarda ilk olarak "Üretimden Tüketimden Tüketimden Dağıtım Gıda Tartışmaları" konuşuldu. Doğal, sağlıklı, güvenli, temiz, organik, adil derken gıdayı tanımlamada ortaya çıkan kavramların ve anlayışların eksikliği tartışıldı ve "sosyal ekolojik gıda" tanımı üzerinde duruldu. "Kyoto Protokolü'nden Paris Anlaşması'na Küresel İklim Değişikliği" başlıklı forumda ise iklim krizinin en büyük müsebbibi olan devletler ve şirketlerin tavırları üzerinde duruldu ve iklim kriziyle mücadele popülizminin sakladıkları üzerine tartışmalar yürütüldü.

Ürünler Taze Yaşamlar Çürük

Nergis Şen

nergissen@meydangazetesi.org

Hibrit tohumlar, GDO'lar, katkı maddeleri, ilaçlar.. Artık yediğimiz hiçbir şeye güvenemediğimiz günlerdeyiz. Neye elimizi atsak mutlaka elimizde kalacak bir kusurunu buluyoruz. Doğal, organik diye alıp yediklerimizde de bir şeyler çıkabiliyor. Kimileri gıdanın ömrünü daha fazla uzatıp kar edebilmek, kimileri de mahsulün azlığı sebebiyle ürünleri "ziyan" olmasın diye bu uygulamaları yapıyor.

"Pazardan aldıklarını yıkamadan yeme!" öğütleri, özel programlarda "Aldıklarınızı bol suyla yıkayın, pestisit kalıntıları olabiliyor!" ve "Ülkede pestisit kullanımını çok fazla, artık her yediğimizde var!" şeklinde ortaya atılan söylemler.. Bu pestisit kulaklarımızı bayağı tirmalar oldu.

Tarımda bitkiler için "zararlı" bakteri, virüs ve haşereleri öldürmek veya zararlı etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla kullanılan; sentetik kimyasallarla birlikte bazı bitkisel kökenli organik bileşenler, dezenfektanlar veya benzeri pek çok madde ve yöntemler pestisit olarak adlandırılmaktadır. Pestisit kelimesinde "pest" zararlı "cid" öldürücü yani zararlı, öldüren madde anlamını taşımaktadır. Kısacası *pestisit*, herhangi bir istenmeyen canlının yani pestlerin yayılmasını engelleyen, öldüren, uzaklaştıran veya ondan koruyan her türlü bileşik veya bileşiklerin karışımıdır.

MÖ 1500'lü yıllarda insanlar bitkilere zarar veren böcekleri uzaklaştırmak için elbette farklı yöntemler kullanıyorlardı. Bu zararlı böcekleri uzaklaştırmak için taç yaprağı, sülfür, arsenik ve karınca ilk kullanılan yöntemlerdendi. 1800'lü yıllara gelindiğinde katran yağı, acıağaç ve çeşitli sülfür uygulamaları kullanılmaktaydı. 1939 yılında istenmeyen böcekleri öldürmek amacıyla çok zehirli bir böcek öldürücü olan DDT bulunmuştu. DDT, kolayca vücut dokusundaki yağlarda çözülerek gıda zincirinde birikmeye başlar. Pestisit özelliğinin keşfinden bugüne kadar biyosfere yayılan miktarı 450.000 tondur.

1940'lı yıllardan önce arsenik, civa, bakır, kurşun içeren pestisitler kullanılırken daha sonra sentetik organik yani klorin hidrokarbon (aldrin, dieldrin, toxaphene, lindan) pestisitler kullanılmaya başlanmıştır. Bu yıllarda dünya üzerinde 30 çeşit pestisit kullanıldığı tespit edilirken 2. Dünya Savaşı sonrasında yapılan araştırmalarla pek çok yeni ve etkisi daha yüksek pestisit ortaya çıkmıştır. 1950 yıllarında pestisitlerin oluşturduğu kalıntılara artık insan vücudunda da rastlanmaya başlanmıştır. 1970'lerde bitkilerden uzak tutulmak istenen zararlı organizmaların pestisitlere karşı direnç kazandığı saptanmış ve pestisitlerin etkili olması amacıyla günümüze kadar kimyasalların oranı sürekli yükseltilmiştir.

Dünyada en fazla kullanılan pestisit çeşidi herbisitlerdir (ot öldürücüler). Herbisitleri insektisitler (böcek öldürücüler) ve fungusitler (mantar öldürücüler) takip eder. Keneleri, halı ve toz böceklerini, kemirgenleri, balıkları,

kuşları, yumuşakçaları, yuvarlak solucanları ve toprakta bulunan diğer segmentsiz kurtları öldürmek için de pestisit çeşitleri bulunmaktadır.

Pestisit Kullanımı

Dünyanın genelinde tarım ilacı üretimi yaklaşık olarak 3 milyon tondur ve pestisit kullanımını hemen hemen her yıl %1 civarında artış göstermektedir. Pestisitler gelişmiş devletlerde fazla kullanılmaktadır ve en fazla kullanıldığı gözlemlenen yer Hollanda'dır. Tüm dünya göz önünde bulundurulduğunda pestisit kullanımının %35'i Kuzey Amerika'da, %25'i Batı Avrupa'da ve %19'u Asya'dadır.

Türkiye'nin pestisit kullanım değerleri incelendiğinde; hektar başına pestisit kullanımını 700 gram gözükmeye de her yerde aynı miktarda pestisit kullanılmıyor. Örneğin yaş meyve-sebze üretiminin yaygın olduğu Antalya'da kullanılan pestisit miktarı hektar başına 26 kg olup Avrupa'da en fazla pestisit kullanımı gerçekleşen Hollanda'nın iki katıdır.

2009 yılında yapılan araştırmada, Türkiye'de üretilen pestisit miktarının -ithalat rakamları da dahil- 53.669.356 kg olduğu belirlenmiştir. 2008 yılında "gönderilen gıda ve yemlerin standartlara uygun sayılmaması" yönünden 125 ülke arasından 2. sırada yer almıştır. Bunun sebebi ise; pestisit kalıntıları, toksin kalıntıları, küf, böcek vs. olarak gösterilmiştir. Türkiye'de 2015 yılı itibarıyla tarımda izinli 335 civarı pestisit kullanılmaktadır ve pestisit tüketimi ortalama 33000 tondur. 2016 yılına ait verilerde bu miktarın %47'sini insektisitler, %24'ünü herbisitler, %16'sını fungusitler ve %13'ünü diğer pestisit çeşitleri oluşturmaktadır.

Pestisit kullanımı daha çok polikültür tarımının yapıldığı Akdeniz ve Ege bölgelerinde gerçekleşmektedir. Özellikle Adana, Mersin ve Antalya'da yıllık pestisit kullanım miktarı Türkiye'de kullanılan pestisit miktarının %40'ını oluşturmaktadır. Ege bölgesinde ise en fazla pestisit kullanıldığı yer İzmir'dir. Ürün olarak bakıldığında pestisit kullanımı %40 pamuk ve hububat, %27 turuncgil ve üzüm başta olmak üzere meyveler, %16 oranında da sebzelere düşmektedir.

Pestisitlerin Ekolojik Döngüdeki Yeri

Pestisitler püskürtme yoluyla doğrudan bitkinin üzerine, tohuma ve toprağa uygulanmaktadır. İlaç kalıntıları içeren bitki ve toprakların su ile teması sonucunda pestisit kalıntıları toprağın alt katmanlarına ve oradan da yeraltı sularına ulaşır. Yeraltı sularına ulaşan pestisit kalıntıları derelere, göllere, denizlere ve içme sularına karışırlar. İçme suyuna karışan pestisit kalıntıları, bu yolla insanlara da ulaşmış olur. Ayrıca bu süreçte toprağa ulaşan pestisit kalıntıları toprağın da verimini yok ederek toprakta yaşamını sürdüren toprak solucanlarının da ölümüne sebep olur. Toprak

ve su arasında oluşan sirkülasyon nedeniyle havaya karışan pestisit; yağmur, sis veya kar yağışıyla tekrar yeryüzüne geri döner ve asit yağmurlarına sebep olur.

Pestisitler doğal döngüde pek çok canlının yaşamını tehdit etmektedir. Tarım ilaçları nedeniyle kuşların yumurta kabukları zayıflamakta ve üremeleri sonuçsuz kaldığı için soyları tükenmektedir. Ayrıca yaşam alanları her geçen gün yok olan pek çok kuş; pestisitlerden etkilenmiş böceklerden beslenmeleri sonucu ölmektedir.

Pestisitlerin belirgin bir şekilde yaşamını etkilediği bir diğer canlıysa arılardır. Nikotin mekanizması temelli *neonikotinoid* olarak adlandırılan pestisitlerin arılar üzerinde doğrudan öldürücü etkisi olduğu gibi sinir sistemlerini etkileyerek felç, hafıza kaybı, öğrenme yetisi bozukluğu gibi dolaylı yollarla arılara zarar verdiği gözlemlenmektedir.

Pestisitler kontrolsüz ve gereksiz yere kullanıldığında bireylerin yaşamını ve yaşam alanlarını da ciddi anlamda tehdit etmektedir. Pestisitlerin insan vücuduna girmeleri ağız, solunum ve deri yoluyla gerçekleşmektedir. Beyin, meme, prostat, lösemi kanseri ve diyabetin de meydana gelmesinde pestisitlerin etkili olduğu saptanmıştır. Bazı pestisitlerin sinir sistemini etkileyerek öğrenme bozukluğu gibi etkiler yaratma durumu bulunurken mutasyon etkisine sahip oldukları da saptanmıştır. Geçtiğimiz yıllarda Amerika'da yapılan bir araştırmada çağın hastalığı olarak adlandırılan pek çok hastalığın kaynağının pestisitler olduğu düşünülmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı sınıflandırmada en çok kullanılan 700 pestisit 33'ünün insan sağlığına zararlı, 48'inin oldukça tehlikeli, 118'inin orta derecede tehlikeli ve 239'unun daha az tehlikeli olduğu belirlenmiştir. Pestisit kalıntıları anne sütünden bebeğe de geçebiliyorken yine Dünya Sağlık Örgütü'nün 1995 yılında yayınladığı rapora göre, her yıl dünyada yaklaşık 1 milyon insan pestisit sebebiyle zehirlenmekte ve 20.000 kadar insan ise yaşamını yitirmektedir.

Bu verilerin sonucunda belirtmek gerekir ki tarımda yaşanan her yıkım bize aynı adresi göstermektedir. İnsanların tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirirken doğal ve ekolojik dengeyi bozmadan uyguladığı yöntemlerin zaman içerisinde kapitalizmin kar hırsıyla ve rekabet düzeni sebebiyle dönüşüme uğratılmasıyla varılan nokta yine yıkım olmaktadır. Kapitalist kaygılarla dolaşıma sokulan ve özellikle tarımda kullanımı artan her uygulamanın toprağa, suya, canlı-cansız tüm varlıklara yok oluşu getirdiğini söylemek abartı olmayacaktır. Bu sebeple kapitalist kaygılarla değil de ihtiyaçların giderilmesi amacıyla, yok oluşu değil ekolojik uyumu tarifleyen ve işaret eden tarımsal pratikleri, üretim ve tüketim yollarını da başka yazılarda konuşmaya devam edeceğiz.

Kolza'dan Kanola'ya Zehirleniyoruz

Furkan Çelik

fcelik@meydangazetesi.org

Seneler önce Trakya'dan geçen yol boyu sıralanmış ay çiçeği tarlaları görürdük. Ayçiçekleri adının hakkını vererek günebakarlardı tarlalar boyunca. Geçtiğimiz günlerde Bayramiç'teki Zeytinli Ekolojik Ortak Yaşam Topluluğu'ndan dostlarımızı görmeye giderken yine yolumuz düştü Trakya'ya. Gözlerim ayçiçeği tarlalarını ararken başka bir manzara, başka bir sarı ile karşılaştım. Başta tanıyamadık bu sarı çiçekleri, sonra biraz tartışıp araştırınca anladık ki bu çiçeklerin adı kanolaymış. Peki ayçiçekleri nereye gitti, bu kanolalar neyin nesiydi? Nereden gelmişti? Bu sorulara bulduğum yanıtlar bu yazıyı yazmama vesile oldu.

Kolza'dan Kanolaya

Bir çoğumuzun bağda, bahçede gördüğü sarı çiçekler vardır. İşte bu bitkinin adı kolzadır. Kolza bitkisinin genelde yağı kullanılır. Çünkü kolza içeriğinde %50 oranında yağ bulunduran bir bitkidir. Ancak kolza yağında insan sağlığına zararlı erusik asit, küspesinde de hayvan sağlığına zararlı glukosinolat bulunması nedeniyle sadece hafif sanayi makinalarının yağlanması için kullanılmaktaydı. Kanada'da kolza bitkisi genetiği değiştirilip işlenerek Düşük Asitli Kanada Yağı (**Canadian oil, low acid**) olarak piyasaya sürüldü. İlk olarak ABD'de yüksek oranda ekimi gerçekleştirildi. Canadian oil, low acid isminden de anlaşılacağı gibi kolzanın genetiği değiştirilerek kanola (canola) bitkisi üretildi. Üretilen kanolanın içerisinde bulunan erusik asit ve glukosinolat oranı sifıra yakın bir dereceye çekildiği için "zararsız olduğu" üretici firmalar tarafından ortaya atıldı.

Kanola Yağı Pazarlama Stratejisi: "Yağ satarım, bal satarım" oynayan kapitalizmin kanolayı pazarlaması gecikmedi

1980'lerde Amerika'da yiyecek

endüstrisi büyük bir sorunla karşılaştı. 80'lere kadar Amerikan Kalp Vakfı, üniversitelerin beslenme bölümleri gibi resmi kuruluşlar "damar tıkayan" doymuş yağlara karşı "kalple dost" çoklu doymamış yağları (mısır, ayçiçeği, soya vb.) öne çıkarmaktaydı. Fakat 80'lerde çoklu doymamış yağların, özellikle de mısır yağı ve soya yağının birçok sağlık sorununa, özellikle de kansere yol açtığı ortaya çıktı. Bu yiyecek endüstrisini kilitleyen bir duruma yol açtı. Endüstri senelerce kötülediği tereyağı, böbrek yağı, iç yağı, hindistancevizi yağı gibi yağlara geri dönemedi. Zaten üretimi maliyetli olduğu için endüstri açısından dönmek mantıklı değildi. Bu sebeple ilk olarak zeytinyağına yönelim oldu. Fakat dünyanın ihtiyacını karşılamaya yetecek kadar endüstriyel zeytinyağı üretilmediği ve üretimi daha pahalıya geldiği için zeytinyağı da kapitalizm açısından bir çıkmazdı. Kanada'da kolzanın "ölümcül kısımlarının değiştirilmesiyle" üretilen kanola, kapitalizmin imdat kolu oldu.

İlk olarak Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi'nde yasaklı olan kolza bitkisi güvenli gıdalar listesine alındı. Bir zamanlar yemek tariflerindeki zeytinyağı-tereyağ önerilerinin margarin olarak değiştirilmesi gibi ABD'de kanola yağı piyasaya sürüldükten sonra basılan birçok yemek kitabındaki tariflerde "zeytinyağı veya kanola yağı" ibareleri ile -genetiği değiştirilmiş- kanola yağı, zeytinyağına eş bir ürün olarak tanıtıldı. Hatta kanola endüstrisinin oluşturduğu lobi ile bir dönem tüm yemek kitaplarında bu vurgunun yapıldığı söyleniyor.

Kapitalizmin bu çabaları sonucu kanola yağı piyasaya hızlı bir şekilde yerleşti. 1990'ların sonlarına gelindiğinde kanola yağı satışları patlama yaptı. Sadece ABD'de değil Çin, Japonya, Avrupa, Bangladeş, Meksika ve Pakistan gibi devletlerde de bu

yük miktarda kanola yağı tüketiliyor. Gurme marketlerinde, sağlık ürünleri satan zincir mağazalarda, süpermarketlerde de satılıyor. "Kolesterol düşürücü" margarinlerde kullanılıyor. Özellikle restoranlarda, kızartmalar hidrojenize edilmiş kanola yağı ile yapılıyor. Şu anda ise dünya piyasasında gıda, biyodizel ve yağlı boya yapımında kullanılıyor.

Kapitalizmin Sağlıklı Diye Önerdiği Bir Ürün Gerçekten Sağlıklı Olabilir mi?

Kanolanın insan ve hayvan sağlığı açısından kanser riski taşıyan kolza bitkisinin genetiği değiştirilmesiyle elde edilmiş bir GDO'lu bitki olduğunu söylemiştik. Kolza yağının insan ve hayvanda amfizem solunum sıkıntıları, kansızlık, kabızlık, aşırı duyarlılık, körlük, başıgıcıkta zayıflığa neden olduğu bilinmekte; ayrıca bu yağda yoğun bir şekilde bulunan erusik asitin akciğer kanseri ile bağlantıları üzerinde durulmaktadır. Sinir sistemi ve kan dolaşımında zararlı etkileri olduğu bildirilmektedir. Zararlı etkileri, kolza yağının doğrudan bir trans yağ asidi oluşu ile ilişkilendirilmektedir.

Peki Kolza Kanola'ya Dönüşünce Tüm Bu Zararları Yok Mu Oldu?

Şöyle ki Edirne Ziraat Odası Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Yorulmaz "ekilen kanoladan elde edilen tohumla yeniden ekilen kanola tohumunun kanserojen madde içermesine yol açtığını" belirtiyor. Yani ıslah edilmiş kolza tohumu tekrar ekildiğinde eski özelliklerini geri kazanıyor. Bu durumda kanola üreten çiftçi her sene ekim yapabilmek için hibrit tohum şirketlerinin genetik müdahaleli tohumlarını almak zorunda kalacak. Ayrıca bu tohumlar için de yine gübreleme ve ilaçlamalar yoluyla aynı şirketlerin ürettiği kimyasal zehirler kullanılacak.

Kanola Bitkisinin Coğrafyamızda Ekimi

Türkiye'de 38 bin 873 kilometrekare yüzölçümüyle en büyük kent olan Konya'da arazinin yüzde 55'i tarım alanı olarak kullanılıyor. Devletin kilogram başına 50 kuruş desteği sonucunda geçen yıl Konya ovasında 20 dekar alana ekilen kanolanın bu sene 100 dekarı kapladığı belirtiliyor. Geçen yılki verilere göre Trakya'da 422 bin dekar; Güney Marmara, Bilecik, Uşak ve Konya'da da 82 bin dekar alanda kanola üretimi yapıldı. Bu yıl da yine büyük oranı Trakya olmak üzere kanola üretiminin katbekat artması bekleniyor.

Trakya'da kanola teşvikinin yanı sıra ayçiçeği üreten çiftçileri de yok etmek için ayçiçeği hasatı öncesinde Resmi Gazete'nin 3 Mayıs 2019 tarihinde yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 100 bin ton ayçiçeği tohumunun sıfır gümrükle ithal edileceği belirtilmişti. Bu da oradaki çiftçinin zorunlu olarak ayçiçeğini bırakıp kanolaya yönelmesine neden oluyor. Ayrıca genetiği değiştirilerek üretilen kanolanın çok çabuk büyüyebilmesi, kolay ürün vermesi ve kuraklıktan ya da dondan etkilenmemesi de çiftçinin bu zehirli bitkiye çabuk yönelmesi için bir başka sebep. Oysa ki kanola ile beraber toprağa atılan kimyasal gübreler sebebiyle toprak uzun yıllar boyunca geri dönülmez bir biçimde kimyasal gübre atmadan hiçbir şey veremez hale gelecek.

Kapitalizmin şekilden şekle sokarak, genetiğini değiştirerek insanların tüketimine sunduğu bir gıda daha doğanın talanına sebep olurken bizlerin yaşamına da tehdit oluyor. Hepimizin bildiği "yağ satarım bal satarım" tekerlemesi ise kapitalizmin oyunlarıyla yaşamımıza tehdit oluşturduğunu fark etmemizi sağlayacak bir yol gösteriyor bize: "Zambak, zumbak, dön arkana iyi bak!"

İklim Borsası ve Yenilenebilir Enerji

Hüseyin Civan

hcivan@meydangazetesi.org

İklim değişikliği, iklim krizi diye anılır oldu şimdilerde. Büyük haber kanalları, gazeteler, haber siteleri, bu söylemsel değişikliğe durumun aciliyetini vurgulamak için başvurduklarını söylüyor.

Bu aciliyetli durumu şöyle tarifleyelim; canlı türlerinin yaşamını sürdürmekte oldukları ekosistemlerin yapısının bozulması, bununla birlikte bitki ve hayvan türlerinde azalma, canlı yaşamını etkileyecek aşırı sıcaklar, yağışların az olduğu dönemde kuraklık, çok olduğu dönemde sel gibi durumlar yani yağış dengesizlikleri, yağış ritminin bozulmasına bağlı olarak besin üretiminde aksaklıklar, canlı kırımına yol açacak hastalıkların artması...

Tüm bunlar konuşulurken çözüm için tek mecra gözükmemektedir! Paris Anlaşması...

İklim Krizine Çözüm; Gaz Borsası

Küresel iklim krizine karşı anlaşmalar, temel olarak sera gazı salınımını azaltmaya yönelik yapılmaktadır. Sera gazı salınımları, endüstrileşme oranı yüksek olan devletlerle ilgilidir. Salınımın azaltılmasına yönelik önlemler, uluslararası toplantılarla karara bağlanır. Uzun bir süredir gündemimizde olan Paris Anlaşması da bu türden bir anlaşmadır.

Bu anlaşmanın öncüsü olan Kyoto Protokolü de benzer nedenle devletlerin iklimi konuşmak üzere toplandığı mecraydı. İklim gündemiyle devletlerin toplanması bundan çok daha önce başlar. 1972'de Stockholm'de düzenlenen BM "İn-

san Çevre Konferansı", 1979 Birinci Dünya İklim Konferansı, 1988 Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, 1992 Rio Yeryüzü Zirvesi...

Fosil yakıt tüketiminin küresel çapta yarattığı tehditlerin ciddi çıkmazlara girmesinin ardından, dünyadaki 'hava kirliliğinin' yani salınan zararlı gazların emisyonundan doğan tahribatın telafisi için 1997'de Kyoto'da bir toplantı gerçekleşti.

Kyoto Protokolü'yle sera etkisine neden olan gazların salınımının 1990'daki düzeye düşürülmesi hedeflendi. Ancak bu protokol sekiz yıl sonra yürürlüğe girdi. Bunda devletlerin imza atma noktasındaki isteksizlikleri, imza geciktirmeleri hatta imza atmamaları etkili oldu. Öte yandan, protokol imzacısı olan ya da olmayan devletleri bağlayıcı herhangi bir üst merci bulunmadığından imzacı olmak ya da olmamak mesele değildi!

Kyoto Protokolü devletlere (dolayısıyla bu devlet sınırları içerisindeki şirketlere) zehirli gaz salınımı sınırlaması getiriyordu. Bunun anlamı şuydu; sınır dolana kadar doğaya zarar verebilirsin! Dahası sınır dolmadığı takdirde, bu kotayı başka devletlere satabilirsin! Yeni bir ticaret açığa çıktı: zehirli gaz ticareti! Yani doğaya verilen zararını konu edinen protokol karbon ticareti, yenilenebilir enerji vb. yöntemlerle doğayı bir pazar haline getirerek bütün bir doğanın metalaşmasını çare olarak sunan bir mekanizmaya dönüştü.

Sistemin mevcut "sınırsız" üretim ve tüketiminden vazgeçmek yerine sınırsız bir şekilde kâr etmek

çin 'temiz havayı satmayı' çözüm olarak sunan bu sistem, uluslararası karbon ticareti hamlesiyle doruk noktasına ulaşmıştır. Kuruluşunda ilk olarak taraf devletler açısından kendi mevcut emisyon salınımlarının 1990'daki oranlarından en az %5 oranında azaltılmasına yönelik Kyoto protokolü, ABD'nin araya girerek devletlerin yükümlülüklerinin icrası konusunda 'esnekliklere' gereksinim duyulduğunu belirtmesinin ardından, "kolaylaştırıcı" maddelerin devreye girmesiyle şekil değiştirmişti.

Bu arada, bu zehirli gaz ticaretine girebilmek için protokole imzacı olmaya gerek dahi yoktu. İmzacı olmayan devletlerin de yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği programlarının geliştirilmesi veya birleştirilmesi amacıyla yatırım yapabileceği ve yatırım yaparken iş dünyasının, STK ve bireylere kadar ilgili her kesimin karbon denkleştirme amacı ile katılım sağlayabileceği bir yöntem olarak "Gönüllü Karbon Piyasaları" oluşturulmuştu!

Paris Anlaşması

Küresel İklim Krizi'ni dillendirenlerin, çözüm olarak Paris Anlaşması'nı işaret edenlerin görmezden gelemediği gerçektir. Kyoto Protokolü'nün başarısızlığıdır. İklim adaleti talep edenlerin, "yokoluş isyanlarında" bulunanların, iklim grevcilerinin bu anlaşmaların şirketler ve devletler için karlı bir mecraya dönüşmesini konuşmadan bu durumu eleştirmeden girişecekleri anlaşmanın imzalanması yönünde "sivil baskı" çabalarının nereye hizmet edeceği

açıktır; zehirli gaz piyasalarına... Bu "eylemlerin" hedefine devlet ve şirketleri alamayacağı açık bir gerçektir.

Daha ötesi de var. Bugün "yenilenebilir enerji"nin kapitalizmin yeni bir sektörü haline döndüğü, yenilenebilir enerji şirketlerinin eko ya da doğa dostu ön sıfatlarla kurulacak yeni BP, Shell, Exxon-Mobil, Chevronlar olacağı açık bir gerçektir. Kaldı ki bahsi geçen fosil yakıt şirketleri bu yeni sektörün en önemli aktörleri konumdadır.

Neyin ihtiyaç, neyin kapitalizmin ve devletlerin daha fazla kar etme politikası olduğunun iyice belirginleşmesi gerekmektedir. Şu gerçekliği görmeden enerji şirketlerinin yarattığı bu muğlaklıktan kurtulamayız: Küresel İklim Değişikliği, yenilenebilir enerji şirketlerinin kendi STK'ları eliyle yürüttükleri bir lobcilik faaliyetidir. Bu iklim ve dolayısıyla doğanın içerisinde bulunduğu durumu es geçmek değildir. Bu 1800'lerde Paul Ehrlich'in yaptığı iklim değişikliği tespiti neden uzun bir süre bu "duyarlı" çevreler tarafından görülmediğini sorgulamaktır.

İhtiyaçların doğayla uyumlu bir şekilde karşılanması noktasında üretim-tüketim-dağıtım ilişkileri, devletler ve şirketlerden bağımsız bir şekilde örgütlenmezse içinde bulunduğumuz krizlerden ve kıyametlerden daha yıkıcı bir senaryoya karşılaşmak şans meselesi değildir. Doğa üstündeki en büyük tahakküm olan devlet ve kapitalizm hedef alınmadığı takdirde; Stockholm, Rio, Kyoto, Paris...

Ekoloji Mücadelesinin Sınırlanamaz Doğası

Hüseyin Civan

hcivan@meydangazetesi.org

Ekoloji mücadelesi yaşamın mücadelesiye, içerisinde canlıcansız tüm varlıkları barındırıyorsa, bunların birbiriyle uyuma dayalı bir ilişki içerisinde kendilerini var etmelerine odaklanıyorsa ekoloji mücadelesinin sınırlarını çizebilmek zordur. Bu zorluk, ekoloji mücadelesini "çevreciliğin sınırlı sınırları"ndan çıkartabilmiş, dünyanın farklı yerlerinde yansımalarını gerek politik, gerek ekonomik yaşamsallıklar öreerek kendini gerçekleyebilmesine olanak vermiştir. Bu sınırların zorlandığı tarihsel deneyimler, bu deneyimlerin ortaya çıkardığı yeni düşünsel çabalar, bu "sınırlanamaz doğayı" görmek açısından çok önemli.

Ekoloji mücadelesindeki bu durum, anarşizm ideolojisinin kökenleri itibarıyla ekolojiyle ilişkisine dayanır. Kropotkin'den Reclus'ye "insan merkezli bakış açısı"na yönelik eleştiriler, anarşist düşüncenin ve toplumsal devrimin en önemli noktasında durur. Yine Kropotkin ve Bakunin'in endüstriyelizm eleştirileri, üretim-tüketim-dağıtım ilişkilerinin doğayla uyumlu bir şekilde örgütlenmeleri vurgusu, merkezi planlama eleştirileri, (bir grup radikal ekoloji teorisyeni bu durumu ısrarla görmezden gelmeye, yok saymaya çalışsa da) klasik anarşizm ve radikal ekoloji arasındaki kökensel birlikteliği ortaya koyar.

Yaşamın sadece insanı temel alacak şekilde değil, tüm varlıklarla uyumlu olacak bir şekilde örgütlenmesi gerekliliği, anarşist ideolojinin kökenini oluşturan metinlerden kolaylıkla bulunabilse de anarşistler ekoloji meselesine ilişkin güncel düşünsel ve eylemsel katkılardan geri kalmadılar. Özellikle "yeşil sendikalizm" ya da "sendikal ekoloji" tartışmaları bu katkılardan önemli bir tanesidir.

Yeşil Sendikalizm/Sendikal Ekoloji

Ekoloji ve sendika kavramlarını yan yana getirmek birbiriyle ilgisi olmayan iki kavramı beraber düşünmek gibi görünse de özellikle anarko-sendikalizm ve radikal ekoloji arasındaki benzerlikleri görmeye olanak sağlar. Desantralizasyon ve merkeziyet eleştirileri, yerellik, doğrudan eylem, özyönetim, federalizm vb. meselelere ortak bakış açısının yanı sıra Avrupa ve Kuzey Amerika'daki bazı sendikaların ekoloji hareketleri içerisindeki pozisyonu, ekoloji ve sendikalizm arasındaki bağı kuvvetlendiren etmenlerdir.

Sendikalizm derken kastedilen doğaldır ki mevcut sistem içerisinde ufak kazanımlara odaklanan, uzun erimde toplumsal devrim iddiası olmayan, "iyi kapitalizm olabilir" man-

tıyla işletilen sarı sendika, bürokratik sendika gibi isimlerle adlandırılan sendikal mücadele tarzı değildir. Yeni üretim-tüketim-dağıtım ilişkilerinin şimdi, şu anda oluşturulmasını esas alan, merkezîyetçi, otoriter, hiyerarşik olmayan; özyönetimi esas alan bir hareketin ideolojisi olan anarko-sendikalizmdir. Yeşil sendikalizmin, IWW (Dünya Endüstri İşçileri Birliği) tarafından 1990'lı yıllarla beraber kavramsallaştırılması bu açıdan önemlidir. Bu, anarko-sendikalist düşüncenin içerisinde, sadece ekoloji meselesine dair bir açılım değildir. Bütüncül bir mücadele hattında düşünmenin, toplumsal devrimin pratiğe nasıl geçirilmesi gerektiğinin bir uzantısıdır. Mevcut süreç içerisinde sanki iki farklı mücadele alanı gibi görünen şeyin aslında kaçınılmaz birlikteliğidir. Toplumsal hareketler arasında böyle birliktelikler kaçınılmaz gerekliliktir. İktidar mekanizmaları ve iktidarlı ilişki biçimlerini nasıl birbirinden ayıramıyorsak bunlara karşı mücadelelerde de bütüncül bir mücadeleyi hedeflemek rastlantı olamaz.

Anarşist Sendikalar ve Ekoloji Mücadelesi

Yeşil sendikalizm, ilk kez söyümsel düzeyde 1990'larda Fransa CNT'sinde (Confédération Nationale du Travail) belirginleşti. "İnsanın ol-

duğu gibi doğanın da sömürülmediği bir gelecek" için mücadele, ekolojiyi sendikal mücadele içerisinde bir yere konumlandırıyordu. 2001 yılında CGT'nin organize ettiği uluslararası bir toplantı gerçekleşti. Aralarında CNT ve SAC'ın (İsveç İşçi Örgütü) da olduğu onlarca sendika ve örgüt bu toplantıya katıldı. Toplantıda Uluslararası Özgürlükçü Dayanışma (LIS) koordinasyonu kuruldu. "21.Yüzyılda Nasıl Bir Anarşizm?" sorusuna cevap aramak için yola çıkan LIS, ekoloji mücadelesinde ekonomik ve politik dayanışma, kooperatifler vb. birçok alanı kendine konu eden bir koordinasyondur.

90'lı yılların başında, anarşist ekoloji dergisi/hareketi Earth First! ve IWW (Dünya Endüstri İşçileri Birliği) Kuzey California ormanlarının savunulması için bir araya geldi. Bu noktada IWW'nin örgütlenme ve saha deneyimlerinden yararlandı. Radikal ekoloji hareketinin anarko-sendikalizmin deneyimleriyle harmanlanmasının nasıl olumlu sonuçlar doğurabileceğine odaklandı. Bunu yapmak, özellikle işçi kıyımlarının yoğun olduğu kereste sektöründe çalışan işçiler ile orman katliamlarına karşı olan doğa savunucularını şirketlere karşı bir araya getirebildi. İşçiler ve doğa savunucularını karşı karşıya getirmek, şirketlerin kullandığı en önemli yöntemlerden biriy-

di. Earth First ve IWW, Kuzey California'daki Headwaters Ormanı'nda gerçekleştirilmesi planlanan katliamı engellemiştir.

talizmin sömürdüğü tek şeyin emek olmadığı, doğanın ve insan-dışı türlerin de bu sömürüye maruz kaldığı dile getiriliyordu.

lik gösterir. Ayrıca otonom, hiyerarşi karşıtı ve tabana dayalı olma gibi özellikleriyle de yeni toplumsal hareketlerle benzer noktalara değinir.

olma anlamına gelmediğini savunur. Kapitalist üretim ilişkilerini sona erdirmek, radikal değişimin önemli bir yönüdür. Ekolojik kaygılar ekonomi sorunundan ayrılmaz. Doğa, üretim, işyeri aynı kapsamın kavramlarıdır.

Judi Bari

IWW ve Earth First! örgütlerinin yakınlaşması, eylem birlikteliği ve yeşil sendikalizm deneyimlerinin arkasındaki önemli isimlerden birisi Judi Bari'dir. IWW ve Earth First!'ün beraber gerçekleştirdikleri eylemlerin ilham verici eylem gücünü örgütleyenlerden birisiydi. Özellikle Kuzey California'da orman katliamı yapan şirketlere karşı gerçekleştirdikleri yaşam mücadelesi ve bu şirketlerin işçilerinin örgütlenme mücadelesi, coğrafyanın farklı bölümlerine mücadelenin yayılmasını sağladı. 1990 Mayıs'ında Judi Bari ve diğer bir yaşam savunucusu Darryl Cherney'nin araçlarında uğradığı bombalı suikast, bir dizi şirket ve FBI yöneticisinin kirli birlikteliğini ortaya koydu.

1991'de IWW, 1908'den beri kullandığı tüzüğü değiştirmeye karar verdi. Tüzük artık şöyle başlıyordu; "İşçi sınıfı ve patronların hiçbir ortak noktası yoktur. Milyonlarca çalışan insanın ihtiyaçları karşılanamıyor-ken, açlık mevcutken; bunların sebebi olan patronlar her şeyin sahibi iken iki sınıf arasında barış olamaz. Bu iki sınıf arasındaki mücadele, dünyadaki tüm işçiler bir sınıf olarak örgütlendiği, üretim araçları işçiler tarafından kontrol edildiği, ücret sistemi ortadan kaldırıldığı ve dünyayla uyumlu bir şekilde yaşamaya başlandığı zamana dek sürecektir."

Ekoloji vurgusu, izlenen politik perspektifin başat noktalarından birinin doğayla uyumlu bir yaşam olduğunu açıkça gösteriyordu. Kapi-

Yeşil Sendikalizm Neyi Savunur?

Yeşil sendikalizm teorisi ve hareketi, hem ekoloji hem de emek düşünce ve hareketinin içerisinde önemli bir yer teşkil eder. İşçilerin politizasyonunun iş tecrübeleri ve çalışmayla değil, aslında buna rağmen gerçekleştiğini savunan yeşil sendikalizm, işçilerin radikal değişimlerinde "üstesinden gelmeleri" gereken şeyin işçi kimlikleri olduğunu varsayar.

Anarko-sendikalizm tarihi, sınıf mücadelesinin fabrika düzeyinde yürütülen talep mücadelesinden fazlası olduğunun tarihidir. İşin bürokratik kontrolüne yönelik düşmanca tavır, yerele özgü olma, kendiliğinden militanlık, doğrudan eylem... Anarko-sendikalizmin bu yöntemleri, radikal ekolojinin de önemsendiği yöntemlerdir. Anarko-sendikalizm için karar alma süreçlerinde konsensus, katılım, diyalog, yerellik ve özerklik ne kadar önemliyse radikal ekoloji hareketleri için de durum böyledir.

Anarko-sendikalizmin önemli isimlerinden Fernand Pellutier, fikirlerin, devrimci dönüşümü sağlama-daki etkisinin ekonomik süreçlerden daha fazla olduğunu düşünüyordu: "Kapitalist iktidarın temeli, ideolojik ve kültürel egemenliğe dayanır". Pellutier, toplumsal ilişkileri yeniden inşa etmenin, işçilerin, kapitalist kültürle mücadele aracı olarak devrimci kimlik ve kültürlerini geliştirmeye başladığında mümkün olacağını savunur.

Böyle bir bakış açısıyla anarko-sendikalist hareket; devrimci dönüşümü, kimlik ve kültür üstünden inşa etme savunusuyla ekonomik olmaktan çok, ekoloji hareketi gibi yeni toplumsal hareketlerle benzer-

IWW'nin işçi mücadelelerinde kullandığı eylem, sabotaj, yavaşlatma, planlı verimsizlik gibi bir dizi taktik, ekoloji hareketi içinde kullanılır bir hal aldı. IWW'nin daha önceki başka toplumsal hareketlerle teması (IWW özellikle ırka dayalı ayrımcılıkların yaşandığı endüstriyel şehirlerde ırkçılık karşıtı mücadele içinde de yer aldı), ekoloji hareketiyle temasında önemli bir fayda sağladı.

İşçilerin "iş"e ilişkin karar alma süreçlerine katılımının engellenmesinin ekolojik örgütlenmeler için önemli bir engel olduğu fark edildi. İşçi kontrolü olmadığı takdirde, işçiler farkında olmadıkları sonuçları olan görevlerin yerine getirilmesi noktasında zorlandılar. Özellikle doğrudan doğa katliamı uygulayan şirketler, işçilere işten çıkarma şantajı uygulayarak işlerini zorla yaptırma teknikleri uyguluyordu. Buradan çıkarılacak sonuç, işçilerin örgütlenmesi gerektiği idi.

Yeşil sendikalist işçi örgütü anlayışı, ana akım sendikacılığın hiyerarşik, merkezileşmiş, bürokratik yapılarını reddeder; kapitalist "iş"e karşı daha geniş bir mücadeleyi savunur. "Kapitalist iş" ekolojik tahribata yol açıyorsa işçiliğin kaldırılmasını savunmayı paradoks olarak görmez. "İş" in radikal değişimini savunur.

Ekolojiyle uyumlu bir şekilde gıda, ulaşım ya da enerji üretimini savunur. Merkezi olmayan, yerel, doğrudan demokratik çalışmalar düzenler. Yeni bir ekonomik sistemin ve karar alma sürecinin olması gerektiğini savunur.

Yeşil sendikalizm, sanayinin seri üretim tekniklerinin ekoloji ile bağdaşmayacağını düşünür. Sadece anti kapitalist olmanın, ekoloji yanlısı

Marksizme ve sendikalizme, sadece "işçi"ye yükledikleri anlam açısından karşı çıkmaz; büyük ölçekli, merkezi, seri üretimi savundukları için de karşı çıkar. Doğaya dönüş fikrini savunan düşünce akımlarına ve derin ekolojistlerin küçük köy merkezli yaşama dönme fikirlerini reddeder. Endüstrinin toksik kalıntılarının etkisinin görmezden gelinmeyeceğini düşündüğü, endüstriye ilişkin bir hamlenin yapılması gerekliliğini savunduğu için ekoloji içerisindeki bu düşüncelerden ayrılır.

Üretici konumda bulunanların hem kültürel hem de ekoloji olmak üzere çok sayıda değişimde görev alması gerektiğini savunan yeşil sendikalizm, radikal ekolojinin artık işçileri dışlamayacağını söyler. İşçilerin kapitalist işleyişe direnme, meydan okuma, hatta iş bırakma olanaklarını arttırmayı teşvik eden düşünce, ekolojik sınırlara saygısızlık gösteren devletlere ve onların sınırlarına da karşıdır. Devletlerin yerini biyo-bölgesel toplulukların merkezleşmemiş federasyonunun alması için mücadele eder.

Doğa ile insan ilişkileri, radikal mücadele için çok önemli ve zor sorunlar doğurmaktadır. Kapitalizm altında bu ilişkiler, doğanın ve emeğin metalaştırıldığı; kaynaklar ve işler şeklini aldığı biçimde sürdürülür. Yeşil sendikalizm düşüncesi ve hareketi bir yandan kapitalizmin bu ilişki biçimlerini yok etmek için uğraşırken; farklı toplumsal hareketlerin iktidar mekanizmaları ve ilişkilerine karşı nasıl dayanışma mecraları oluşturabileceğini ve daha ötesi, bütüncül bir hatta bu mücadelenin nasıl verilebileceğinin en önemli örneklerinden biridir.

Ekolojik "Hümanizmin" Kitabı

Şeyma Çopur

seyma@meydangazetesi.org

The Beatles'ın, 1968'in hararetli atmosferinde "kırlarda şarkılar söyleyen, yoksul doğa ananın çocuğu" artık şarkı söyleyecek kır bulmakta hayli zorlanıyor, geçen onca yılda insanın da dahil olduğu ekolojik yaşamın hızla dönüştüğü bir gerçeklik. Ekolojik uyumun gün geçtikçe bozulduğu, insanın kendisi ve yaşadığımız dünya için felaket senaryolarının çizildiği içinden geçtiğimiz bu günlerde, toplumsal ekolojiye ilişkin yaklaşımlar üzerine bir kitap basıldı.

"Ekolojik İnsancılığın Öncüleri" (Orjinali: Pioneers of Ecological Humanism) olan ancak literatüre çok yabancı ve zorlama olacak şekilde insancılık olarak çevrilmiş bu kitabı "Ekolojik Hümanizm" olarak ele alma taraftarıyız. Daha önce sayfalarımızda "Antropoloji, Ekoloji ve Anarşizm" adlı kitabını tanıttığımız yazar Brian Morris'in bu kitaptaki odak noktasını toplumsal ekolojinin üç büyük düşünürü olarak gördüğü Lewis Mumford, Rene Dubos ve Murray Bookchin oluşturuyor.

Kitabın içeriğine geçmeden önce, çevirideki sıkıntılara maalesef değinmek gerekiyor. Dilimizdeki (özellikle anarşist literatür başta olmak üzere) çeşitli muhalif düşüncelerin savunusunu yapan kitaplarda sıkça karşılaştığımız sorunlardan, bu kitap da nasibini almış. Kitabın içeriğinde de sıkça geçen "insancılığın" yanında farklı felsefi akımları ve düşünce biçimlerini anlaşılır kılmak için tercih edilmiş "ülkücü, köktenci, mekanik" vb. tabirler, son derece yalın ve akademik kaygılardan uzak bir şekilde düşüncelerini kaleme alan bu yazarın, anlaşılması güç ve alakasız tamlamalar kuran bir laf ebesi gibi anlaşılmasına yol açıyor. Daha önce Simon Springer'in "Coğrafya'nın Anarşist Kökleri" adlı kitabını da çeviren çevirmen, Morris'in eserinde de benzer sorunları tekrar ediyor.

Ekoloji Hareketinin İhtiyacı, Mumford, Dubos ve Bookchin'in Güncelliği

"Mumford, Dubos ve Bookchin, ekolojik bakış açılarına uygun olarak, insanın doğanın bütünsel bir parçası olduğunu, insanla doğa arasındaki ilişkinin temelinde hakimiyetin değil, işbirliği ve ortak yaşamın olması gerektiğini, ya da Bookchin'in ifadesiyle söylersek, insanla doğa arasında diyalektik bir ilişki kurulması gerektiğini daima vurguladılar." - Brian Morris

Brian Morris kitabında üç ekolojisti inceliyor demistik. Morris ekolojist olarak tanımlasa dahi pek çokları tarafından ekoloji hareketi içerisine dahil

edilmeyen Lewis Mumford ve Rene Dubos'u yükselterek başlıyor kitaba. Öncelikle ünlü kent sosyoloğu Lewis Mumford'un hayat hikayesini anlatıyor. Morris'e göre Mumford kır ve kent ayrımının bir yanlısamadan ibaret olduğunu söylüyordu. Bu yönüyle Kropotkin'in "Tarlalar, Fabrikalar ve Atölyeler" kitabında belirttiği kır-kent birlikteliği meselesiyle bağlantılı olarak değerlendirdiği felsefesini "organik hümanizm" olarak kavramsallaştırdığını belirtiyor. Mumford ise organik hümanizmi "Denge, özerklik, ortak yaşam ve çok yönlü gelişim, insan öncesi seviyedeki canlı organizmalara dair incelemelerimizden çıkardığımız temel kavramlar" şeklinde tanımlıyor.

Arkeoloji bölümlerinde sıklıkla insanın doğadaki diğer canlı ve varlıklardan ayrılan özelliği olarak "aletten alet yapabilme yetisi" örnek gösterilir. İnsanmerkezciliğin bir şekilde meşrulaştırılması ve insanın geçmişinin bugünle beraber anlamlandırılmaya çalışılması çabasından ortaya çıkan bu yaklaşıma farklı bir alternatif buluyor Morris. Yazarın üç ekolojiste de ortak nokta olarak gördüğü "insan-hem dış dünyayı hem de orada kurduğu simgesel dünyayı içine alan iki katmanlı bir yaşam süren tek canlı türüdür" şeklindeki düşünceyi "ekolojik hümanizm" kavramının temelinde yerleştiriyor. İddia bu haliyle olumlu görünmesine rağmen, yazarın da bunu klasik bakış açısından taşıdığı bazı insanmerkezci düşüncelerin desteklenmesi noktasında kullandığı göz önünde bulundurulduğunda sorunlu bir hale geliyor.

Sonrasında Mumford'un Kent Kültürü'nü analiz ettiği kısımlara yoğunlaşan Morris, "Ortaçağ Kenti, Barok Kent, Endüstri Kenti" başlıklarıyla analiz ettiği kent biçimlerini, tıpkı Kropotkin gibi karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma temelinde günümüz kentleriyle karşılaştırmalı bir incelemeye tabii tutuyor.

"Herbert Spencer ve sosyal darwinistlerin savundukları biçimiyle evrim kuramını -emperyalizmi, işçilerin aşırı çalıştırıldıkları imalathaneleri, çocuk emeğini ve gecekonduları meşru kılmak üzere- kullanılıyordu." - Rene Dubos

Kitabın ikinci bölümünde Mumford'un biyolog Dubos'a yoğunlaştığı kısımlarda ise daha problemli yönler bulmak mümkün. Rene Dubos'un ekoloji hareketlerince slogan olarak benimsenen "Tek bir dünyamız var!", "Küresel düşün, yerel hareket et!", "Akımlar kaderimiz değil!" gibi sözlerini vurgulayarak başlıyor yazar satırlarına. Tıpkı Mumford gibi

profesyonel bilimsel dergilere yazmakla yetinmeyen, halka dönük yazılar da kaleme alan, kitaplarının çoğunda canlı, bilgi dolu ve hatta zaman zaman kavgacı bir anlatıma sahip, yazdıklarında akademik dilden kaçınan Dubos'un genç araştırmacı ve eylemcilere olan desteğini hatırlatıyor.

Dubos'un diğerlerinden farklı olarak "saf biyolojik yaşamdan alınan keyif" kavramını vurgulayarak toplumsal ekolojiye yeni bir bakış açısı kazandırdığını iddia ediyor. Ayrıca Dubos'a göre bir çok ekolojik sorun küresel bir niteliğe sahip.

Dubos'un insan merkeziliğini savunduğu bazı sıkıntılı bölümler de Morris tarafından olduğu gibi aktarılıyor. Dubos'un aslında bir "ekoloji dini" denilebilecek bakış açısına yönelik yazıları da olmasına rağmen Morris tarafından savunuluyor olması, "Ekolojik Hümanistler" kapsamına Dubos'un çok sığmadığı izlenimini uyandırıyor. Diğer yandan Birleşmiş Milletler için hazırladığı raporlar da göz önünde bulundurulduğunda Bookchin tarafından "ekolojinin babalarından" şeklinde işaret edilen Dubos'un pek çok yönden tartışmalı bir karakter olduğunu düşünmek olası.

Bookchin'in Önemi

Son olarak üçüncü bölümde düşüncelerinden yoğunluklu olarak etkilendiği ve takip ettiği Murray Bookchin'i ele alan yazar neredeyse en geniş kapsamlı analizini bu kısımda yapıyor. Başlangıcından itibaren Bookchin'in dert edindiği meselelere, anarşizm için önemini ve toplumsal ekoloji kavramının değerini vurguladığı yazılarda, özellikle Bookchin'i tanımayan ve keşfetmek isteyenler için başarılı bir özet sunuyor. "Kapitalizmin doğası gereği ekoloji düşmanı olduğu düşüncesi" Morris için Bookchin konusunda vurgulanması gereken yegane ayrım noktası olarak sunuluyor. Derin ekoloji ve spiritüel/dini akımlarla ilişki içerisindeki ekoloji mücadelesini kapitalizm karşıtı bir perspektifle buluşturmak için ısrarlı bir şekilde vurgulanması gereken bu tartışmaları mevcut literatüre sokmasıyla tanıttığı düşünürler arasında dahi parlayan bir yeri olduğunu söylüyor.

Brian Morris'in, diğer eserlerinde de sıkça atfı yaptığı bu kitabı, konu edindiği düşünürleri tanıtmak açısından hayli başarılı olmasına rağmen, savunduğu düşünceler ölçeğinde tartışmalı bir yere denk düşüyor.

Göçmenin Kitabında Avustralya'nın Şiddeti

"Ay ışığı altında
Bilinmeyen bir rota
Kaygının renklerinden bir gökyüzü"

Bu yılın başlarında İranlı kört gazeteci Behruz Boochani Avustralya'nın en prestijli edebiyat ödülünü kazandığında duygularını "paradoksal" olarak tanımladı. Çünkü Boochani 6 yıldır göçmen kamplarının en kötüsünde, Papua Yeni Gine kıyılarındaki bir adada Avustralya gözetiminde kalmaya devam ediyor.

Boochani'nin ödülü almasını sağlayan kitabı "Dağlardan Başka Dost Yok: Manus Hapishanesi'nden Notlar" Manus Hapishanesi'nde yazıldı ve sığınacak yeni bir coğrafya aramak için Endonezya'ya botla yapılan tehlikeli yolculuğu, yaşanan mahkumiyeti ve Manus Hapishanesi'nde tutsaklara yapılan günlük işkenceleri konu ediyor. Boochani, hapishaneleri "Kyriarchial" bir sistem olarak ortaya koyuyor. "Kyriarchial" sistem, sosyal sistemlerin keşişimiyle elde edilmiş genel bir yönetim sistemi ve hiyerarşinin kompleks katmanlarıyla birleştirilip çoğaltılmış şiddetli baskı biçimi olup, tutsaklar üzerindeki şiddeti anlatmada önemli.

Birçok sebepten sıradışı bir kitap. Birincisi, Avustralya'nın bu ada kamplarında göçmenlere uyguladığı tacizin, baskının çok edici bir şekilde gözler önüne serilmesi/ifşası. Bu dehşet verici detaylar aslında uluslararası boyutta gizleniyor. Yasalarla sağlık çalışanlarının ve hatta adaya ayak basan gazetecilerin bile kampların içinde olup bitenlere dair bilgi paylaşması engellendi. Boochani

"Benim amacım her zaman Manus ve Nauru'daki sistemin masum insanlara sistematik bir şekilde neredeyse 6 yıldır nasıl işkence ettiğinin Avustralya ve dünyadaki diğer insanlar tarafından bilinmesi oldu." diye kendi niyetini belirtti ve ekledi: "umarım ki bu ödül biz göçmenlerin yaşadıklarına daha fazla dikkat çeker ve biz bu acımasız politikaları bitirmek için bir şans yaratabiliriz."

Tutsaklar küçük, boğucu, havasız odalarda ya da uyumanın imkansız olduğu yüzlerce ranzanın yan yana dizildiği koridorlarda yaşadılar. Tuvalet blokları temizlendikten sadece iki saat sonra bilek hizasında idrar ve dışkı ile doluyordu. Göçmenler yemek çadırına girebilmek için yakıcı sıcaklığın altında saatlerce tutuluyor ve gardiyanlar tek seferde beş kişiyi alıyorlardı. İlk birkaç grup geçtikten ve aslan payını aldıktan sonra geri kalanlar için neredeyse hiçbir şey kalmazdı. Oradaki çoğu kimse için yarı-açlık kalıcı bir durumdu. Bütün oyunlara, hatta el yapımı olanlara bile el konuldu; odalara şafaktan önce düzenli baskınlar yapılıyor, sigara ve traş bıçaklarına bilinmeyen suçların cezası olarak el konuluyordu. Tutsakların günleri her an değişebilen binlerce küçük kurallar ve yönetmelikler tarafından belirleniyor, planlanan telefon konuşmaları gerekçe göstermeden iptal ediliyor ve göçmenler sağlık bakımı almaya zorlanıyor ya da bakımları engelleniyordu. Ve tutsaklar en ufak bahanelerle "saldırgan" ilan edilip tecrit hücrelerinde izole ediliyorlardı. Göçmenlere yönelik bu sistematik işkence oyunu güvenlik şirketi yöneticileri tarafından belirlendi. Avustralya ve Yeni Zelanda Papua Yeni Gine'deki

şirket gardiyanlarının yaptıkları sorumluydu.

"En büyük adaletsizlik biz bunları yaşarken bunları yapan kimsenin hesap vermemesi, kimsenin duvara karşı sorgulanmamasıdır. Şimdi soruyorum: Sizi pislikler, bütün bu yönetmeliklerin ve kuralların arkasındaki felsefe de ne?"

Bütün bu sefaletin içinde Boochani insanlık ve güzelliğe doğru işaret ederek anlatıyor; belirli mahkumların kibarlığı ve merhameti etrafımızdaki ormanın büyüydü. Yine de bu lirik tanım ileride yaşanacak trajedilere sahne hazırladı.

Kitabın yazıldığı şartlar da sarsıcı. Bir düzine yazılı ve sesli mesajın Boochani'nin avukatlarına, çevirmenlerine ve dostlarına eylemciler tarafından kaçırılan telefonlarla gönderilmesi gibi. Yazım süreci telefonların çalınması ve gözetim korkusu nedeniyle sürekli kesintiye uğradı. Avustralya'da küçük bir ekip, tartışıp derlemek için birleşti ve bu çalışma kitap haline geldi.

Yine de *Dağlardan Başka Dost Yok* zeki, orjinal, sanatsal bir yaratım. Edebi türleri aşan, modern yazım stillerini Pers edebi gelenekleriyle birleştiren; tiyatro, folklor ve ritmi şiirle birden değiştiren bir metin. Yürek burkucu ve büyüleyici olan kitabın etkisi, okuyucuya "Devrim ne zaman?" diye sordurmak oldu.

Avustralya'nın ikili parti sisteminin iki tarafı da göçmenlerin dertleriyle ilgilenmiyor başka coğrafyalardaki devletlerin bu meseleyle ilgilenmediği gibi. Yıllardır farklı coğrafyalar-

Lea Zusmanovicha

da göçmenlerin durumlarına ilişkin eldeki bilgiler, yaşanan protestolar; kamplardaki sağlık personelleri ve hastaneler üzerinden sağlanıyor. Ana akım medyanın ilgisini ise politikacıların kamp ziyaretleri çekiyor. Boochani'nin kitabı insanlık dışı sağ ya da sol yönetimlerdeki hiyerarşik devlet gücü hakkında apaçık bir beyan. Öyle gözüküyor ki var olan politik sistem insan haklarının savunulmasının gerekliliği konusundaki sesleri dinlememekte ısrar ediyor.

Papua Yeni Gine 2016'da Manus Hapishanesi'ni yasa dışı ilan etmiş ve sonunda Kasım 2017'de kapatmıştı. Avustralya'nın kendi topraklarına "izinsiz" girmeye çalışanlara karşı bulduğu çözüm, başka bir devletin toprağına göçmen kampı kurmak oluyor. Avustralya ve Papua Yeni Gine arasındaki bu muğlak siyasi durum, *Kyriarchial* sistem tutsakların daha büyük bir baskıyla karşılaşmalarına neden oluyor. Ayrıca Papua Yeni Gine'nin kararı sonrası karşı karşıya olduğu tehditler sebebiyle tutsaklar yaklaşık bir ay boyunca büyük çapta isyanlar düzenlediler. Bu eylemlere rağmen tutsaklar başka yerlere taşınmaya zorlandı. Boochani hala Manus Adası'nda ve ona ne olacağı belirsiz.

"Kuşun ilahisi ve insanın ilahisi

İlahiler birbirine karşıs

Bu feryat.. doğanın.. doğanın feryadı

Bu feryat.. insanın .. insanın feryadı"

TEK DAMLA YAĞMURLA BAŞLAR
HER FIRTINA
GENÇ İŞÇİ DERNEĞİ

1 MAYIS'ta Genç İşçi Derneği ve Anarşist Gençlik MEYDANLARDAYDI

1886'dan Bugüne "Günde 8 Saat" Mücadelesi

1 Mayıs 1886'da 350 bin işçi Chicago'daki Haymarket Meydanı'nda direniştiydi. Bu dönemde işçiler için çalışma saatleri uzuyor; yoksulluk içinde yaşam mücadelesi veren işçiler, açlıkla karşı karşıya bırakılıyordu. 1 Mayıs 1886'da "Günde 8 saat" sloganıyla dünyanın dört bir yanında milyonlarca işçi greve çıkmıştı. O gün, Chicago'da, işçilere saldıran polis kalabalığının içinde bir bomba patladı.

Bombayı patlatanın kim olduğu bilinmiyordu. Ancak devlet, grevi en başından beri aktif biçimde örgütleyen anarşist işçileri patlayan bombadan sorumlu tuttu. Gerçekleştirilen yargılamanın sonucunda 8 anarşist işçi, suçları kanıtlanmadan idam edildi.

"Ekmek, Adalet, Özgürlük"

O gün bugündür 1 Mayıs ezenler ile ezilenler arasındaki kavganın, mücadelenin günüdür. 1886'da ezilenler ekmek istiyordu. Patronlar ise ekmekten tüm payı kendilerine almak. Patronların işçileri sömürsü en yalın ifadesiyle adaletsizliktir. Ve adaletsizliğin olduğu yerde özgürlük için kavga kaçınılmazdır.

Haymarket'te 8 anarşistin idam edilmesinin yaşamında bir dönüm noktası olduğunu belirten Emma Goldman ise direnen işçilere şöyle sesleniyordu: "İş isteyin. İş vermezlerse ekmek isteyin. Ekmek vermezlerse ekmeğinizi alın!"

Dünyanın her tarafında olduğu gibi bu 1 Mayıs'ta da işçiler patronların vermediği ekmeği

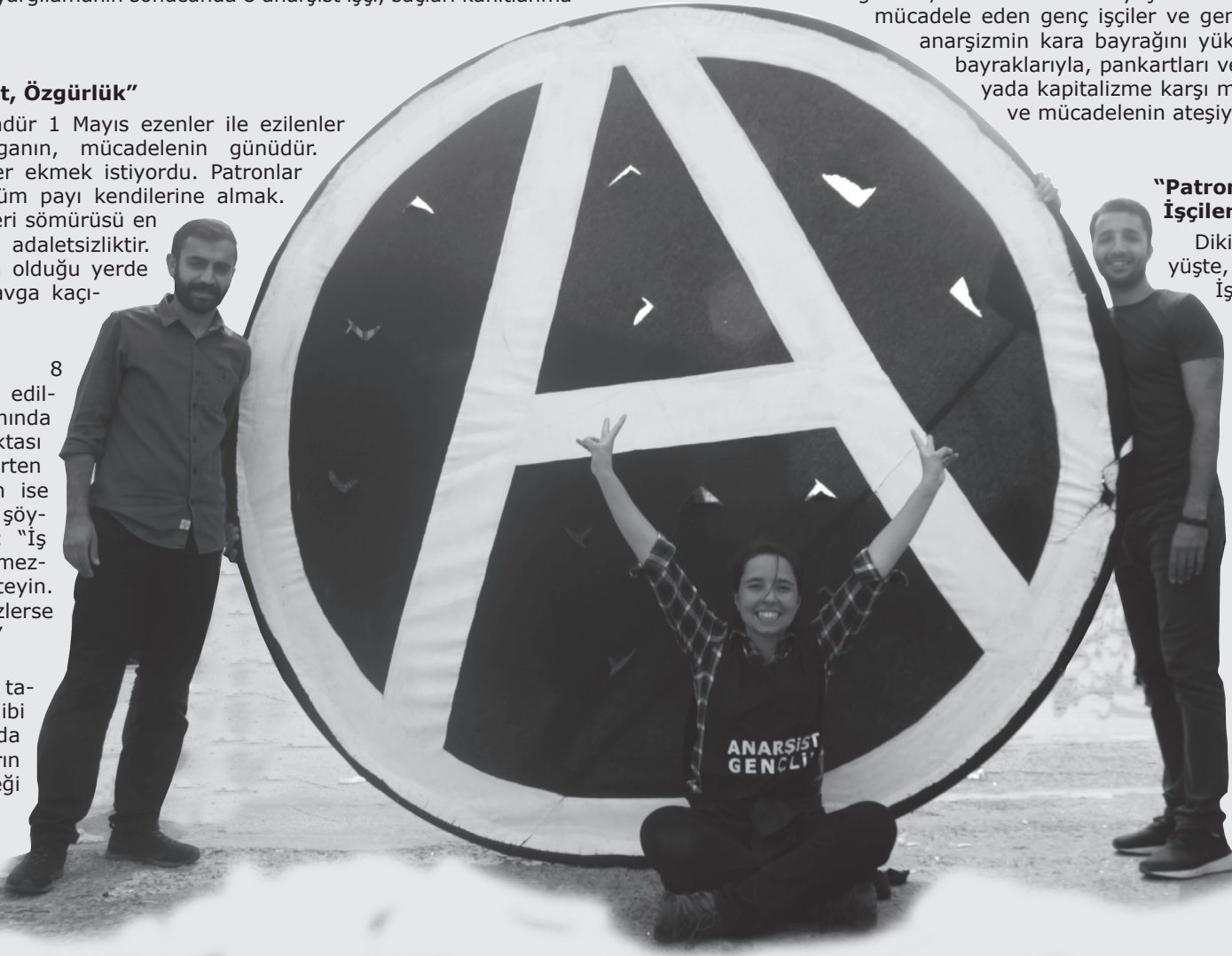
almak, adil ve özgür bir yaşamı yaratmak için sokakları, meydanları doldurdu.

Tek Damla Yağmurla Başlar HER FIRTINA

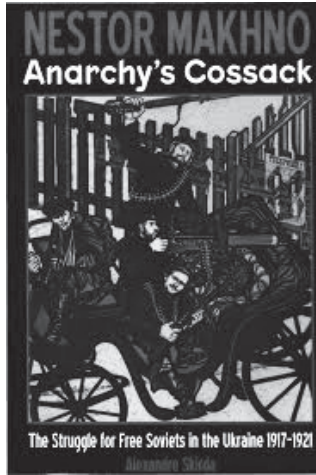
Genç İşçi Derneği ve Anarşist Gençlik, anarşist Lorenzo Orsetti'yi selamlayarak onun "Tek Damla Yağmurla Başlar Her Fırtına" sözünün yazılı olduğu pankartla yürüdü. İşçi patron kavgasını sürdürerek bir fırtınayı bugünden yaratabilmek için, 1 Mayıs'tan önce afişleriyle İstanbul'un tüm sokaklarında, 1 Mayıs'ta ise Bakırköy'deydi. Hizmet sektörünün görünmez kılınan sömürsünü görünür hale getiren, farklı sektörlerde yaşadıkları sömürüye karşı beraber mücadele eden genç işçiler ve gençliğin olduğu her yerde anarşizmin kara bayrağını yükselten gençlik, karakızıl bayraklarıyla, pankartları ve sloganlarıyla tüm dünyada kapitalizme karşı mücadele edenleri direniş ve mücadelenin ateşiyle selamladı.

"Patronlar Sarayda Genç İşçiler Sokakta"

Dikilitaş'tan başlayan yürüyüşte, "Patronlar Sarayda Genç İşçiler Sokakta", "Genç İşçiler Örgütlü, Örgütlü Güçlü", "Şef, Müdür, Patronlar Genç İşçiden Korksunlar", "Ekmek, Adalet, Özgürlük", "İsyan, Devrim, Anarşi", "Yaşasın Özgürlük, Yaşasın Anarşizm", "Bütün Devletler Katildir", "Bijî Azadî, Bijî Anarşî", "Serhildan Şores Anarşi" sloganları atıldı. Farklı sektörlerden genç işçilerin dövizleriyle katıldığı yürüyüşte, tüm dünyadaki işçilerin 1 Mayıs mücadelesini anlatan ajitasyonlar atıldı.

Anarşist Yayınlar Dizisi (21)

Ukrayna'da Anarşist Yayınlar

Anarşist Yayınlar Dizisi'nin bu bölümünde, deneyimlendiği coğrafyalarda sansürün, baskının ve şiddetin hemen her türüyle karşılaşmış anarşist düşüncenin, sözde devrimci iktidarlar

tarafından düşman ilan edildiği bir bölgenin anarşist yayıncılık tarihini anlatacağız. Aynı zamanda anarşizmin toplumsallaştığı ve geniş çapta bir etki yaratarak kırları, kentleri özgür-

leştirdiği bir pratik olarak da tarihin en özgün deneyimlerinden olan "Özgür Topraklar"ın yaşadığı yer olan Ukrayna'da sıra...

Meltem Çuhadar

"Kendi başlarına örgütlenmek ve yaşamlarının her alanında, doğru olduğunu düşündükleri tarzda karşılıklı anlayışa varmak işçilere ve köylülere düşer."

Nestor Mahno, 1919

Ukrayna'da anarşizmin tarihinden bahsederken Rusya'da anarşizmin ve devrim mücadelesinin tarihinden bahsetmemek mümkün değildir. Birbirine iç içe geçmiş mücadelelerin yaşandığı bu komşu coğrafyalar, devrimci mücadeleye dair iki farklı yaklaşımın kendi koşullarında deneyimlendiği, bunun sonucunda anarşistlerin uzun yıllardır ısrarlı bir şekilde propagandasını yaptığı gibi "iktidar"ı ele geçirenlerin hızlı bir şekilde yozlaşacağı ve "çardan beter olacağı" öngörüsünü bilfiil kanıtlayan, talihsiz bir deneyime dönüştü. Aşağıda inceleyeceğimiz yayınların bazıları yazı dizimizin 16. bölümünde yayınlanan "Rusya'da Anarşist Yayınlar"la paralellik gösterebilir, zira o dönemde yayın yapan dergi ve gazetelerin bir kısmı hem Rusya hem de Ukrayna'da yayınlanıyordu.

Ukrayna'da Anarşist Devrim

Ukrayna'da anarşizm, diğer toplumsal hareketlerde olduğu gibi Mahnovist hareketin ortaya çıkışına kadarki süreçte pek de tanınan bir düşünce değildi. Dönemin halk özgürlük hareketlerinde olduğu gibi kimlik sorunlarıyla boğuşan, kendi dili ve kültürü yoğunluklu olarak Rusya'nın dili ve kültürü tarafından ezilen bir konumda küçük bir ülkedeydi. Rusya'daki devrimciler de Ukrayna'nın sorunlarına uzak kalıyorlar, orayı Rusya'ya dahil bir yer gibi değerlendiriyorlardı.

Durumu başarılı bir şekilde kavrayan Nestor Mahno anılarında şöyle söylüyordu:

"Ukrayna, Ukraynaca konuşuyor ve dolayısıyla Ukrayna dilini konuşama-

yan yabancıları dinlemiyor. Bu zamana kadar anarşistlerin Ukrayna köylüsü üzerinde zayıf bir etki yaratması, şehirlerde toplanmalarıyla ve Ukrayna köylülerinin kendi dilini, kültürünü farkedememiş olmalarıyla alakalıdır."*

Sonrasında hızlıca çalışmalara başlayan Mahno ve yoldaşları, halkın ihtiyaçları ve anarşizm ideallerinin gerçekleştirilmesi için çeşitli örgütlenmeler kurdu. O zamana kadar (Bolşevikler dahil) Ruslar tarafından "Rusya'nın güneyi" olarak görülen Ukrayna'yı anarşizmle özgürleştirmek için yola çıktılar. Pek çok Rus anarşist 1918'de Nabat Anarşist Örgütleri Konfederasyonu'nun kuruluşuyla Ukrayna'daki anarşizm mücadelesine omuz vermek için faaliyet alanını genişletti.

Savaşın patlak vermesiyle beraber hızlıca toprakları kolektifleştiren, köy köy gezip resmi evrakları yakan, devleti ortadan kaldıran anarşistler kısa süre içerisinde farklı güç odaklarıyla karşı karşıya kaldı. Beyaz orduya ve Avusturyalı işgalcilere, Ukrayna'lı milliyetçilere ve de Bolşeviklere karşı aynı anda pek çok cepheye savaştılar. Bu mücadeleler sırasında yer yer süreli yayınlar, yer yer bildiri ve broşürler, bazen de hiçbirinin basılmadığı koşullarda sözlü propagandayla yetindiler.

Ukrayna'da Anarşist Yayınlar: Golos Truda, Nabat, Dielo Truda

Ukrayna'daki anarşist yayıncılığın tarihini çıkarmak, derli toplu bir şekilde bir düzene sokmak halihazırda zor olmakla beraber, ilk kez Ukrayna ve anarşizm üzerine yazıların, Volin'in editörlüğünü yaptığı ünlü anarko-sendikalist dergi Golos Truda'da (Emeğin Sesi) yayınlanmaya başladığını görüyoruz. Golos Truda Rusya'dan sürgün yemiş ya da politik sebeplerle çıkmak zorunda kalmış devrimcilerin yazdığı, Rusça yayınlanan bir dergiydi. 1929'da Stalinist rejim tarafından tamamen

kapatılana dek yayını sürdürmüştü.

Nabat Anarşist Örgütleri Konfederasyonu'nun yayın organı olan Nabat dergisi ise özellikle Aaron Baron ve Volin'in ısrarlı emekleriyle yayın yapıyordu. Öncesinde Put k Svobode (Özgürlük Yolu) adıyla yayın yapan dergi birkaç ay içerisinde format değiştirdi ve Nabat'a dönüştü. 1923 ve 1924'te Nabat'ın Kharkov'lu üyeleri tarafından genç ve yaşlı Ukrayna'lılara yapılan başarılı propagandanın en önemli aracı haline gelmişti. Grup aynı zamanda bildiriler bastırıyor, anarşist bir yeraltı matbaası örgütlemek için çalışıyordu. Nabat'a bağlı Anarşist Gençlik grubundan Iuda Reidman'ın çabaları, savaşın dozunu arttırmasıyla sonuçsuz kaldı.

Nabat'ta tarımdan sanayiye, eğitimden güncel başka konu başlıklarına dair çeşitli bilgilendirmeler yapılırken ayrıca ateizme dair de propaganda metinleri yayınlanıyordu. Bu, Mahnovist hareketin Ukrayna köylüsüyle beraber verdiği anarşizm mücadelesinde, yerel papazların yaydığı korkuya karşı farkındalık edinilmesi için harcanan çabanın ürünüydü. Yine Nabat'ın bir parçası olan Ateistler Birliği tarafından yayınlanan yazıda "Tanrı, şeytan ve inanç; insanlık bu ürkütücü sözlerin bedelini bir kan deniziyle, gözyaşı seliyle ve sınırsız acılarla ödemiştir. Bu karabasana artık yeter!" deniyordu. Çeşitli şiirlere yer veriliyor, teorik yazıların yanında işçi hareketini edebi ajitasyonlarla da harekete geçirmeye çalışıyorlardı.

Mahnovist hareket için en önemli metinlerden biri, çeşitli dillerde, "Özgür Topraklar" deneyimi sırasında ve sonrasında sıkça dağıtılan "Liberter Komünistlerin Örgütsel Platformu" metniydi. Nestor Makhno ve Piotr Arshinov tarafından Paris'te sürgünde bulunan diğer Rus ve Ukraynalı anarşistlerle birlikte, 1925 yılında

Dielo Truda adlı dergide yayınlanan metinde, dünya anarşistlerinin bir platform altında buluşması çağrısı yapıyordu. Mahno, Fransa'da bulunduğu yıllarda da çeşitli anarşist toplantılara katılıp platformdan bahsediyor ve Dielo Truda'nın yayınlarına aktif olarak katılıyordu.

Son derece kapsamlı bir teorik yayın olan Dielo Truda, anarşist komünizmi benimsiyordu. İkili böyle bir dergi çıkarmayı yıllar önce, daha Moskova'daki Butirky hapishanesinde buldukları günlerde tasarlamışlardı. Mahno, üç yıl süren yayını boyunca, Dielo Truda'nın hemen her sayısına bir makale yazdı. Rusya'dan kısa bir süre önce kaçan ve yazdığı Kronstadt Komünü adlı kitapçıkla Bolşevizmin maskesini düşüren Ida Mett, gruba 1926 yılında katıldı. "Anarşist Komünistlerin Örgütsel Platformu" da bu yıl içinde yayınlandı ve başta Malatesta'nın cevabı olmak üzere pek çok tartışmayı da beraberinde getirdi. Nestor Makhno, Piotr Arshinov, Gregori Maximoff, Ida Mett ve Nicholas Lazarevitch derginin değişmeyen yazar ekibini oluşturuyordu. Dielo Truda aynı ekiple 1939 yılına kadar yayınlandı. Sonrasında Gregori Maximoff tarafından Dielo Trouda-Probuzhdenie adını alarak 1950'ye kadar yayını sürdürdü.

Ukrayna topraklarında anarşizm, Bolşevik diktatörlük yılları boyunca yoğun bir baskıya maruz kaldı ve sürgündeki anarşistler tarafından yurtdışında sürdürüldü. 1936 İberya Devrimi sürecinde dayanışma ilişkilerini sürdüren Ukraynalı anarşistlerin bir bölümü İspanya'ya gitti. Aradan geçen uzun yılların ardından Ukrayna'da Mahno, farklı siyasi gruplar tarafından sahiplenilen bir halk kahramanı haline geldi. Bugün irili ufaklı girişimlerle anarşist yayıncılık nefes aldığı topraklarda yeniden yeşermeye başlıyor...

*"Neskolko slov o natsionalnom voprose na Ukraine, Nestor Mahno"

Savaşın Kazısından Barış Çıkar mı?

Bir Politik Arkeoloji Tartışması

Zeynel Çuhadar

zeynelcuhadar@meydangazetesi.org

Fransız ressam Maurice Orange'ın "Bonapart piramitlerin önünde, bir kralın mumyasına bakıyor" ("Bonaparte devant les pyramides contemplant la momie d'un roi, 1797") adlı resminde Napolyon'un Mısır Seferi'ni tıpkı benzer konuları işleyen diğer eserlerde olduğu gibi çarpıcı bir gerçeklikle konu edinmiştir.^[1] Ellerinde silahlarıyla, gezintiye çıkmış Napolyon'u ve beraberindekileri koruyan askerleri, orduyla birlikte gelen koltuğunun altında kitabı ve elinde şemsiyesiyle "bilim insanlarını", mumyanın durduğu lahiti tutan Mısırlı'nın yanında şapkası ve baştan ayağa giyinişiyle kendini belli eden "batılı kaşif" figürünü ve son olarak belki de kendi tarihinin Napolyon'larından birinin çürümeden korunmuş cesedini tutarak Napolyon'a bakan Mısırlı'yı başarılı bir şekilde tasvir etmiştir.

Yalnızca bu resim bile (istemeden de olsa) kolonyalist işgalci ve kaşif arkeolog arasındaki tarihsel ilişkiyi açığa çıkarmaya yeter de artar bile. Ama gelin biraz da diğer örnekleri inceleyelim. Arkeolojinin tarihi bugün pek çok arkeolog tarafından keşifler tarihi ve insanlık tarihinin anlamlandırılması sürecine katkıda bulunmuş önemli kaşiflerin maceralarının idealize edilmesiyle anlatılır. Erken dönem arkeologlardan Hein-

rich Schliemann'ı hatırlayalım örneğin. Gemicilik, esnafılık ve Amerika'da "defincilik" gibi pek çok iş yapan, Anadolu'ya esasen tüccar olarak gelen ve Helen Kültürü'ne (özellikle de Homeros'un metinlerine) yakın ilgisi olan Schliemann, zengin olma hayalleriyle Troya'nın hazinesini bulmaya gelmişti. 1868 yılında Pınarbaşı ve Hisarlık Höyüğü'nü inceleme fırsatı bulan Schliemann, okuduklarıyla kurdukları benzerliklere binaen Hisarlık Höyüğü'nde karar kılmıştı. Yaptığı tercih onu "Priamos'un hazinesi"ne götürdü. Bugün "yağmacı arkeoloji" olarak sınıflandırılan ve akademik camiada belli bir anlamda politik olan içeriğinden yoksun olarak anlatılan hikayenin sonu, Troya hazinesinin dünyanın pek çok yerine dağılmasıyla ve günümüzde devletler arasındaki gerilimlerden bir diğerini yaratan konu başlığı olarak tekrar pek çok kişinin gündemine düşüyor.^[2]

Yağmacı Arkeologdan Bilim İnsanı Çıkaran Arkeoloji Tarihciliği

Schliemann bir örnek. Peki ya diğerleri? Öjeniklerle ilişki kuran Flinders Petrie^[3], bir İngiliz bürokrati olan Henry Layard ve Arthur Evans gibi dolaylı yoldan kolonyalizmle ilişkide olan erken dönem arkeologları gözümüzün önüne getirecek olursak,

arkeolojinin dünya çapında ortaya çıkışı ve bir bilimsel disiplin haline gelişi sürecindeki sorunları tekrar hatırlayabiliriz. Bu insanların ortaya çıkardıkları eserlere ve neticesinde açığa çıkan bilgiye değil de yaptıkları işlemler sırasında kolayca gözlemlebilecek kirli bağlantılar ve beraber yürüyen devlet ideolojisinin yayılışı, üzerinde durulması gereken önemli bir konu olarak güncelliğini koruyor.

Koruyor çünkü bu sefer daha organize ve "bilimsellik" kisvesi altındaki meşrulaştırmalarını daha farklı şekilde kurgulayabilen bir modern "yağmacılık" söz konusu olmaya devam ediyor. Çok geriye gitmemize gerek yok, yakın tarihte arkeolojik kalıntıların bolluğuyla ve görkemliyle meşhur mezopotamya coğrafyasında yaşanan Suriye Savaşı ve Irak İşgali süreçlerine yakından bakıldığında arkeolojinin devletin ve işgalin maşası olarak hala sahada olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Çatışmalar sırasında yıkılan Emevi Camisi, El Medine Çarşısı, Krak des Chevaliers, Jobar Sinagogu ya da bizzat IŞİD tarafından zarar verilen Palmira Antik Kenti ve Ninova Arkeoloji Müzesi'ne^[4] yönelik saldırılardaki asıl sorumlunun ilk bakışta görünen birincil failer mi yoksa bu savaşı başlatan küresel kapitalistler mi olduğu sorusu şimdilik bir kenarda kalsın. Ondan önce ticari

bir nesne olarak arkeolojik eserlerin silah pazarını nasıl şekillendirdiğine dair güncel bir örnekle sizi başbaşa bırakalım ve "yağmacılık" bugün nasıl sürüyormuş biraz daha yakından bakalım:

"İtalya basını, IŞİD'in ele geçirdiği arkeolojik kalıntıları ve sanat eserlerini, İtalyan Camorra ve 'Ndrangheta mafya örgütleri aracılığıyla satarak karşılığında silah aldığını, çalıntı sanat eserlerinin de Türkiye üzerinden İtalya'ya ulaştırıldığını iddia etti. La Stampa'nın dünkü haberinin ardından Il Mattino gazetesinde bugün yer alan bir haberde de "İtalya ve Avrupa pazarına gönderilen eserlerin Türkiye üzerinden doğrudan (İtalya'nın güneyindeki) Gioia Tauro Limanı'na getirildiği" iddiasına yer verildi."^[5]

Batılı işgalcilerin "egzotik kültürlerle yönelik" saldırılarına ilişkin bir başka örnek için 2000'lerin başına gidelim. Mezopotamya'nın Mona Lisa'sı olarak ün salmış Warka Başının bulunduğu coğrafyadan kaçırılışı basında epey yer bulmuştu. 2003 yılının Eylül ayında tekrardan müzeye geri götürülüşüne kadarki süreçte "kültürel mirasın korunumu" amacıyla orada bulunan arkeologlar için gerçek bir mücadele(!) olmuş olsa gerek. Yanı başlarında bir Ba-

Fransız ressam Maurice Orange'ın "Bonapart piramitlerin önünde, bir kralın mumyasına bakıyor", adlı resmi. (1797)

bil yerleşiminin askeri üs haline getirilmesi söz konusuken hem de... Warka Baş'ının döndüğü yıllarda, MÖ 575'te inşa edilen ve 1900'lerin başlarında yürütülen kazı çalışmaları ile ortaya çıkmış Babil'in ünlü İhtar Kapısı'nın bulunduğu arkeolojik alanın ortasına inşa edilen askeri üs konusunda tarafsız kalarak işgali savunucu pozisyonuna düşen arkeologlar dahi mevcuttu.

Başka örneklerde kendi yağmacı tavrını ortaya koymasına rağmen, söz konusu ABD olduğu zaman hızlıca harekete geçen British Museum, yaptığı çalışmada tahribatı "hayli talihsiz" şeklinde değerlendiriyordu. "Alanın yaklaşık 300 bin metrekaRELİK bir alanı çakıl taşı ile kaplandı. Çivi yazılı tuğla parçalarını etrafa saçarak arkeolojik dolguların içine siperler kazıldı. Başka bir alan ise helikopter inişi için düzleştirilerek tahrip edildi. Portatif tuvaletler ve otopark inşası gibi birçok amaç için bu alan tahrip edildi."

Devletlerin Savaşında Form Değiştiren Ama İşlevi Değişmeyen Arkeoloji

Geçtiğimiz günlerde yayınlanan "Arkeoloji: Tarihin ve Kültürün Yeniden Yapılandırılması" başlıklı kitapta, Ayşe Boren'in derlediği makaleler

arkeolojinin etiğine, politikasına ve özellikle de pratiklerine eleştirel bir yaklaşımla kaleme alınmış.^[6] Aralardan Tarihöncesi Arkeolojisi üzerine yoğunlaşmış arkeolog Oscar Moro Abadia'nın "Bir Kolonyal Söylem Olarak: Arkeoloji Tarihi" isimli yazısı konuya dair kapsamlı bir bakış açısı sunuyor ve önemli sorular soruyor. Yannis Hamilakis ise Irak işgali sırasında yukarıda örneklerini verdiğimiz olgulara ilişkin birincil gözlemlerini aktarırken arkeolojinin kapitalizmle olan ilişkisine de eğiliyor.

Abadia'nın belirttiği gibi: "Arkeoloji pratiği, milliyetçiliğin altın çağında, yeni şekillenen ulusal imgelemi maddi kanıtlarla desteklemiş; kolonyal güçlerin medeniyet anlatılarına dayanak sunmuş, kolonileştirilen halkların maddi kültürlerinin gasp edilmesini meşrulaştırmış ve muasır medeniyetler arasında yer edinmek isteyen eski sömürgelerin, kökenlerini dayandıracakları şanlı ve (formu itibarıyla "modern") "bir geçmiş inşa etme[lerine]" yardımcı olmuştur". Arkeoloji bununla birlikte dönemin ruhuna göre işgal pratiğini değiştiren devletlerin de stratejisinin bir parçası olarak kapitalizmin kültürel inşa sürecine hizmet etmeye devam etmektedir. Hamilakis şöyle söylüyor: "Savaş makinesinin kültür kolu gibi çalışan bir arkeoloji. Birçok bakım-

dan 19. yüzyılın kolonyal arkeolojisini canlandıran 'yeni bir arkeoloji'."

Peki ya disiplinin kendi içinde geliştirdiği savaş karşıtı tavır, politik bir araç olarak arkeolojinin savaş alanına sürülmesini engelleyebilir mi? Yeraltından çıkan buluntuların "mülkiyeti" evrensel bir bilgi nesnesi olarak insanlığa mı yoksa çıkarıldığı coğrafyada bulunanlara mı ait? Peki ya adeta askeri bir disiplinle işleyen kazı pratiğinin içindeki iktidarlı ilişkiler?

Yalnızca Savaşa Değil, Savaşları Yaratın Devletlere Karşı Bir Arkeoloji?

Arkeolojinin politikası ve etiğine ilişkin henüz cevaplanmamış soruları hatırlatmak ve yeni sorular üretmek mümkün. Bütün bu soruları cevaplayacak yeni, özgürlükçü bir arkeoloji etiğinden bahsetmek için de henüz erken ancak halihazırda yoğunlaştığımız sorunun çözümüne dair aklımıza gelen düşünceleri ilk elden serimlemek faydalı olacak. Eğer savaş karşıtı bir arkeolojiden bahsedeceksek, onun özü itibarıyla politik bir faaliyet olduğunu kabul etmemiz gerekecek. "Bilimsel nesnellik" ısrarına karşı, sosyal bilimlerin hemen her alanında olduğu gibi her arkeolojik araştırmanın politik anlamlar ifade ettiğini kavramak durumunda-

yız. Diğer yandan devletin savaşlarda arkeolojiyi kullanmasını önlemek istiyorsak -en yalın anlamda- savaşları ortaya çıkararak gerçek sorumluyu yani devlet düşüncesini reddetmemiz gerekecek. Geçmişin yorumlanmasında karşılıklı yardımlaşmayı, ekolojik duyarlılığı ve iktidarsız ilişkileri açığa çıkaran; kralların, efendilerin değil sıradan insanların hikayesini anlatan ve bir araç; işgalin değil, insanın geçmişini anlama sürecinin hizmetindeki bir arkeolojiye ancak bu şekilde ulaşabiliriz.

Dipnotlar:

1. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orange,_Maurice_-_Bonaparte_momie.jpg
2. <https://rcac.ku.edu.tr/tr/kahramanlar-caginin-izinde-heinrich-schliemann-ve-troya-kazilari>
3. https://www.academia.edu/756522/You_Call_this_Archaeology_Flinders_Petrie_and_Eugenics
4. <https://bianet.org/biamag/toplum/163014-suriye-nin-savasta-yok-olan-kulturel-mirasi>
5. <http://www.diken.com.tr/italyan-basini-isid-calinti-sanat-eserlerini-italyan-mafyasina-silah-karsiligi-satiyor/>
6. <http://www.e-skop.com/skop-bulten/arkeolojinin-politikasi-ve-etigi/4352>

Zorunlu Askerliğin Bedeli Neyin Bedeli?

Gökhan Soysal

gokhan@meydangazetesi.org

Son bedelli askerlik uygulamasının üzerinden 1 yıl daha geçmeden, o kanun kapsamında bedelliden yararlananların tamamı kanunda öngörülen temel askerlik hizmetini dahi yapmadan bedelli askerlik yeniden meclis önünde.

Yapılması planlanan söz konusu kanuni değişiklikler oldukça kapsamlı olup 1927 yılında yürürlüğe konulan askerlik kanununda ilk kez bu kadar büyük değişiklikler yapılacak. Bu nedenle bu kanuni değişikliklerin aceleyle getirilmemesi, üzerinde tartışmalar yürütülmesi gerektiğini söyleyen "endişeli" muhalif seslerin yükseldiğini belirtelim. Bu sesler de endişelerinde haksız değil, çünkü bu kapsamdaki değişiklikler bayram öncesinde kanunlaştırılmaya çalışıldı.

Bayram öncesinde meclisten geçirilmeye çalışılan bu değişikliklerin bayram sonuna bırakılmasını isteyen partilerden CHP, düzenlemelerin tartışılmasını; İP, 130 bin askerin terhis söz konusu olduğu için güvenlik zafiyetine yol açılmasını; MHP ise 130 bin askerin olası terhisyle bayramda zaten oluşacak trafiğin daha yoğun olacağı gerekçelerini öne sürdü. Bu itirazlar neticesinde kanunlaştırma işi bayram sonrasına bırakıldı. İptal edilen ve 23 Haziran'da gerçekleştirilecek olan İstanbul seçimlerinin gündemdeki yeri düşünüldüğünde, söz konusu değişikliklerin haziran ayında yapılıp yapılmayacağı merak konusu.

1111 Sayılı Askerlik Kanunu'nda çeşitli değişiklikler yapacak bu düzenlemenin en büyük eksikliği açık: Vicdani ret! Vicdani ret hakkı maalesef bu kapsamdaki bir düzenlemede de TC Devleti'nin tüm uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerine rağmen görmezden geliniyor. Yani zorunlu askerlik düzenlemesi ile vicdani, ahlaki görüşleri sebebiyle askerliğe temelden karşı olanların kanaatleri görmezden geliniyor ve bu kişiler zorunlu askerlikten muaf tutulmuyorlar. Üstelik olası değişiklikler arasında cumhurbaşkanına "cumhurbaşkanınca gerekli görülen sahalarda özel olarak görevlendirilen gönüllüler"i zorunlu askerlikten muaf tutabilme yetkisi veril-

mesi varken! Vicdani ret hakkının tanınmasını gündeme getiren tek partiye HDP. Kendisine uygulanan en ufak bir uygulamada, havalimanında VIP salonuna alınmamasında bile, aklına insan hakları gelen CHP'nin vicdani ret hakkını reddettiğini ekleyelim. Diğer partilerin de söylemde dahi insan haklarını kullanmadığı açık.

Başlamışken buradan devam edelim. Yukarıda da belirttiğimiz gibi cumhurbaşkanına gerekli görüldüğü takdirde yine gerekli görüldüğü şartları sağlayanları zorunlu askerlikten muaf tutabilme yetkisi veriliyor. Yani cumhurbaşkanı isterse kendi silahlı güçlerini kurup bu silahlı güçleri askerlikten muaf tutabilme yetkisine sahip, muhalefette bulunan partiler de bu durumu vurguluyor. Bu durum, kanuni değişikliklerin ne kadar belirsiz olduğunu gösteren en iyi örnek.

Bedelli askerlik sistemini kalıcı hale getirmesiyle ön plana çıkan kanuni düzenlemelerin yapacağı en büyük değişikliklerden birisini de askerlik süresinin eğitim farkı gözetilmeksizin 6 aya indirilmesi oluşturuyor. Bedelli askerlik yapanlar 1 aylık temel askerlik hizmetinden sonra bedelli ücretini (en az 30 bin lira) peşin vererek terhis olabiliyor. Yani parası olan askerlik yapmaya devam ediyor. Ayrıca geçici maddeyle şu an askerde olup 6 ayını dolduranlara da terhis imkânı getiren bu düzenleme, muhaliflerce orduyu zayıflatmak olarak kurgulanıyor.

Bundan çok değil 2-3 ay önce bedelli askerlik lafını ağza almanın bile şehitlere saygısızlık olduğunu söyleyebilen birisinin başkanı olduğu hükümet, bedelli askerlikle ilgili bu düzenlemeyi alelacele meclisten geçirmekte oldukça kararlı. Bundan önceki Genelkurmay Başkanı olan ve şu anda da Savunma Bakanı olan Hulusi Akar, "Hem bizim ihtiyaçlarımızın karşılanması hem gençlerimizin ihtiyaçlarına cevap verilebilmesi hem de ülkemizin ve milletimizin savunma ve güvenliğinin tehlikeye girmemesi için nasıl yapılabilir dendiğinde, en optimal rakam olarak 30 bin lira bulundu." diyerek ülkenin güvenliğinin tehlikeye girmemesi için bedelli askerliğin en az 30 bin

lira olacağını söyledi. Bu açıklamadan, ülkenin güvenliğinin ancak 30 bin liradan az bir miktarı verebilecek insanların ölmesi durumunda sağlanabileceği anlamı çıkıyor. 30 bin lira ve üstü bedelli ücretini verebilecek zenginlikte olanlar ölmediği takdirde güvenlik sağlanabilmiş olacak! Bu 30 bin liranın da net bir rakam olmadığını eklemek gerekir. Bedelli askerlik ücreti asteğmen maaşının 6 katı olacak seviyede belirlenmiş. Yani bedelli ücreti zaman içinde artacak. Ayrıca yoklama kaçağı ve bakayaların da bedelli askerlikten yararlandırılmaması gündemde.

Savunma Bakanı Akar, söz konusu değişikliklerin herhangi bir güvenlik zafiyeti yaratıp yaratmayacağı sorusuna verdiği cevapta ise silahlı kuvvetlerin yapısının meclisin yapısından daha demokratik olduğunu ağızından kaçırmış oldu. Akar verdiği cevapta "Bu konu çok ayrıntılı bir şekilde bütün komutan arkadaşlarımla beraber ilgili subay, astsubaylarla, kıtalardaki arkadaşlarımla beraber konuşulup, görüşülüp belli nitelikleri, esasları koruyacak bir şekilde yapıldı." dedi. Yani alelacele komisyondan geçirilen, hemen ardından meclise sunularak bayram öncesinde kanunlaştırılmaya çalışılan bu değişiklikler öncesinde astsubaylar dâhil askerler tarafından birlikte tartışılarak hazırlanmış! Kanuni değişikliklerin -özellikle bu önemdeki kanuni değişikliklerin-kamuoyunda bir süre tartışılmasının ardından mecliste uzun tartışmaların ardından kanunlaşması, dillerden düşmemekteyken "milletin oyu"yla seçildiği söylenen kişilerden dahi kaçılarak yapılmak istenen bir düzenlemeyle karşı karşıyayız. Hiç kuşku yok ki bundan temel etkeni, cumhurbaşkanlığı sistemine askerlikle ilgili kanunları da uydurma çabaları oluşturmaktadır.

Bedelli askerlik düzenlemesi hala kanunlaşma sürecinde. Yani kanun değişikliği tasarısında birçok değişikliğin olabileceğini belirtmek gerekiyor. Ancak değişikliklerle ilgili şu sonuca ulaşmak zor değil: Vicdani ret hakkının görmezden gelinmeye devam edildiği bu değişikliklerle olağan hale sokulmaya çalışılan OHAL uygulamaları kendisine askerlik kanunlarında da yer buluyor.

Dünya Vicdani Retçiler Gününde

4 Kişi Daha Reddini Açıkladı

Vicdani Ret Derneği 15 Mayıs Dünya Vicdani Retçiler Günü'nde bir basın açıklaması gerçekleştirerek barışın sesini yükseltme çağrısı yaptı. Basın açıklamasını okuyan Vicdani Ret Derneği Eşbaşkanı Merve Arkun, açıklamada son yıllarda sivil ölümün sadece vicdani retçilere değil artık birçok kişiye uygulandığını belirterek askeri mahkemelerden sivil mahkemelere geçişin bir anlam ifade etmediğini ifade etti. Bedelli askerliğin sürekli hale getirilmeye çalışıldığının vurgulandığı açıklamada buna rağmen vicdani ret hakkının ve vicdani retçilerin görmezden gelinmeye çalışıldığı söylendi. "Savaş koşullarının iyice ağırlaştığı ve barış kelimesini ağızına alanların vatan haini olarak hedef gösterildiği bugünlerde de derneğimiz internet sitesinde yer verdiğimiz haberler nedeniyle soruşturmalara tabi tutulmaktadır." denilerek, Vicdani Ret Derneği'nin son süreçte yaşadığı baskılara dikkat çekildi.

Basın açıklamasının ardından önce Abuzer Yurtsever daha önceden adli ve idari makamlara vicdani reddini beyan ettiğini belirterek 30 yıldan süren savaşta taraf olmamak, kimsenin söyledikleriyle ölmek veya öldürmek istemediğini belirtti. Sonrasında Engin Aslan anarşist yazar Jaroslav Hasek'in yazdığı "Aslan Asker Şvayk" romanından bir alıntıyla reddini açıkladı, Meral Geylani açıklamasında "Çocukların, doğanın ve kadınların en çok zarar gördüğü savaşları yaratan militarizmi reddediyorum. Biz yaşamı doğuran kadınlara sadece militarizmi destekleme, savaşlara kahraman doğurma, askere yolcu etme rolleri biçilmesini reddediyorum.", Umut Can Kalaniz, "Bugün Dünya Vicdani Ret günü. Bu vesileyle ben de bugün resmi olarak Total reddimi açıklıyorum." dedi. Gerçekleşen yeni vicdani ret açıklamalarının ardından basın toplantısı sona erdi.

Halfeti'de Devlet Devlettir

Urfa Halfeti'ye bağlı Dergili Mahallesi'nde 18 Mayıs'ta yaşanan çatışmanın ardından devlet geniş bir gözaltı operasyonu düzenlemiş, 3'ü çocuk 54 kişiyi gözaltına almıştı. Bu gözaltı operasyonları ve ardından sosyal medyada yer alan -yerlere yüz üstü, elleri kelepçeli bir biçimde yatırılmış insanların olduğu- fotoğraf devletin Kürtlere yönelik değişmeyen tutumunu tekrar gözler önüne serdi.

Urfa Barosu'nun raporuyla da işkence ve kötü muamele kayıtlara geçti ve doğrulandı. Gözaltına alınanların birkaçının tehdit edilmesi, ifadelerin işkence ile alınması, polisin hazırladığı tutanakların zorla imzalatılması, gözaltındakilerin işkenceye uğradıklarını belirtmeleri üzerine tekrar işkenceye tabi tutulması, gözaltıların her birini farklı avukatların ziyaret etmesi koşulu ve bu görüşmelerin polis nezaretinde beş dakika ile sınırlandırılması yaşadıkları kötü muameleden sadece birkaçı.

Yaşanan olaylar göstermiştir ki devlet bu coğrafyada yaşayan insanlara vatandaş statüsünün çerçevesindeki hakları bile çok görmeye devam etmekte ve Kürtleri potansiyel bir tehdit olarak tanımlamaktadır. Hiçbir devletin insan haklarından bahsetmeye hakkı olmadığı gibi bu coğrafyada tacizin, tecavüzün, şiddetin/sistemik şiddetin, baskının ve yıldırma politikalarının uygulayıcılarının da hiçbir hakkı yoktur.

Yıllardır devlet çeşitli bahanelerle bu tür işkenceler gerçekleştirmiş, bu olaylarla da halkı sindirmeyi amaçlamıştır. Yaşanan çatışma da bu bahanelerden biri olmuştur. Halklara işgal ve yıkımı razı görenlerin yarattığı bu politikalar Halfeti'de de devletin devlet olduğunun bir kanıtıdır.

Kullan-at

Çocuğa Yönelik Şiddete Karşı

Kapitalist işleyiş içerisinde zaman zaman kullanılabilir ama paylaşma ve dayanışmayla örülü özgür dünyada hiçbir şeye yaramayacak bilgiler...

Gazetelerde, televizyonlarda özellikle son dönemde iyiden iyiye tartışılan çocuğa yönelik şiddet, hiç kuşku yok ki kanunlarda değil insanlarda ve dolayısıyla toplumda gerçekleşecek bir değişimle sona erebilecek. Ancak bu yazıda özellikle acil müdahale gerektiği durumlar olmak üzere çocuğa uygulanan şiddete karşı başvurulabilecek yasal yollar değerlendirilecek. Yazının başında belirtmek gerekir ki çocuk olarak 18 yaşından küçük kişiler değerlendirilmektedir.

Çocuğa yönelik şiddete karşı hukuken başvurulabilecek imkânlar, temel olarak Çocuk Koruma Kanunu ile Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da yer almaktadır. Hemen burada ufak bir parantez açmak gerekiyor. Kanunun isminin aksine söz konusu olan çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi değil hâlihazırda var olan şiddetin durdurulması ve yenilerinin önüne geçebilmektir. Kanunun başlığında kendine yer bulan ve sanki şiddet mevcut değilmiş algısı yaratan "şiddetin önlenmesi" yerine bu nedenle "şiddetin yok edilmesi/tasfiye edilmesi" gibi bir ibare kullanılması daha uygun olacaktır. Acil tedbir olarak değerlendirilebilecek hükümlerse Çocuk Koruma Kanunu'ndan çok Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da yer almaktadır.

Öncelikle kanunun hangi durumda uygulanacağını vurgulamak, konunun aciliyeti bakımından önemli olacaktır. Çocuğa yönelik şiddet söz konusu olduğunda bu durum hemen bir soruşturmaya tabi olacaktır. Belirtmek gerekir ki çoğunlukla çocuğa şiddet uygulayan kişi 18 yaşından büyük olmakla birlikte çocuklar arasında da bu şiddet söz konusu olabilmektedir. Şiddeti uygulayan kişinin çocuk olması durumunda bu çocuğun ifade alınması dâhil tüm işlemleri savcılık nezaretinde gerçekleşirken şiddetin mağdurunun çocuk olması durumunda gerekli işlemler "savcılığın bilgisi dâhilinde" polis nezaretinde gerçekleşecektir.

Her ne kadar polisler fiili duruma uygulanması gereken kanunu bilseler de kendilerine çıkacak evrak işlerinden dolayı çoğunlukla tedbir uygulanması gibi başvurulabilecek yollara yanaşmak istemeyeceklerdir. Burada önemli olan nokta, ulaşabileceğiniz bir avukatınızın olmaması durumunda baronun sizin için zorunlu olarak görevlendireceği avukatın çocuğa haklarını hatırlatması gerektirir.

Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında koruyucu ve önleme tedbirlerine mülki amir (vali, kaymakam), gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri ve hâkim karar vermekte-

dir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amirinin ve mülki amirin vereceği tedbirler çocuğun bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması ya da hayatî tehlikenin söz konusu olması durumunda ilgilinin talebi üzerine veya kendiliğinden çocuğun geçici koruma altına alınmasıdır. Mülki amirin şiddete uğrayan çocuk için tek başına vereceği kararlar geçici maddi yardım yapılması ile psikolojik ve mesleki anlamda rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesidir.

Bunlar dışında şiddeti uygulayan kişiye yönelik ancak hâkimin verebileceği birçok karar bulunmaktaysa da dışı dokunur olarak değerlendirilebilecek olan tedbir, uzaklaştırma tedbiridir. Uzaklaştırma tedbirinde şiddeti uygulayan ile çocuk aynı konutta yaşıyorsa şiddeti uygulayan kişinin konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve beraber kullanılan konutun korunan kişiye yani çocuğa tahsis edilmesi; ayrıca şiddet uygulayan kişinin, çocuğun konut ve okuluna yaklaşmaması tedbirleridir. Durum gerektiriyorsa bu tedbirlere geçici olarak kolluk amiri karar verebilir. Bunun dışındaki tedbirler şiddet uygulayana yönelik şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması yönünde tedbir verilmesi ya da korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi gibi pek elle tutulur olmayan tedbirlerdir.

Önem kazanan durum, şiddet uygulayan ve hakkında tedbir kararı verilen bu kişinin bundan sonraki hareketlerine karşı verilecek olan tepkilerdir. Örneğin hakkında uzaklaştırma kararı verilen bir kişinin çocuğun bulunduğu yere yaklaşması durumunda derhal kolluk kuvvetlerine bildirilerek durumun tutanak altına alınmasıdır. Hakkında tedbir kararı verilen kişi, bu karara uymadığı takdirde "zorlama hapsi" denilen yola başvurularak bu durumda kişi bir süreliğine nezarethanede tutulacaktır. Aynı davranışları kişi tekrar sergilerse bu durumda bu kişi daha uzun sürelerle nezarethanede tutulacaktır. Sonuç olarak bu tedbirle acil durumlarda olmak üzere çocuğun can güvenliği bir süreliğine de olsa tehlike altında olmayacaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki şiddet uygulayanın, bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurusu ve tedavisinin sağlanmasına yönelik tedbirler de söz konusu olabilmektedir. Ancak bu tedbirlerin ilgili makamlardan uygulanmasının istenmesi gerekir. Önemle vurgulanması gereken, ilgili makamların bu tedbirlere kendiliğinden karar vermeye pek yanaşmayacak olmaları durumudur. Bunun için mutlaka bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin talepte bulunulmalı ve talebin tutanaklara geçtiğine emin olunmalıdır.

YALINAYAK

BİR ÇOCUĞUN TUTSAK YAŞAMI

Yakın zamanda, iktidara yakın medya kanalları aracılığıyla gündeme gelen "ev tipi hapishaneler", hapishanelerde bulunan bebeklerin ve çocukların karşı karşıya kaldığı hak ihlallerini ve mağduriyetleri yeniden gündeme getirdi. Resmi bir açıklama yapılmış olmasa da Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'ün talimatı ile gerçekleştirileceği duyulan projenin pilot bölgesi, 42 kadın tutsağın çocukları ile birlikte kaldığı Ankara Sincan Hapishanesi oldu. Projenin ilk aşamasında 48 stüdyo daire ve çocukların sosyalleşmesi için alanların da inşa edileceği iddia edildi. Ancak proje henüz resmi olarak duyurulmasa da "ev tipi hapishane" uygulamasının, hapishanedeki çocukların ve bebeklerin yaşadıkları hak ihlallerini ortadan kaldırmayacağı belli.

Merve Arkun

mervearkun@meydangazetesi.org

Hapishanelerdeki çocukların sayısına dair en son bilgi 2018 yılına ait. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü Şaban Yılmaz'ın 2018 yılının Kasım ayında yaptığı açıklamaya göre, **31 Ekim 2018 tarihi itibarıyla, cezaevlerinde 0-6 yaş arası toplam 743 çocuk var.** Bunların 343'ü ise 0-3 yaş arası bebekler...

Yaklaşık 1,5 yıl önce açıklanan bu rakamın, içinde yaşadığımız coğrafyanın siyasi atmosferi düşünüldüğünde, bugün daha da artmış olması ise şüphe götürmez bir gerçek.

Hapishaneler aracılığıyla kapatılan her bir bireyin yaşantısı düşünüldüğünde, bu kapatılmanın bebekler ve çocuklar için çok ağır bir yükü beraberinde getirdiği, geri dönüşü çok zor travmalara sebep olduğu ortada. Bugüne kadar hapishaneler alanında çalışma yürüten sivil toplum kuruluşları, insan hakları örgütleri ve tutsak aileleri aracılığıyla haberdar olduğumuz sayısız örnek, bu ağır yükü açıkça gösteriyor. Koşuş kapasitesinin neredeyse 3 katı sayıda tutsağın aynı

koşuşta yaşaması, hapishanelerde kışın yaşanan ısınma-yazın yaşanan serinleme sorunu, temiz suya düzenli olarak erişim problemi, sağlığa erişimin kısıtlanması gibi ne yazık ki "genelleşmiş ve olağanlaşmış" sayısız uygulamanın yanında hapishaneler, bebekler ve çocuklar için tam anlamıyla yaşamdan koparılmaya demek.

Hapishane koşullarındaki temiz hava azlığından kaynaklı astım, hapishanelerdeki bebekler ve çocuklar için olağan hale getirilirken; güneş ışığından mahrumiyet de çocuklar için ileride raşitizm benzeri birçok hastalığın sebebi oluyor. Hapishane kantininde bebek bezi ya da mama bulunmaması, bebek ve çocukların hastane sevklerinin yapılmaması ya da sevklerin engellenmesi gibi durumlar, hapishanelerdeki çocukların sağlık durumları açısından geri dönülemez sonuçlara sebep oluyor.

Bugüne kadar hapishanelerde bebeklere ve çocuklara yönelik hak ihlalleri zaman zaman gündeme gelse de devlet bu mağduriyetlere bir ye-

nisini eklemeye, çocukların ilerleyen yaşantılarında travmatik sonuçlar yaratacak uygulamalara devam ediyor.

Erken doğumla henüz 6 aylıkken dünyaya gelen Emine bebek hapishane koşullarında yaşama tutunmaya çalışıyor, hapishane- de doğmuş başka bebekler toprağa basamıyor, ilk adımlarını özgürce değil parmaklıklar ve beton duvarlar ardında atmak zorunda bırakılıyor. Anneler ise kimi zaman hastaneye bir türlü sevk edilmedikleri için hapishane çalışanları arasında doğum yapmaya zorlanıyor kimi zaman da doğumhane kapısında bekleyen polisler tarafından doğum sonrası hapishaneye geri götürülüyor, yaşama henüz gözlerini açmış bebek hapishaneye sevk ediliyor, kapatılıyor...

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16/4. maddesinde "*Hapis cezasının infazı, gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren 6 ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır*" dense de hemen her zaman

olduğu gibi devletin adaleti adaletsizlik oluyor. **Yüzlerce bebek hapishane koşullarında yaşama gözlerini açıyor, yüzlerce çocuk yaşatlarından-arkadaşlarından çok uzakta yaşamak zorunda bırakılıyor. Bebekleri için mama isteyen annelere hücre cezası veriliyor. Küçük bedenleri hücrelere, koşuşlara, hapishanelere kapatılan bebekler ve çocuklar, maruz bırakıldıkları tüm bu uygulamalara karşı yaşama tutunmaya çalışıyor.**

Devlet her zaman yaptığı gibi şimdi de kendi yarattığı adaletsizliğin kılfını değiştirerek bu adaletsizliği yok saymak istese de başaramayacaktır. Ev tipi hapishaneler, iktidar eliyle özgürlüklerinden yoksun bırakılan yüzlerce bebek ve çocuk için "daha iyi bir alternatif" olmayacaktır.

Bir insanı hapsetmenin, kapatmanın, kapatılarak ehlileştirilmenin iyi bir hali yoktur, olamaz. Olabilecek en iyi hal, kapatılanın bebekler ya da çocuklar değil, kapatılanın topyekün hapishaneler olduğu haldir.

"*Betonu Kırarak Toprakla Buluşmak*" temasıyla düzenlenen Kadıköy Çevre Festivali'nde yer alan standlardan birisi de İstanbul Sinema Topluluğu (istopmotion) idi. Bu standda çocuklarla "stop motion" atölyeleri düzenleniyordu ama daha da önemlisi, atölye katılımcısı çocuklar kameralarıyla

la kayıttaydı ve mikrofonlarını ziyaretçilere uzatarak şu soruya yanıt arıyorlardı: "Dünyada hiç yeşil olmasaydı ne olurdu?"

oluşan bir filmi tamamlayarak sosyal medyada paylaştılar.

Festivale katılanların büyük ilgisiyle karşılaşan çocuklar, gün boyunca yaptıkları kayıtlardan

Festival sonrası istopmotion atölyesinden (aynı zamanda gazetemiz yazarlarından olan) Gürşat Özdamar ile bir söyleşi gerçekleştirdik.

Çocuklarla Sinema: iStopmotion

Gürşat Özdamar

gozdamar@meydangazetesi.org

Meydan Gazetesi: Merhaba. Söze, çocuklarla sinema atölyeleri yürüttüğünüz istopmotion'dan başlayalım isterseniz. Nasıl bir oluşum istopmotion?

İstopmotion isminden başlamak isterim. İsim sinemanın başlangıcından beri var olan stop motion tekniği ile istop isimli oyunu bir araya getiren sözcüklerden oluşmuş bir isim. Amacımız, sinemayı yeni kuşaklara ve özellikle çocuklara tanıtmak, sevdirmek ve onların da kendi filmlerini oluşturmalarına olanak sağlamak ama bunu yaparken çocukların çocuk olma durumlarını göz ardı etmeden, oyuna olan gereksinimlerini de karşılayabilecekleri, bir anlamda oynarken öğrenebilecekleri bir ortam oluşturmaktır. En yaygın çocuk oyunlarından biri olan istopu seçerek bunu daha da belirginleştirmek istedik.

İstopmotion atölyelerinde çocuklar eğlenerek öğreniyorlar ve bir film yapım sürecini beraber deneyimlemenin keyfini yaşıyorlar. Elbette yalnızca oyunu değil resimden edebiyata, dramadan müziğe kadar pek çok farklı disiplini de çalışmalarımızda kullanıyoruz. Zaten sinema da tüm bunların ve hatta bütün sanatların bir bileşkesidir denebilir. Yüzyılı aşan tarihi boyunca durmadan gelişen ve bugün etkileyici boyutlara ulaşan sinema, her ne kadar pahalı bir yatırım gibi görünse de, teknolojinin günümüzde sağladığı imkanlarla düşük bütçeli filmler yapmak olanaklı hale geldi. Böylelikle çocuklar, çok karmaşık ve pahalı araç-gereç kullanmadan, herkesin evinde olabilecek şeylerle film yapabilmeyi deneyimleyebiliyor. Çevrelerine başka bir gözle bakan çocukların yaratıcılıkları da gelişmiş oluyor.

Atölyelerde nasıl bir yöntem uygulanıyor ve çalışmalar hangi yaş grubuna yönelik olarak planlanıyor?

Çalışmalar her zaman karma yaş gruplarından oluşuyor; 5-6 yaşındaki bir çocuk ile 12-13 yaşındaki bir çocuk atölyede aynı anda bulunuyorlar ve birbirleriyle oldukça olumlu bir etkileşim kurabiliyorlar. Birbirlerine bildiklerini aktarma ve deneyimlerini paylaşma imkanı bulduklarından kendilerini özgür hissediyorlar. Atölye kolaylaştırıcısı olarak biz yalnızca, bu özgürlük ortamında düşüncelerin ifade edilmesini, bu sürecin sonucunda ortak bir öykü yazımını ve bu öyküdeki karakterleri ve mekanı oyun hamuru, karton ya da kumaş gibi malzemelere şekil vererek oluşturma sürecini gözetiyoruz. Ve son olarak karakterlerimiz, sinemanın temeli olan fotoğrafların ardarda çekilmesi ile hareketlenmeye, canlanmaya başlıyorlar.

Çocuklara sinema ile ilgili bilgiler vermek ve onların pratik yapmalarını sağlamak olduğu kadar, içinde yaşadıkları dünyaya ilişkin de bir düşünce geliştirmelerini, taleplerini ve eleştirilerini dillendirebilmelerini de sağlamak gibi bir amacımız var. Çocuklarla zaman zaman göçmenlik, çocuk hakları, kadına yönelik şiddet ya da ekolojik yıkımlar ile ilgili de sohbet ediyoruz ve bu konularda farkındalıklarını geliştirme gayretindeyiz. Bu gibi konularda filmler yapmalarını teşvik ediyoruz.

Çevre Festivali'ne de katıldınız...

Evet, farkındalık oluşturma çabamızın bir parçası olarak çocuklar ekoloji ile ilgili, örneğin birinde de beton kıran bir çiçeğin öyküsünün anlatıldığı film-

ler hazırlamışlardı. Böylece "Betonu Kırarak Toprakla Buluşmak" temalı Kadıköy Belediyesi'nin düzenlediği Çevre Festivali'ne katılmanın iyi olacağını düşündük ve başvurduk. Festival alanında bize verilen standda tüm gün boyunca atölyeler düzenledik ve katılan çocuklarla beraber küçük hikayeler oluşturarak stop motion filmler hazırladık.

Ayrıca Kartal ve Kadıköy'de gerçekleştirdiğimiz atölyelerden gelen çocuklar, kameraları ve mikrofonu ellerine aldılar ve festival alanındaki katılımcılara, her yaşta ziyaretçilere "Dünyada hiç yeşil kalmasaydı ne olurdu?" sorusunu yönelttiler. Ne var ki, herkesin ilk başta "basit ve kolay" bulduğu bu soruyu yanıtlamak o kadar da kolay olmadı. Hele de bu soruyu çocuklardan duymak, bu konuda sorumlulukları olanlara bir hatırlatma, bu konuda bir şey düşünmeyenlere de bir eleştiri işlevi gördü. Festival alanında standları gezen Kadıköy Belediye Başkanı Şerdiil Dara Odabaşı'na da aynı soruyu yönelten çocuklar, küçük yaşlarında olmalarına rağmen özgüvenlerinden dolayı takdir topladı hem de duyarlılıklarından ötürü çevredekilerin ilgisiyle karşılaştı.

Daha başka ne tür çalışmalarınız oldu sinema ve çocuğa ilişkin?

İstanbul Sinema Topluluğu olarak önceki yıllarda birer dakikalık barış konulu filmlerden oluşan *Barış İçin Sinema* projesini gerçekleştirmiştik. Bu kapsamda İstanbul Bahçeşehir'de bir sinema kampı düzenlemiş, her yaşta katılan yüzü aşkın sinemacının 3 gün boyunca filmler üretmesine ön ayak olmuştuk. Kampımızı Zeki Alasya da ziyaret etmiş, özellikle çocuk sinemacılarla yakından ilgilenmiş, onların projeleri için hem senaryo önerilerinde bulunmuş, hem de kurgu aşama-

sındaki filmler hakkında düşüncelerini paylaşmıştı.

Yine İstanbul Sinema Topluluğu olarak *Çocuk Oyun Sokak* konulu filmlerden oluşan bir film şenliği düzenlemiş, bu etkinlikle beraber sokak oyunları konulu bir fotoğraf sergisi ve her yaşta çocuklarla beraber bir uçurtma şenliği düzenlemiştik.

Peki bundan sonra neler yapmayı planlıyor istopmotion? Bu konuda da bizi bilgilendirir misin?

İstanbul Sinema Topluluğu (istopmotion) çocuklarla sinema atölyeleri düzenlemenin, film gösterimleri organize etmenin yanı sıra yeni bir takım çalışmalar da yürütmeyi planlıyor elbette. Bunlardan ilki stop motion filmlerin üretimini çoğaltmak ve üretilmiş olanların başkalarıyla paylaşılmasını kolaylaştırmak için bir film etkinliği yapmak. Böylece istopmotion.org isimli internet sitemiz stop motion filmlerin topluca bulunacağı bir video kütüphaneye de dönüşmüş olacak.

İkinci düşüncemiz de yeni başlangıçlar ve çocuklar için bir stop motion kitapçığı yayınlamak. Çocukların rahatlıkla anlayabileceği dilde hazırlanan bu kitapçığı fotoğraflar da yine çocukların yaptığı uygulamalardan görüntüler yer alacak.

Neler eklemek istersin?

Sinema çalışmalarına katılan çocuklar düşüncelerini özgürce ifade etmeyi de deneyimliyorlar. Çevrelerine daha eleştirel bakıyorlar. Hepsinin büyüdülerinde, filmlerinde ve belgesellerinde yaşadığımız dünyadaki adaletsizlikleri gösteren birer yönetmen olacaklarına inanıyorum.

Filmin Adı Ne Olsun?

Bu topraklarda her objeyle, her nesneyle ilgili bir dramımız var; ayakkabı deyince Hrant Dink geliyor, ekmek deyince Berkin, buzdolabı deyince de Cemile... Önceki filminde, sokak ortasında katledilen ama sokağa çıkma yasağı nedeniyle cenazesinin alınmasına 7 gün boyunca izin verilmeyen Taybet İnan'ı anlatmıştı Ali Bozan. Şimdi ise, yine devlet tarafından katledilen 10 yaşında bir kız çocuğunun, Cemile Çağırğa'nın günlerce buzdolabında bekletilmesini anlatıyor "Filmin Adı Ne Olsun?" filminde. Yönetmen Ali Bozan ile filmleri üzerine gerçekleştirdiğimiz röportajı sizlerle paylaşıyoruz.

Röportaj: Doğaç İlbaş

Meydan Gazetesi: Ali Bozan kimdir? Bize biraz kendinden söz eder misin?

Ali Bozan: Antakya Mustafa Kemal Üniversitesi Heykel Bölümü'nde okurken sinemayla ilgilenmeye başladım. Heykel kendimi ifade etmem için yetersiz kaldı. Küçük küçük videolar çekmeye, bir şeyleri montajlamaya başladım. Sonra bir kısa film çektik. Yaratma sürecinin kendisini sevdim. Böyle kendiliğinden başlayan bir süreç oldu..

Üniversite yıllarından sonra kendimi, bir şey çekmeden, İstanbul'da sinema sektörünün içinde buldum; ana akım işlerde çalışmaya başladım. Oranın bana bir şey katmadığını söylersem yalan olur, oradaki yapımların insanlar ve toplumlar üzerindeki etkilerini görmeye başladım. Sonra, "Anlatacak bir hikayem var mı?" diye düşündüm. Ülkenin siyasi durumunu biliyorsunuz; alternatif düşünen, işini iyi yapan, geçmişten beri profesyonelleşmiş insanların yokluğundan kaynaklı da yaptığım işler biraz daha fazla değer görmeye başladı. Yakın dönemdeki, özellikle son üç beş sene içerisindeki ülke gündemini, insanları, toplumu, bölgeyi ilgilendiren; kendime ve insanlara dert olduğunu düşündüğüm konuları seçmeye çalıştım.

"7 Gün 7 Gece" filmi ile tanındın. Seni bu filmi çekmeye iten neydi, film çekimi sırasında ve sonrasında neler yaşadın?

"Özyönetim" sürecinde şehirler ablukaya alınmış ve birçok trajik olay gerçekleşmişti. Çoğunu herkes gibi sosyal medyadan duyduk. Ne yapabiliriz? Bir kadının cenazesi yedi gün boyunca sokakta kaldı, cenza-

zezi alınamadı. Annenin cenazesini izlemek zorunda kalmak ne demek? Anlatılması çok zor bir şey. Bir senariste böyle bir şey yaz desen ve sana getirirse "Ya çok abartmışsın" dersin, "Bu olabilir mi?" dersin. Ama oldu.

Benim o süreçte hissettiğim duygular öfke ve çaresizlikti. Böyle şeyler oluyor ve sen hiçbir şey yapamıyorsun. Motivasyonumun çıkış kaynağı buydu. Korkunç çaresizlik.

Mekan arayışı biraz problem oldu. Bölgeye gidip filmi yapamazdım, çünkü yasaktı. Fakat tabii devletin görevlileri oraya gidip klip bile çekti. Böyle olunca filmi kentsel dönüşümün sürdüğü bir mahalle olan Fikirtepe'de çekmeye karar verdim. Kentsel dönüşüm alanlarının Sur, Cizre ve Nusaybin'den farklı olmadığını görünce küçük bir sanatsal dokunuşla mekanı oluşturabildik.

Yeni filmin "Filmin Adı Ne Olsun?"un sürecinden konuşalım biraz. Yine sert bir konuyu ele aldığın bu filmin çekim sürecinde ne tür zorluklarla karşılaştın? Diğer filmle benzeşen ya da farklılaşan yanları neler oldu?

Yine bölgedeki benzer bir acıyı anlatan bir film. Cemile Çağırğa'nın, 10 yaşında bir kız çocuğunun günlerce buzdolabında bekletilmesinin hikayesi. Bir buzdolabı, bir kız çocuğu ve bir adam etrafında dönen bir hikaye. Trajediler sanat dilinin sınırlarının çok üstünde, özellikle de Kürtlerin trajedileri. Daha iyi bir anlatımı aramaya, bulmaya yönelen işler daha çok ilgimi çekiyor; o nedenle böyle bir anlatıma gittik. Bunu anlatırken performans sanatına yakın bir tarza dönüştü.

Filmin adı aslında seyirciye sorulmuş bir soru. Geçmiş, çözüm sürecini hatırlatan bir soru. Kurmaca bir film. Ama gerçek bir hikayeden yola çıkan bir film. Öncekine göre daha zor oldu çünkü artık siyasi atmosfer de sertleşmişti. Filmin başka bir dili ortaya çıktı.

Mekan bulmada sorun yaşamadım ama oyuncu seçmeleri yorucuydu. Kız çocuğunu oynayacak çocuğu bulmak biraz sorun oldu. Gerçekten Cemile'nin yaşlarında ve onu yansıtan görünümde birini oynatmak tehlikeli de olabilirdi. İki oyuncu ve yönetmenin yoğun olarak çalıştığı bir süreç oldu. Tabii bir çok insan içinde yer almak istedi, dayanışma gösterdiler.

Her iki filmin de çekim süreçlerinde ailelerle bir irtibatın oldu mu?

Filmi çekerken Taybet Ana'nın da, Cemile'nin de ailesi ile doğrudan iletişime geçmedim ama benim bu filmleri yaptığımdan haberdarlar. Amacım acıları tazelemek değil bir değer yaratmaktı. Muhtemelen o buzdolabı saklanıyordur. Orasının bir utanca müzesine de dönmesi gerekir. Bir kız çocuğunun buzdolabında olmasının hiçbir mantıklı açıklaması yok gerçekten. Bu topraklarda her objeyle, her nesneyle ilgili bir dramımız var, ayakkabı deyince Hrant Dink geliyor, ekmek deyince Berkin, buzdolabı deyince de Cemile.

Çekimi önceki filmdeki gibi tek plan yapmadım. Burada metaforik anlatımı seçtiğim için zorlayıcı planlardan ve tekniklerden uzaklaştım. Filmin bütçesini tamamen kendi imkanlarımla karşıladım.

Günümüzde çocuklar çalışmak zorunda bırakılıyor, cinsel şiddete maruz kalıyor, hapishanelerde tutsak ediliyorlar. Bunları da düşündüğümüzde kendini ve sinemanı nasıl bir yerde konumlandırıyorsun?

Tüm arşivine el konan Oktay İnce kendisini Sinema Genel Müdürlüğü önüne zincirledi, Bakur'un yönetmenleri yargılanıyor, neye varacak bilinmiyor. Yani sadece çocuk sorunu yok. Hangi kesimden olursak olalım, çocuk hassas olduğumuz bir konu. Eskiden çocukla ilgili meselelere ortak tavır geliştirdik! Artık bu ortaklaşma da ortadan kalktı. Ben isterdim ki 45 erkek çocuğuna tecavüzün çekilmiş bir filmi olsun. Ne var ki bu başlı başına cesaret gerektiriyor. Ama yapılması gerekiyor, Ceylan Önkol'un anlatılması gerekiyor. Bütün bunlardan bahsetmeyeceğiz de neyden bahsedeceğiz?

Korkunç bir korku duvarı var. Gerçekten başardılar. Çünkü insanlar kendiliğinden "Ya başıma bir şey gelirse?" demeye başladılar.

Sinema öncelikle hafızadır. Biz balık hafızalıyız. Bırakın 10 yılı, 5 yılı, bir hafta öncesinde yaşananları hemen silebiliyoruz belleklerimizden. Sanki hiç olmamış gibi davranabiliyoruz. Diri tutmak adına etkilidir sinema.

Son olarak neler eklemek istersin?

Filmin kurgusu bitmek üzere. Film yurt dışı izleyicisinden öncelikle bölge insanına ulaştırmayı önemsiyorum. Buna en çok o insanların ihtiyacı var.

Direnış Geleneğinin Belleği: Müzik

İrem Güler

Deneyimlerimiz bizi belleğimize götürür. Yaşadığımız her olay ister istemez geçmişimizle ilintilendiririz. Çoğunlukla bilinçli yaptığımız bu durum bireysellikten çıkıp toplumsallaştığımız andan itibaren daha çok netlik kazanır. Karşılıklı paylaşımlar başlangıçta bir grup olarak adlandırabileceğimiz en küçük insan topluluklarını dahi, kolektif bir reflekse götürür.

Hatırlamak eylem özelinde bireysel görünse de deneyimlerimizin çoğunu düşündüğümüzde aklımıza onları birlikte oluşturduğumuz insanlar da gelir. Hatırladığımız geçmişi kavrayarak inşa ettiğimiz toplumsal ve kültürel bağlam geleneğimizi oluşturur.

İnşa ettiğimiz her şey kültürel. Varoluşundan bu yana insan, inşa ettiği kültürel varlıkları sonraki kuşaklara aktarma ihtiyacı hisseder. Somut ve sosyal bir olgu olarak bellek sosyalliğimizle öne çıkar, bir kolektif eylem içinde yeşerir.

Hatırlananın Politikliği Üzerine

Bellek her daim canlıdır. Hatırlayarak yeniden çağırdığımız şey "iyi" bir anıysa beynimizdeki güncelleme olumludur, "kötü" bir anıysa hesaplaşma yahut yüzleşme süreçleri başlar.

Gerek birey gerekse toplum halinde hatırladığımız olaylar bizi tek bir hedefle hesaplaşmaya götürür, iktidarla/devletle. Devlet tarihin her döneminde toplumun hafızasını şekillendirmeye yönelik politikalar izler, baskı yapar. Kültürel bellek her ne kadar bir hatırlama modeliyse, iktidar da bir o kadar bu belleğin mühendisliğine girer. En basit ve öncelikli örnekle, okullarda verilen kitaplarda

gördüğümüz simgelerin devlet eliyle yaratılmak istenen imajlara işaret ettiğini söyleyebiliriz. Devlet bunu elinde tuttuğu çeşitli kanallar yoluyla yapar. Bu kanalların en etkililerinden biri müziktir.

Çürüyen Bir Şey Var Musikide

Platon, *Devlet* adlı kitabında bedeninin dans ve jimnastikle; ruhun ise müzikle eğitilebileceğini söyler. Müzik eğitiminin temel amacı düzeni ve yasaları kişinin doğal özelliği haline getirmektir. Platon'a göre hiçbir şey insanın içine müzikteki ritim ve uyum kadar işlemez. Müzik düzenin teminatıdır. Yasaya saygısızlık müzikle başlayıp her yere sızar.

İşte bu sebeple müzik iktidarlar için aynı zamanda hayati bir korku unsurudur. Keza yazının olmadığı en eski zamanlarda dahi gelenekler müzik ile oluşturulur. Bir toplumun belleği müziğiyle belirir. Öfkenin, isyanın sesi bir ezgiye dönüştüğünde kalıcılışır, gelenekleşir.

İktidarlarsa her dönemde müziği kendi varlıklarını benimsetmek amacıyla kullanırlar. Müzik bunu tek başına sağlayamasa dahi devletler için baskılarının somutlaşmasında önemli bir araçtır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinden bu yana müzik daima dönüştürücü bir güç olarak kullanılmaya çalışılır. Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de devletçilik ile asimilasyon süreci başlar, bu da ilk etapta marşlarla sağlanır. Savaşın sonra yeni toparlanmakta olan devletin tutunacak dal olarak zafer ve kurtuluş ezgilerine ihtiyacı vardır.

Bir İhtimal Daha Var

Cumhuriyetle birlikte devlet tarafından topluma benimsetilmek istenen yeni kimlik, yaşadığımız coğrafyadaki birçok halk için hayati birçok zulmün yanında kültürel soykırım haline de gelir. Çok kültürlülüğün yarattığı toplumsal bellek iktidar tarafından her dönemde kıyımaya uğrar. Bilhassa Kürt ve Ermeni halk ezgileri Osmanlı'dan başlayarak günümüze kadar TRT, Kültür Bakanlığı vb. aracılığıyla devlet eliyle yok edilir.

Türk Halk Müziği diye tabir ettiğimiz müzik türü, cumhuriyetin kurulmasından sonra bir grup 'aydın' insanın Kürdistan'a ve coğrafyanın çeşitli yerlerine düzenlediği geziler sonucu topladıkları tüm türkülerini ve halk şarkılarını kayıt altına alıp asimile etmeleriyle meydana gelmiştir. Birkaç defa sıklıkla yapılan bu ayıklama gezileriyle eş zamanlı olarak türküler hızla değiştirilir. 'Yurttan Sesler' diye hatırladığımız ve bir ordu nizamında dizilmiş koro, bu asimile türkülerin icra edilmesi için kurulmuştur. Asimilasyon ezgiler, dönemin belli popüler radyo sanatçılarına repertuarlarına bir girer ve yaygınlaşır. Bilhassa Kürt sanatçılara da söylenen dönüştürülmüş ezgiler halka tek dil dayatmasını empoze eder. 70'li yıllara kadar geçen elli küsur yıl, bu talan gezilerinin tekrar tekrar yaptığı ayıklamalarla sürer. "Türkmen Geline" aslen "Kürdün Geline", "Kınayı Getir Anne" aslen "Hinê binin li teşê kin", "Ağlama Yar" ise aslen "Seyran Mengî"dir. Bunlar yüzlerce örnekten sadece birkaçı. Halkların yıllar boyunca birlikte deneyimlediklerinin, kültürlerinin yani kolektif belleğe ait neredeyse tüm unsurlarının yok olması devletin arzu ettiği bir durumdur.

Müziğin bir başka kullanımı da darbe ve seçim dönemlerinde olmuştur. Bilindiği üzere 80 darbesinden sonraki günlerde her sabah radyolarda ve sokaklarda kahramanlık türkülerini çalınmış, sanki hiç yaşamını yitirmiş ya da tutuklanmış insanlar olmamış gibi unutturulmaya çalışılmış, önemli olanın kahraman Türk milleti/Türk ordusu olduğu algısı yaratılmıştır. Yine 15 Temmuz sonrası da iktidar, her sabah tramvay duraklarından, vapur iskelelerinden milliyetçilik referanslı müzikler çaldırtmış ve bu müzikleri yine önemli olanın vatanın bütünlüğü ve birliği olduğu algısını yaratıp kendi iktidarını da meşrulaştırmak amaçlı kullanmıştır.

Sayılmayız Parmak ile Tükenmeyiz Kırmak ile

Müzik, toplumu harekete geçiren bir güçtür. Öyle ki yüzyıllar öncesinden devlet iktidarına karşı koymuş, isyan etmiş şairlerin, ozanların, aşıkaların şiirlerini, türkülerini hâlâ dinliyor olmamız bundan değil midir? Yaşadığı dönemlerdeki iktidarların adaletsizliklerini, ezilen halkların isyanını canları pahasına da olsa yazmaktan çekinmeyen Pir Sultan Abdalları, Nesimleri hâlâ daha dinliyor olmamız bundan değil midir? Ve günümüzde iktidarlar kendisine karşı olarak gördükleri müzikleri ve grupları yasaklıyor, sürgün ediyor hatta tutsak etmiyor mu? Tarih boyu kolektif yaşanan zulümler de kazanımlar da türkülere aktarılır. İsyân ezgi ile katmerlenir, zalimden hesap ezgi ile sorulur. İnsanların ihtiyaç duyduğu hatırlatma, müzik ile can bulur. Kolektif belleğin ürünü olan, gelenekleşen müzik, direnişi ve umudu doğurur.

Senaryo Tartışılrsa da Gerçek Gerçektir

ÇERNOBİL

Firat Binici

firatb@meydangazetesi.org

"Yalanların bedeli nedir? Cevap onları gerçeklerle karıştırmaya başlamaktan ibaret değil şüphesiz. Asıl tehlike; eğer yeterince yalan dinlersek artık gerçeği ayırt edemez, tanıyamaz hale gelmemizdir. Peki o zaman ne gelir elimizden? Uydurduğumuz hikayelerle kendimizi tatmin etmekten başka ne kalır geriye?"

Son dönemde -Game of Thrones'un hemen ardından birkaç gün içinde- oldukça gündemleşen ve birçok tartışmayı da beraberinde getiren 5 bölümlük Çernobil dizisi bu sözlerle başlıyor. Daha şimdiden birçok yazının konusu haline gelse ve gerçekleri ne kadar yansıttığı tartışılıp dursa da aslında bizim için meselelerin en önemli kısmı, dizinin topluma bir şeyleri tekrardan hatırlatmış olması.

Çernobil'in Gerçekliğini Hatırlamak

1986 yılı Nisan ayında Sovyetler Birliği'nin bir parçası olan Ukrayna'daki V.I. Lenin Nükleer Santrali bizim bildiğimiz adıyla Çernobil Nük-

leer Santrali'nde gerçekleşen patlama, savaşları dışarıda tutarsak, insanlığın kendi elleriyle yarattığı en büyük katliam olarak kabul edilir. HBO kanalının bu katliamı merkezine alan Çernobil dizisi de "Olay nasıl gerçekleşti?" ve "Sonrasında neler yaşandı?" sorularına gerçeklere yaslanarak yanıtlar vermeye çalışıyor. Tam da bu noktada gelebilecek kimi eleştirileri savuşturmak için, yayınlanmanın bir belgesel değil dizi olduğunu vurgulamakta fayda var.

Beş bölümden oluşan dizi, ilk iki bölümde patlamanın gerçekleştiği anda ve ilk 24 saat içinde yaşananları anlatıyor. Daha sonra ise bu büyük patlamanın yol açacağı sorunların önüne geçmek için harcanan emekleri, yaşananları, alınmaya çalışılan önlemleri gösteriyor. Ve son bölüm, başroldeki profesör Legasov'un mahkemede "patlamanın santraldeki bir hatadan kaynaklı olduğunu iddia eden" yani "devleti suçlayan" sansasyonel konuşmasıyla bitiyor.

Dizinin ABD yapımı olduğu için bir anti-sovyet propagandası içerdiğini, gerçeği yansıtmayacak derecede

abartılı ve kurgu karakterler içerdiği için tamamen gerçek dışı olduğunu söyleyenler var bir yanda. Diğer yanda ise sovyet hükümetinin patlamadan ve onun etkilerinden hem kendi halklarını hem de tüm dünyayı haberdar etmek noktasında geç kaldığını, bu dizinin de sovyet bürokrasisinin gerçek yüzünü gösterdiğini savunanlar. Belgesel olmadığı halde belgeselmiş gibi lanse edilip izleyicileri yanlış bilgilendirdiği gerekçesiyle eleştirenler...

Her şey tartışılabilir elbette fakat patlamanın olduğu santralin binlerce metrekairelik çevresinde neredeyse hiç bir yaşam belirtisinin olmaması ve mutant canlı türlerinin ekosistemi haline gelmesi (*Kiev'den hareketle gerçekleştirilen, turistlere terk edilmiş Çernobil'i keşfetmeyi, girişe kapalı bölgelere girme izni bile vaat eden günübürlük turlar dizinin yayınlanmasının ardından daha da popülerleşmiş olsa da*) gerçeğini nasıl tartışacağız ya da nasıl anlatacağız?

Her şey tartışılabilir elbette fakat radyasyondan etkilenecek yaşamını yitiren ve önümüzdeki yıllarda yiti-

recek olan binlerce insanı nasıl tartışacağız ya da nasıl anlatacağız?

Olayla hiçbir alakası olmadığı halde sırf kendi çıkarları ya da devletinin prestiji için insanların yaşamlarını hiçe sayarak "Burada radyasyon yoktur!" diyen devlet yöneticilerini ve hatta "Radyasyonlu çay iyidir!" diyen yöneticilerin olduğu gerçeğini nasıl tartışacağız?

Binlerce kilometre uzakta olmasına rağmen bu topraklarda dahi kanserden yaşamını yitiren onlarca insanın olduğu gerçeğini nasıl tartışacağız? Elbette bu meseleyi gerçeklerden ayrı tartışamayız çünkü nükleerin gerçekliği bu. Çünkü biliyoruz, Çernobil ilk nükleer facia değil son da olmayacak. Çernobil'de, hatta daha önceki patlamalarda, en son 2011'de Fukuşima'daki patlamada gördüğümüz gibi ve şu anda inşaatı devam eden Mersin'deki Akkuyu Nükleer Santrali'nde de bilmeliyiz ki nükleerin gerçekliği bunlar.

Bu tartışmalar sürerken bizler Çernobil'i nasıl tartışıp konuşmalıyız, nasıl anlatmalıyız? Sonuçları yaşam-

larımızı doğrudan ilgilendiren bir facianın bilgilerini dahi yine o faciayı yaratan devletlerin kontrolünde edinirken bizler nasıl yalanları ve gerçekleri ayırt edebileceğiz?

Ve Dizinin Gerçekliği?

Çernobil dizisi öncelikle nükleer santrallere karşı hassasiyeti artırıyor gibi görünüyor, genel olarak izlenimlerimiz de bu yönde. Fakat başroldeki profesörün dizinin başındaki kaset sahnesinde ve sonundaki mahkeme sahnesindeki konuşmalarında gözden kaçmayan bir detay daha var. Profesör Legasov santralin teknik olarak nasıl patladığını anlattıktan sonra santrali patlatan şeyin aslında yalanlar olduğunu söyleyerek devleti eleştirmeye başlıyor. Ve esasında bazı şeylerin devlet tarafından saklandığını, patlamaya göz yumulduğunu ileri süren Legasov'un (bu yanlışlar olmasa ve diğer santraller de tekrardan gözden geçirilse) bu nükleer santrallerin varoluşunda herhangi bir beis görmediğini fark ediyoruz. Evet, dizi genel hatlarıyla nükleere karşı daha duyarlı olmaya itmiştir belki izleyicileri, fakat şu da

bir gerçektir ki bu santrallerin varoluşu bile doğa için bir tehdittir; sorun nasıl kullanıldığı ve kimin kullandığından ibaret değildir.

Dizide devletin olmazsa olmazı olan bürokrasinin çıkmazları, özellikle Sovyet bürokrasisinin çöküşü de sıkça vurgulanmış. Son bölümde patlamanın bir test sonucu gerçekleştiğini, bu testin ilk kez yapılmadığını ve daha öncekilerin de başarısız olduklarını görüyoruz. Aynı zamanda fabrikaların elektriğe ihtiyacı olduğu bilgisi geldikten sonra da testi tamamladığında terfi alacak olan santral müdürünün durumdan hoşnutsuz olması da bir diğer detay. Daha sonra da patlama yaşandıktan sonra Sovyet politbürosunun Moskova'dan olayı çözmek istemesi, merkezileşmeyle bürokrasinin de bir nükleer santral kadar tehlikeli olduğunu gösteriyor bizlere.

Patlamadan sonra nükleer santralin çatısına fırlayan ve radyoaktif halde olan grafit parçalarını, kürekle çekirdeğe doğru atmak için yalnızca ama yalnızca 90 saniyeleri olan "3000 küsür biyorobot" sahnesiyle

de radyasyonun öldürücülüğü gözler önüne seriliyor. Öyle ki bu kadar öldürücü radyasyona sahip bu grafit parçalarının aylar boyunca çatıda temizlenmeden durmuş ve radyasyon yaymış olması da bir başka acı gerçek. Patlama sonrasında yangına ilk müdahaleyi gerçekleştiren itfaiyecilerden biri ise patlamadan 17 gün sonra tıpkı diğer itfaiyeciler gibi feci şekilde yaşamını yitiriyor. Radyasyonun etkileri sonucunda insanların ve hayvanların uzuvlarındaki anormal görüntüler dizide hiç işlenmemiş olsa da radyasyonun etkisiyle ölen itfaiyeci bu boşluğu kısmen dolduruyor.

Rusya'daki NTV kanalı ise HBO'nun anlattığından farklı (Amerikalıların Çernobil Nükleer Santrali'ne sızdığını ve patlamaya sebep olduğunu "tarihi kanıtlara" dayandıran) bir hikaye anlatacak yeni bir Çernobil dizisi çekileceğini açıkladı. Dizinin her ne kadar anti sovyet propagandası olduğu yazılıp çizilse ve bu her ne kadar ayrı bir tartışma konusu olsa da diziden esas alacağımız mesaj nükleerin Sovyet'i, Amerikan'ı, Fransız'ı ya da sosyalisti, kapitalisti olmaya-

cağı gerçeği değil midir? Esas gerçek nükleerin ölüm anlamına geldiği değil midir? HBO yapımı bu 5 bölümlük dizinin, nükleerin ne kadar yıkıcı bir şey olduğunu görsel olarak da anlatması açısından olumlu bir yerde durduğunu düşünüyoruz.

Ateşi elinizde tutarsanız eğer, ateşin elinizi yakmasından şikayet edemez ya da bundan dolayı kimseyi suçlayamazsınız. Eğer bir nükleer santral inşa ediyorsanız, nükleerin ne olduğunu ve her daim bir katliama yol açabileceği ihtimalini bile yapıyor olursanız, bundan kaynaklı gerçekleşebilecek bir katliamdan dolayı da kimseye kızmaya hakkınız olmayacaktır. Artık lanetlenmişsinizdir ve bu katliam sizi de bulacaktır. Bundan sonra yazılacak herhangi bir yazı, çekilecek herhangi bir film ya da dizi, olabilecek herhangi bir olayda eleştirilmeniz gayet doğal değil midir? Üstelik bahsettiğimiz şey bir nükleer katliam ise; etkileri yüzlerce yıl boyunca milyonlarca insanı etkileyebilecek bir katliam ise yapılması gereken nedir? Çernobil dizisine en çok da bu açıdan bakılması gerekiyor.

Yüz yıl önce yoldaş BAKUNİN'in Çar'a ve Çar'ın iktidarını kazanmak isteyenlere karşı söylediği söz adeta Game of Thrones dizisinin senaryo tartışmalarını sonlandıracak gerçeklikte.

“ En ateşli ejderhayı alın, iktidarı Khaleesi'ye verin bir sezon içinde Cersei'den daha beter olacaktır.*

Taht Yoksa Savaş Yok

Burak Aktaş

"Güç yozlaştırır, mutlak güç mutlaka yozlaştırır"

Daenerys Targaryen Kralın Şehri'nin çanlarını duyduğu halde neden devam etti ve sivilleri katletti? Şöyle de sorabiliriz, Nazi Almanyası yenilmişken ve Japonya'nın teslim olacağı kesinken neden ABD Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atıp 240.000'e yakın sivil katletti? Aynı soru formu ne yazık ki birçok olay ve olgu için geçerli; toplama kampları, gaz odaları, insan fırınları, toplu tecavüzler, zorunlu göçler vs... Peki ortak formattaki bu soruların cevabı sizce ne?

Game of Thrones hikayesi çoğumuzun hayatına dizisiyle beraber 2011 ilkbaharında girdi. Yayınlanmaya başladığı günden beri bu dizi, insanları herhangi bir eğlence sektörü ürününden daha derin etkiledi. Hayranların kendi aralarında kurduğu teoriler ve akademisyenlerin dizi bölümlerini derslerinde kullanması bu "derinliğin" basit örneklerinden birkaç tanesi sadece. Dizi internet jargonunu, gifleri, şakaları, spoiler kültürünü (Gezi direnişindeki duvar spoilerını hatırlarsınız) genel anlamda 2010'lu yılları değiştirdi/etkiledi; bugüne kadar hiçbir televizyon işinde göremediğimiz prodüksiyon kalitesi ve sanat ekibiyle (kahve bardaklarını saymazsak) şimdiye kadar yapılmış en büyük televizyon işi oldu.

Dizinin asıl gücü finalinden sonra her kesimden insanı harekete geçirmesi ve kendisi hakkında konuşmaya/düşünmeye itmesinden kaynaklanıyor. Hatta Rus Komünist Partisi, akademinin pop yıldızlarından Zizek ve sayamayacağım binlerce farklı kişi, kurum ve oluşum dizi hakkındaki görüşlerini dile getirdi. Rus Komünist Partisi, üyeleri arasında dizinin takipçileri olduğunu ve son sezonun yeniden çekilmesi gerektiğini düşündüklerini söyledi. Zizek, dizinin liberal muhafazakarlık öğretisini desteklediğini ve hiçbir devrimin başarıya ulaşamayacağı mesajını verdiğini söylüyor. Liberal feminist kaynaklar ise dizinin kadın karakterlerin elinden gücü alarak var olan ataerkil düzeni onadığını düşünüyor. Eleştirilerin haklılık payı olsa da bizce insanların kaçıracağı nokta şu ki; aslında bütün hikâye savaş karşıtlığı ve gücün yozlaştırıcı etkisi üzerine yazılmıştı. Gücün hangi sınıfa, cinsiyete ait olduğu veya ne için kullanıldığının çok da bir önemi yoktu.

Yazarların kişiliklerinin, ideolojilerinin, yetkinliklerinin eserlerini etki-

lediğinin genel geçer kabul görmüş bir olgu olduğunu kabul edebiliriz. Bu etkiler bizim evrenimizde geçen hikâye ve romanlarda gerçekliğimiz, konjonktür, önyargılar gibi olgular sebebiyle yazarların oto kontrolleriyle makul seviyelere indirilir. Ancak fantastik, bilimkurgu, gotik gibi bizim evrenimizde geçmeyen tamamen kurgu evrenlerde böyle bir oto kontrole gerek yoktur. Bu evrenler yazarları için çok daha bereketli ve özgür bağlamlardır. Fantastik edebiyat türünün kurucusu sayılan J.R.R Tolkien 1. Dünya Savaşı'na katılmış, "savaş endüstrisini" birebir görmüş bir filologdu. Yüzüklerin Efendisi'nde yeni diller yaratması, endüstriyel kötülüğü bütün çıplaklığıyla göstermesi bu sebeptendir. Gelelim içinde bulunduğumuz 10 yılın en popüler kurgusunu yaratan George R.R Martin'e; yazar CBC Canada ile yaptığı röportajında Vietnam Savaşı sırasında nasıl vicdani retçi olduğunu ve kendi pasifizminin boyutlarını anlatıyor. Ki bu karar ABD gibi bir devlette ömür boyu korkak damgası yiyip müthiş boyutlarda bir sosyal baskıyı beraberinde getirebilecek bir karardı. Bu cesareti gösterebilmiş yazarın hikâyesi elbette savaş ve iktidar karşıtı görüşlerinden etkilenecekti.

Bahsettiğimiz bu durum hikâyede nerelerde karşımıza çıkar?

İlk bölümünden itibaren Taht Oyunları'nın oyuncularının iktidar savaşlarında trajik bir şekilde yok olduklarını görüyoruz. Robert Baratheon'un ölümünden sonra başlayan iktidar savaşına katılan 5 kral da bu savaşta öldü. Robert'in küçük kardeşi olan Renly, kendi öz kardeşinin emriyle ve kızıl cadının büyüyle suikaste uğradı ve 5 kraldan hayatını kaybeden ilk kişi oldu. Aslında yedi krallığın kralı olmak için savaşmayan babasının ölümü üzerine kuzeyi yedi krallıktan ayırmaya çalışan ve bağımsızlığını ilan etmeye çalışan Kuzeydeki Kral Robb Stark, Kızıl Düğün'de Freyler tarafından katledildi ve ölen 2'nci kral oldu. Bu arada eklememiz gerekiyor, Robb'a güç için ihanet edip onu katleden Freyler de daha sonra Arya Stark tarafından ortadan kaldırıldı. Babasının ölümü üzerine tahta geçen ve hemen bütün Westeros halkının nefret ettiği Joffrey ise Mor Düğün'de zehirlenerek öldü ve taht kavgasında ölen 3'üncü kral oldu. Çoğu kişinin teorilerde tahta geçeceğini düşündüğü ve yanıldığı Stannis Baratheon ise Kışyarı Savaşı'nda Leydi Brienne

tarafından Renly'i öldürdüğü gerekçesiyle öldürülüp taht uğruna ölen 4'üncü kral oluyor. 5'inci sırada ise yine kardeş kavgasına kurban giden Demir Adalar'ın kralı Balon Greyjoy var. Balon da Robb gibi Demir Taht için değil de kendi bölgesinin özgür kralı olmak ve doğan karışıklıktan mümkün olduğu kadar fazla yararlanmak için bu savaşa katılmıştı.

Westeros'da bunlar yaşanırken dizimizin Çılgın Kraliçesi olacak Daenerys Targaryen Essos'ta ne yapıyordu?

Rakiplerinden farklı olarak kendi ordusuna ve para kaynaklarına sahip olmayan Daenerys; savaşı için gereken unsurları 3 ejderhası ve "özgürleştirdiği" kölelerle sıfırdan kurmaktaydı. Hikâye anlatımı gereği Jon Snow'un birisini öldürürken her seferinden önce bundan duyduğu memnuniyetsizlikle Daenerys'in her can alışındaki kendini mutlak haklı görüşü arasındaki zıtlığı defalarca seyrediyoruz. Kurgu burada Jon ile Daenerys arasındaki benzer eylemlere verdikleri farklı tepkileri, zıtlığı bize göstererek ilerliyor.

Küçükülüğünden itibaren kendisini sürekli ezen ve suistimal eden abisi Viserys'in Khal Drogo tarafından öldürüldüğü sahnede yaşanan şiddet gösterisinden rahatsız olmayan bir Daenerys izliyoruz. Daha sonra ejderhaları köle efendilerini öldürürken takındığı aynı soğukkanlılığı ve vakur duruşu defalarca izliyoruz. Köle efendilerini çarmıha gererken yine aynı şekilde şiddeti idealleri uğruna kullanmaktan çekinmeyen ve haklı gören tavrı görüyoruz. Bütün bu şiddet gösterilerinde izleyici Daenerys'i haklı bulmaya başlıyordu ve dizi aslında bu sahnelerle finale hazırlık yapıyordu. Gücünü arttırdığı her olayda, her köle şehri "özgürleştirdiğinde" kendine olan inancı artan, kendini insanları tiranların elinden kurtaracak bir kraliçe olarak gören Daenerys'i izliyoruz.

Aynı zaman dilimlerinde ise iktidarı sürekli reddetmesine rağmen iktidara/tahta doğru itilen, her can alışında Ned Stark tarafından öğretilen ilkeleri hatırlayan ve bunu bir zevk unsuru veya gereklilik olarak değil de bir ağırlık olarak gören Jon Snow'u görüyoruz.

Çoğu insanın izlerken özdeşlik kurduğu bu iki karakter birbirinin zitti yönde bir gelişim gösteriyor. Dışsal tehditin bu iki karakter tarafından yok edilmesinden sonra

da son savaşı izliyoruz. Bu savaşın hazırlık aşamasında da savaşta da aynı zıtlık görünüyor. Dönüm noktası Kralın Şehri'ndeki savaşta, şehrin teslim olmasına rağmen Daenerys ejderhasını halkı katletmek için kullanırken Jon kendi komutasındaki askerleri geri çekmeye çalıştığında yaşıyor. Sonuç olarak savaş bitimi Jon yine istemediği halde -adeta kendi Wehrmacht'ına zafer konuşması yapmış- Daenerys'i öldürmek zorunda kalıyor. Bunun sonucunda da dizi boyunca iktidarın alegorisini olan iki varlık karşı karşıya geliyor: Drogo ve Demir Taht. Ejderha Drogo annesini öldürenin Jon değil de taht olduğunu anlıyor ve tahtı yok ediyor. Dizinin mutlak monarşinin bitişini anlatan sahnesi de tam olarak burada yaşıyor. Ve sormak gerekir ki: Bütün bunlar yaşanırken ve bize 8 sezon boyunca bu durum hazırlanmışken Daenerys'in dönüşümü nasıl "hızlı" bulunabilir, Jon karakteri nasıl pasif ve gidişat üzerinde etkisi olmayan bir karakter olarak görülebilir? Aslında sebebi çok basit, giriş kısmındaki sorulara açıkça cevap verilmeyişle ve Zizek gibi marksist akademinin önemli isimlerinin meseleyi eksik okumalarının sebebiyle aynı; iktidarın ve savaşın doğasının pas geçilmesi ve/veya bu kavramların reddedilmemesi.

Toparlayacak olursak, yazarın savaş karşıtlığının hikâyenin bütün kısımlarına yansımış olduğunu görüyoruz. İktidarın yozlaşmayla olan ilişkisi ise, niyeti insanları özgürleştirmek olan Daenerys'in, halkı döneminin en büyük kitlesel imha silahıyla katletmesiyle anlatılabilir. Bakunin'in sözünün bu durumu hepimiz için özetleyeceğini düşünüyorum: "En ateşli devrimciyi alın, ona mutlak iktidar verin, bir yıl içinde Çar'dan daha zalim olacaktır."*

7 krallığın 6 krallığa dönüştüğü, yönetim şeklinin seçimli monarşiye döndüğü konsey sahnesinden sonra ise iktidarı elinde tutan grubu görüyoruz. Güce sahip olan Bran'ın yöneticilerine "Siz krallığı yönetin, ben ejderhayı bulacağım." dediğini duyuyoruz. "Ejderhayı bulmak" size ne anlam ifade ediyor bilmiyorum ama durumun çok net olduğunu düşünüyorum. Bir ejderha varsa iktidar hep tehlike altında kalacak. Peki sizce ejderhayı bulduktan sonra kötürüm, neredeyse fani hiçbir isteği kalmamış olan Bran'ın ne yapacağını düşünüyorsunuz? Ya da daha doğrudan soralım; "Dracarys" demeyecekseniz bir ejderhayı neden bulmaya çalışsınız?

1984'ten Bugüne Örgütlenerek De Grote Broek

Paylaşmanın ve dayanışmanın mekanlarına yer verdiğimiz arka sayfalarımızda, bu sayımızda Hollanda-Nijmegen'den Grote Broek kolektifinin deneyimlerine yer veriyoruz. 35 yıllık bir işgal evi deneyimi ve politik bir mekan olan Grote Broek'ten Peter M. ile bu 35 yıllık deneyimi konu edindiğimiz bir röportaj gerçekleştirdik.

Öncelikle kuruluş sürecinden biraz konuşalım istiyoruz. Grote Broek nasıl kuruldu?

Grote Broek, Hollanda'nın Nijmegen şehrinde işlerliği olan politik ve sosyal bir alandır. Kolektif, bünyesinde birlikte yaşayan iki komün, bir vegan-organik restoran, politik bir kafe, konser alanı ve 16 örgütün karar alma süreçlerini işlettikleri mekan barındırır. Aslında sadece Nijmegen'de değil, aynı zamanda Hollanda'da da önemli siyasi bir alan konumundadır. 1984'te işgal edilen bina, birçok zorla boşaltma girişimine karşın 2002'de legal bir biçim kazanmıştır.

Ancak işgal hareketi ve devrimci siyaseti önemseyen kolektif ya da grupların buna benzer alanlar açmaları çok önemli. 13 yıllık bireysel deneyimim de bunun böyle olduğunu söylüyor. İnsanların bir araya gelecek mekanlar bulabilmeleri buna benzer alanlar, birliktelikler geliştirebilmenin iyi bir yolu.

Grote Broek'teki işleyişten bahsedebilir misin? Kararların alınması, inisiyatifler...

Grote Broek'te aktif 16 örgüt var. Bu aktif kullanımın dışında, birçok kolektif ya da grup mekanı kendi etkinlikleri için kullanabiliyor. Film gösterimleri, dışa açık tartışmalar, iç toplantılar... Grote Broek'in binasında 16 insan yaşıyor. Hepsisi de bir kolektifte çalışmalar yürütüyor.

Aslında Grote Broek'te çalışma yürüten iki kolektiften özellikle bahsetmek istiyorum. Klinker ve Onderbroek... İki kolektifin de binada alanı mevcut ve Grote Broek'in politik altyapısı için bu iki alan oldukça önemli. Onderbroek bir konser alanı. Burada konser etkinlikleri düzenliyoruz. Punk'tan Jazz'a oldukça geniş bir yelpazemiz var. Onderb-

roek bir araya gelmemize ve hem kendi hem de başka kolektifler için ekonomik dayanışma etkinlikleri yapmamıza olanak veriyor. Her şeyden önemlisi gönüllülüğe dayanıyor.

İkinci kolektif Klinker, bir restoran. Bu mekanda politik etkinlikler, tartışmalar, film gösterimleri ve atölyeler düzenleniyor. Haftanın dört günü açık oluyor, oldukça yerel ve organik gıdalar kullanılmaya çalışılıyor. Sebze-meyveyi yerel üreticiden temin etmeye çalışıyoruz. Zapatista Kahve Ağı gibi ağlardan edindiğimiz başka gıdalar mevcut. Klinker aynı zamanda göçmenler için de bir buluşma yeri.

Yani Grote Broek bu kolektif ve bireylerden oluşan başka bir kolektif. Aylık karar alma süreçlerinde farklı meseleler konuşulup planlanıyor. Ekonomi, mekanın bakımı, ekonomik dayanışma gösterilecek kolektifler bu karar alma süreçlerinin çerçevesini oluşturuyor.

Her ay konut destek birimine ödediğimiz sabit bir miktar var. Bu paranın %60'ı orada yaşayanlar, %40'ı Grote Broek bünyesindeki örgüt ya da kolektifler tarafından karşılanıyor. Orada yaşayanlar için bir kira uygulaması yapılıyor. Ancak ödenecek kira bireylerin kazancına göre belirleniyor.

Kolektifin bulunduğu yerdeki politik atmosferden biraz bahsedebilir misin? Grote Broek bu atmosferi nasıl etkiliyor?

Daha önce belirttiğim gibi Grote Broek ekonomik olarak şehirdeki eylemlerle ekonomik dayanışma gösteriyor. Politik etkileşim için iyi bir mekan sağlıyor, ki buralarda toplantı ya da paneller düzenlenebiliyor. Nijmegen'deki tüm eylemler ya Grote Broek'te başlar ya da burada biter. Ör-

neğin, Suriye'deki savaş nedeniyle Nijmegen'e gelmiş göçmenlerden oluşan ırkçılık karşıtı bir platformu anarşistler olarak örgütledik ve beraberce 1 Mayıs'a katıldık. Antifaşist eylemleri, göçmenlerle dayanışma eylemleri, hayvan hakları eylemleri, ekoloji eylemleri, LGBTIQ+ eylemleri örgütledik.

Karşılaştığınız sıkıntılar ve siyasi baskılardan söz eder misiniz?

Geçtiğimiz senelerde, politik hareketliliğimizden dolayı aşırı sağ grupların hedefindeydik. 2018 Kasım'ında aşırı sağcı "Kan ve Gurur" isimli bir yapıyla neo-nazi grubu "İrkçi Kuvvet" Grote Broek'e karşı bir eylem çağrısı yaptı. 50 ırkçı holligan Klinker'e girip insanlara saldırmaya çalıştı. Sadece bu ırkçı gruplar değil medya tarafından da hedef olarak gösteriliyoruz. Bize şiddet yanlısı solcular diyorlar. Özellikle Almanya'daki G20 eylemleri sonrası yoldaşlarımız Nijmegen'de tutuklandı. 2019 Mart'ında Amsterdam'daki başka bir eylem neden gösterilerek bir kişi Grote Broek'ten alınarak tutuklandı. Tabii ki eylemi, mücadeleyi savunan insanların mekanıdır Grote Broek. Ancak medyanın provokatif dili, bize yönelik herhangi bir saldırıyı haklılaştırma amacı taşıyor.

Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Tutsaklar; devletlere direnenler; kapitalizmle, ırkçılıkla, ataerkiyle, faşizmle mücadele edenlerin deneyimlerini paylaşmaya ve birbirinden haberdar olmaya her zamankinden çok ihtiyacı var.

Röportajın tamamına meydan.org'dan ulaşabilirsiniz.